

**Notulen van het verhandelde in de vergadering
van Provinciale Staten van Utrecht
gehouden op 3 juni 2020**

Bladwijzer

op de notulen van Provinciale Staten van Utrecht

Vergadering 3 juni 2020

BESTUUR, EUROPA EN MIDDELEN

Voorstel van Gedeputeerde Staten van 28 april 2020, dienst/sector SLO/CER, nummer PS2020BEM08, inzake Cultuur- en erfgoedprogramma 2020-2023 "Voor Jong & Altijd.

Daartoe besloten

PS2020BEM08

Amendement A16, ingediend door de fracties van de VVD en FvD, inzake cultuur- en erfgoedbeleid.

Het amendement is verworpen.

Daartoe besloten

Motie M22, ingediend door de fracties van GroenLinks, CDA, PvdA, ChristenUnie, 50Plus en DENK, inzake van inspireren kun je leren.

De motie is aanvaard.

Daartoe besloten

Motie M23 (VVD): 900 jaar stad Utrecht

De motie is ingetrokken.

Daartoe besloten

Motie M24, ingediend door de fracties van de VVD en het FvD, inzake rekening houden met gevolgen corona in het cultuur.

De motie is ingetrokken.

Daartoe besloten

Motie M25, ingediend door de fractie van het FvD, inzake ambitie mag.

De motie is aanvaard.

Daartoe besloten

Motie M26, ingediend door de fractie van D66, inzake immaterieel erfgoed.

De motie is aanvaard.

Daartoe besloten

Motie M27, ingediend door de fracties van de SP, GroenLinks en VVD, inzake red de laatste sneltram van de snijbranders.

De motie is ingetrokken.

Daartoe besloten

Motie M27A, ingediend door de fracties van de SP, GroenLinks en VVD, inzake red de laatste sneltram van de snijbranders.

De motie is aanvaard.

Daartoe besloten

RUIMTE, GROEN en WATER

Voorstel van Gedeputeerde Staten van 31 maart 2020, dienst/sector BDO, nummer PS2020RGW03, inzake financiële consequenties stikstof.

Daartoe besloten

PS2020RGW03

Motie M20 ingediend door de fracties van de VVD en het FvD, inzake inzet vrijgekomen stikstofruimte corona.

De motie is ingetrokken.

Daartoe besloten

Motie M21 ingediend door de fracties van de VVD, het FvD en de PVV, inzake aangeven doel stikstofmaatregel.

De motie is ingetrokken.

Daartoe besloten

STATEN (provinciale)

Vaststelling agenda.

Vragenhalfuurtje.

Lijst met moties en termijnagenda Provinciale Staten.

Presentielijst vergadering 3 juni 2020

Voorzitter:	mr. J.H. Oosters, commissaris van de Koning
Griffier:	mevr. mr. C.A. Peters
GroenLinks	dhr. J.J. Bart, Utrecht mevr. A.C. Boelhauer, Wijk bij Duurstede mevr. M. van Elteren, Woudenberg mevr. mr. N.M. Groen MA, Doorn mevr. M. de Jong, Utrecht dhr. dr. A.R.S. Karatas, Utrecht dhr. ing. D.A. Oude Wesselink, Utrecht mevr. T.M.S. Vrielink, Amersfoort
VVD	dhr. mr. B.M.H. de Brey MBA, Doorn mevr. J.C.A.M. van Gilse Bsc, Utrecht dhr. drs. B.C. de Jager, Loenen dhr. V.C. Janssen, Amersfoort dhr. drs. A.H.L. Kocken, Utrecht mevr. O. de Man, Zeist dhr. A.G. van Schie, Utrecht mevr. mr. S.F. van Ulzen, Zeist
FvD	dhr. S.A. Berlijn, Utrecht dhr. drs. E.H.R. Dinklo, Driebergen dhr. M.C. Fiscalini, Maarssen mevr. N.J.F. Pouw-Verweij MSc dhr. W.J.A. Weijers, Zeist dhr. J.C. van Wijk, Zeist
D66	dhr. M.J. de Droog Msc RA, Utrecht dhr. drs. E.A. Kamp, Doorn mevr. L.E. Veen, Utrecht mevr. ir. M. de Widt MPM, Utrecht
CDA	dhr. ing. D.G. Boswijk, Wilnis mevr. T. Koelewijn-Koelewijn RDM, Bunschoten mevr. L.M. Welschen-van der Hoek, Zeist dhr. C. Westerlaken, Lopik dhr. W.G.J. Wijntjes RA, Nieuwegein
PvdA	mevr. drs. J.P. d'Hondt, Utrecht mevr. N.A. Krijgsman, Utrecht mevr. M. Lejeune-Koster, Linschoten dhr. H.O. Suna, Soest
ChristenUnie	mevr. N. de Haan-Mourik, Amersfoort dhr. J.A. de Harder, Buschoten-Spakenburg dhr. drs. J.H. van Oort, Utrecht mevr. H.J. Rikkoert Msc, Utrecht
PvdD	mevr. H.J. Keller, Driebergen-Rijsenburg dhr. W. van der Steeg, De Meern
PVV	mevr. E.J. Broere-Kaal, Soest dhr. R.G.J. Dercksen, Bosch en Duin
SP	dhr. M.E.J. Eggermont, Utrecht mevr. A.M. Poppe, IJsselstein
SGP	dhr. ing. B.C. van den Dikkenberg, Elst
50Plus	mevr. W.M.M. Hoek, Vreeland
DENK	mevr. H. Bittich, Utrecht
Afwezig	mevr. H. Chidi, Amersfoort (D66)

Leden van Gedeputeerde Staten:

mevr. drs. H.G.J. Bruins Slot, Utrecht
dhr. ir. H.P. van Essen, Utrecht
dhr. ir. R.G.H. van Muilekom, Amersfoort
dhr. A.J. Schaddelee, Houten
dhr. R.C.L. Strijk, Utrecht

Opening.

De VOORZITTER: Ik open de vergadering van Provinciale Staten van Utrecht. Ik heet u allen van harte welkom bij deze statenvergadering van 3 juni 2020. Dit is opnieuw een digitale vergadering, maar u bent niet minder welkom dan bij een fysieke vergadering. Dat welkom geldt tevens voor alle volgers van de stream die deze statenvergadering rechtstreeks kunnen volgen. Ik vraag u om allemaal uw microfoon uit te zetten als u niet spreekt.

Vorige week hebben wij een eerste digitale vergadering gehad. Wij zijn inmiddels gewend aan de wijze waarop wij dat kunnen doen en hoe het reglement van orde daarbij een rol speelt.

Wij beginnen de statenvergadering met het vaststellen van de aanwezigheid van u allen. Ik vraag de griffier om uw namen in alfabetische volgorde voor te lezen. U antwoordt met het noemen van uw naam, uw partij en of u present bent.

Vaststellen van de aanwezigheid.

De VOORZITTER: Wij hebben vastgesteld wie er aan onze vergadering deelnemen. Met u hebben wij kunnen vaststellen dat mevrouw Chidi afwezig is. De overige leden zijn aanwezig.

Vaststellen agenda.

De VOORZITTER: Mijn idee is om rond 12.30 uur een lunchpauze van een half uur te plannen. Bij voorkeur laat ik dat samenvallen met de afronding van de eerste termijn van de Staten bij de bespreking van de cultuur- en erfgoednota, zodat de gedeputeerde zich vervolgens op het antwoord kan voorbereiden. Om 13.00 uur zullen wij de vergadering voortzetten.

Kort na de inbreng van de Staten bij het agendapunt financiële consequenties stikstof, wil ik pauzeren om de gedeputeerde in staat te stellen haar antwoord voor te bereiden. Pauzeren is wat anders dan schorsen.

Na de lunch zullen wij de beraadslagingen van de cultuur- en erfgoednota afronden en zal ik de vergadering schorsen om u samen met uw fractie voor te bereiden op de stemverklaringen en de stemmingen. Dan heropen ik de vergadering op het afgesproken tijdstip om tot de stemverklaringen en de stemmingen over te gaan. Wij beginnen dan opnieuw met het vaststellen van uw aanwezigheid. Dat doen wij niet na de lunchpauze, maar wel voorafgaand aan de stemmingen. Dan weten wij zeker welke leden deelnemen aan de stemmingen.

Ik vraag graag uw instemming bij de agenda zoals u deze voorgelegd heeft gekregen.

Zonder hoofdelijke stemming stellen Provinciale Staten de agenda aldus gewijzigd vast.

Vragenhalfuurtje.

De VOORZITTER: Er zijn geen vragen ingediend voor het vragenhalfuurtje.

De heer DE JAGER (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik maak van de gelegenheid gebruik om een opmerking te plaatsen. De VVD heeft geen vragen ingediend voor dit vragenhalfuurtje, maar wij zullen artikel 47 vragen naar aanleiding van berichtgeving in de media over kostenoverschrijdingen van enkele miljoenen bij de Noordelijke Randweg Utrecht versturen aan de griffie. Dat vinden wij vermeldingswaard om in de Staten naar voren te brengen.

De VOORZITTER: Het is buiten de orde, maar uw punt is gemaakt. Wij zien de vragen van de VVD tegemoet.

Lijst met moties en termijnagenda Provinciale Staten.

Zonder hoofdelijke stemming besluiten Provinciale Staten overeenkomstig de voorgestelde aangepaste wijzen van afdoening.

Statenvoorstel Financiële consequenties stikstof.

De VOORZITTER: Op basis van de commissiebehandeling is het voorstel om een klein te debat te wijden aan dit statenvoorstel. De Staten krijgen de gelegenheid om een inbreng te leveren in de eerste termijn. In beginsel werken wij met een termijn bij een klein debat. Met de fractievoorzitters heb ik echter afgesproken dat er na de beantwoording van de gedeputeerde gelegenheid is om vragen te stellen die zijn blijven liggen. Ik zal u daartoe de mogelijkheid bieden.

U kunt interrupties plaatsen. Dit gaat via de chat. De griffier en ik zullen dat zo goed mogelijk in de gaten houden en dan zal ik u het woord geven. Ik geef het woord aan mevrouw Van Elteren.

Mevrouw VAN ELTEREN (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Duidelijk is dat de stikstofcrisis voor onze provincie financiële consequenties kent. GroenLinks begrijpt het nut en de noodzaak van deze belangrijke opgave en de posten die daarbij komen kijken. De voorgestelde budgetten zijn nodig om de capaciteitsknelpunten in de organisatie op te lossen, te komen tot het programma stikstofaanpak en het opzetten van de interprovinciale programmaorganisatie stikstof.

Eerder heeft GroenLinks vragen gesteld over het werkbudget voor de bestuurlijke 'task force' stikstof. Het was onduidelijk hoe het bedrag van € 300.000 tot stand is gekomen. Inmiddels is het ons duidelijk dat het benodigde bedrag de provincie in staat stelt om later dit jaar goed te kunnen acteren bij de uitwerking van de gebiedsgerichte aanpak. Het biedt flexibiliteit die bij de aanpak van de stikstofcrisis hard nodig is. Om deze reden steunt GroenLinks het voorstel om de gevraagde budgetten te verlenen. De extra kosten passen binnen de provinciale verantwoordelijkheden op het gebied van stikstof.

Wel is GroenLinks nog steeds van mening dat de veroorzaker hoort te betalen. De provincie heeft nationale wet- en regelgeving met betrekking tot stikstof uitgevoerd. Deze bleek onhoudbaar. Het is aan het Rijk om met een houdbare en toekomstbestendige oplossing te komen en de meerkosten die daaruit volgen te financieren.

In de commissievergadering werd aangegeven dat het Rijk dit doet door middel van BON-maatregelen en opkoopmaatregelen. De voorwaarden voor deze financiering zijn echter nog niet duidelijk. Verwacht de gedeputeerde nog steeds dat deze voorwaarden voor de zomer duidelijk worden? Hoe verlopen de gesprekken hierover met het Rijk? Is cofinanciering een voorwaarde die nog op tafel ligt? Wat GroenLinks betreft is dat geen vanzelfsprekendheid.

Als laatste benadrukt GroenLinks dat er voor de stikstofcrisis een duurzame oplossing moet komen. De noodzaak hiervoor bleek recent nog eens uit een artikel dat op 28 mei jl. in Trouw verscheen. De treurige conclusie: dertig jaar aan natuurbeleid heeft de het verlies aan meer diversiteit niet kunnen afwenden. De natuur is nog steeds te versnipperd en soorten gaan in Nederland nog steeds achteruit. Ongetwijfeld hebben wij erger weten te voorkomen, maar voor GroenLinks is het duidelijk: dertig jaar lang doekjes voor het bloeden is bij lange na niet genoeg geweest. De stikstofcrisis biedt de kans voor echt natuurbeleid. Onze afsluitende vraag aan de gedeputeerde is of zij in overleg met het Rijk mogelijkheden ziet om hierin de nodige stappen te zetten.

De VOORZITTER: De heer Dercksen heeft een interruptie.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik hoor GroenLinks spreken over een stikstofcrisis. Nederland is klaarblijkelijk het enige land in de wereld met een stikstofcrisis. Er is vastgesteld dat wanneer alle activiteiten van de mensen uit dit land gesaneerd worden, er nog steeds natuurgebieden zijn met een overdaad aan stikstof. Klopt het dan dat de stikstofcrisis voor een belangrijk gedeelte door de natuur is veroorzaakt?

Mevrouw VAN ELTEREN (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Het doel voor ons is niet het reduceren van alle stikstofuitstoot. Natuurlijk moet de stikstofuitstoot drastisch omlaag, maar het hoofd-

doel is het realiseren van een gunstige of verbeterde landelijke staat van instandhouding van stikstofgevoelige soorten en habitats, zoals in de vogel- en habitatrichtlijn staat. Dat is een continue verplichting om de staat van instandhouding te verbeteren totdat deze gunstig is. Naast de stikstofreductie moet er goed gekeken worden wat er in deze natuurgebieden nodig is. Dat kan meer zijn dan alleen de stikstofreductie, zoals het verhogen van het grondwaterpeil. Ik wil de discussie wegleiden van alleen het stikstofprobleem. Wij moeten daadwerkelijk stappen zetten om de natuur te verbeteren en te versterken.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik heb geen antwoord op mijn vraag gekregen.

De VOORZITTER: Mevrouw Van Elteren is van mening dat zij uw vraag wel beantwoord heeft. Dan ga ik over naar mevrouw Van Gilse.

Mevrouw VAN GILSE (VVD): Mijnheer de voorzitter! Het is zeer belangrijk dat dit vraagstuk serieus wordt opgepakt. Daarom vindt de VVD het goed dat er capaciteit bij komt, zodat de provincie zo goed mogelijk kan bijdragen aan de oplossing en het proces zo spoedig mogelijk kan laten verlopen. Ik heb wel twee punten waarvoor ik aandacht vraag. Daarvoor heb ik twee moties geschreven die ik ga indienen.

Ik ben zeer verheugd dat het kabinet heeft aangegeven dat het de ruimte die is vrijgekomen door de verminderde stikstofdepositie ten gevolge van de coronacrisis, te willen inzetten voor duidelijke projecten. Het is belangrijk dat de provincie dat proces zo goed mogelijk ondersteunt. Wij moeten ons best doen dat economische en maatschappelijke ontwikkelingen in onze provincie daarvoor in aanmerking komen. Daarover gaat de eerste motie die ik samen met het FvD indien.

Motie M20 (VVD en FvD): inzet vrijgekomen stikstofruimte corona

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 3 juni 2020, ter behandeling van statenvoorstel PS2020RGW03 Financiële consequenties stikstof;

constaterende:

- *dat er sinds mei 2019 een stikstof vraagstuk speelt in Nederland;*
- *dat door dit vraagstuk veel economische en maatschappelijke ontwikkelingen in de provincie Utrecht vertraagt worden of zelfs onmogelijk blijken;*

overwegende:

- *dat er door de coronacrisis de afgelopen maanden fors minder stikstofdepositie heeft plaatsgevonden dan gebruikelijk in die periode;*
- *dat het kabinet heeft aangegeven deze tijdelijke vermindering van stikstofdepositie graag te willen inzetten voor economische en maatschappelijke ontwikkelingen;*
- *dat de provincie Utrecht goed gebruik kan maken van de tijdelijke ruimte die vrijkomt voor economische en maatschappelijke ontwikkelingen met een tijdelijk karakter die op korte termijn uitgevoerd kunnen worden;*

verzoekt het college:

- *actief een bijdrage te leveren om het Kabinet te helpen bij het mogelijk maken deze tijdelijke vermindering van stikstofdepositie ten behoeve van economische en maatschappelijke ontwikkelingen in de provincie Utrecht, door:*
- *actief informatie te vergaren over de ontwikkeling van stikstofdeposities in onze provincie en deze te delen met het Kabinet;*
- *tevens projecten te inventariseren die in aanmerking komen om gebruik te maken van deze tijdelijke vermindering van stikstofdepositie.*

En gaan over tot de orde van de dag.

Mevrouw VAN GILSE (VVD): Mijnheer de voorzitter! Dan het tweede punt dat ik erg belangrijk vind om onder de aandacht te brengen. Bij de voorstellen over de stikstofaanpak moet het per maatregel duidelijk zijn welk doel deze maatregel dient. Zoals aangegeven dienen sommige maatregelen een neven-doel en hebben niet als hoofddoel om de stikstofdepositie te verminderen. Voor de volksvertegenwoordigers en de inwoners is het belangrijk om te weten welk doel het geld dat wij uitgeven aan de stikstofaanpak dient en welke maatregel echt tot de stikstofdepositie zal leiden. Hiervoor dien ik een motie in samen met het FvD en de PVV.

Motie M21 (VVD, FvD en PVV): aangeven doel stikstofmaatregel

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 3 juni 2020, ter behandeling van statenvoorstel PS2020RGW03 Financiële consequenties stikstof;

constaterende:

- *dat er sinds mei 2019 een stikstof vraagstuk speelt in Nederland;*
- *dat door dit vraagstuk veel economische en maatschappelijke ontwikkelingen in de provincie Utrecht vertraagd worden of zelfs onmogelijk blijken;*
- *dat er heel veel geld wordt geïnvesteerd in stikstofaanpak om te voorkomen dat ons land en onze provincie op slot gaan door complexe regelgeving rondom stikstof;*
- *dat er in de aanpak tot het komen tot een duurzame oplossing voor de stikstof problematiek er verschillende meekoppelkansen zullen ontstaan, bijvoorbeeld op het gebied van duurzaamheid, extensivering van de landbouw en kringlooplandbouw;*

overwegende:

dat het voor de besluitvorming en de verantwoording naar de inwoners zeer belangrijk is dat van de middelen die worden ingezet voor de aanpak van het stikstof vraagstuk duidelijk is of deze worden ingezet voor de vermindering van de stikstofdepositie of dat deze ook (deels) een ander doel dienen;

verzoekt het college:

- *bij iedere maatregel die vanuit het stikstofbeleid wordt gefinancierd te vermelden wat het verwachte effect is op de vermindering van de stikstofdepositie en tevens aan te geven of de maatregel ook andere beleidsdoelen realiseert, en zo ja welke;*
- *zo mogelijk ook cofinanciering vanuit ander beleidsbegrotingen in te zetten om daarmee de effectiviteit van de stikstofaanpak te vergroten.*

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De moties worden toegevoegd aan het statensysteem en maken deel uit van de raadsdeling.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! In de motie M20 over de vrijgekomen ruimte door de coronacrisis wordt er gesproken over de tijdelijke vermindering van de stikstofdepositie door deze crisis. Dat is een nobele motie, maar in dit land wordt er geen depositie gemeten. Hoe kan het college uitvoering geven aan een motie als wij dit niet meten. Ingewikkelder kan ik de vraag niet maken.

Mevrouw VAN GILSE (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik ben het er mee eens dat het lastig is dat er niet overal wordt gemeten. Wel heb ik vernomen dat er op bepaalde plekken in het land wel gemeten wordt en dat er alles aan gedaan wordt dat de berekeningen zo zorgvuldig mogelijk zijn. Door deze tijd is er wel ruimte vrijgekomen die benut moet worden. Het is belangrijk dat de maatschappelijke en economische ontwikkelingen door kunnen gaan in ons land. Natuurlijk zou het fijner zijn als er een goede oplossing voor het meten komt, maar wij moeten dit niet aan onze neus voorbij laten gaan.

De VOORZITTER: Het is goed om het antwoord van de gedeputeerde af te wachten. Wilt u hier nog op reageren, mijnheer Dercksen?

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! De verminderde uitstoot zit in allerlei modellen en die moeten wij gebruiken. Dat ben ik eens met mevrouw Van Gilse. Uiteindelijk gaan wij het beleid uitvoeren zonder dat de deposities gemeten worden. Dat is feitenvrij. Wij weten niet of de atmosferische stikstof die wel gemeten wordt, leidt tot een depositie. Laat staan de depositie in een natuurgebied. Ook weten wij niet wie daarvan de veroorzaker is. Wat mij betreft zijn wij in een soort kafkaesk niemandsland verdwaald met dit stikstofdebat.

De VOORZITTER: De heer Dercksen heeft geen tweede vraag gesteld aan mevrouw Van Gilse. Ik ga over naar mevrouw Pouw.

Mevrouw POW (FvD): Mijnheer de voorzitter! De positie van het FvD ten opzichte van de stikstofaanpak mag duidelijk zijn. De heer Fiscalini heeft eerder gezegd dat het slechts over een papieren crisis gaat. Ik heb eerder gesproken over hoe het lot van de boeren ons aan het hart gaat en ik zal dat niet nogmaals herhalen.

Vandaag spreken wij over de financiële consequenties van de stikstofaanpak voor Provinciale Staten. Het FvD vindt het belangrijk om de toestand van onze natuur goed te houden, maar wij maken ons minder zorgen over de desastreuze invloed van stikstof op de natuur dan het college. Wij zien graag dat er minder geld gaat naar natuurherstel en meer geld naar de helpdesk en vergunningsverlening. In de wirwar van de stikstofregels is alle hulp nodig om bij de juiste vergunning aan te komen. In de huidige onzekere tijd van de coronacrisis waarin veel mensen zich al in financiële onzekerheid bevinden, is die steun extra nodig voor zowel de boeren als de bouw. Daarnaast vragen wij de gedeputeerde om de getallen zo inzichtelijk mogelijk te maken. Om deze reden zijn wij medeondertekenaar van de motie M20. Wij achten het van groot belang dat het controleerbaar is waarvoor het geld wordt ingezet en wat het verwachte en behaalde effect is op de vermindering van de stikstofdepositie en eventueel andere beleidsdoelen.

Wij bevinden ons in een rare tijd. Waar de coronacrisis negatieve effecten heeft op vrijwel alle aspecten van het dagelijks leven, lijkt het een positief effect te hebben op de stikstofdepositie. Dat is mooi. Aangezien dit nieuwe normaal waarschijnlijk nog wel even gaat duren, verwachten wij dat dit effect tijdelijk standhoudt. Mensen zijn minder actief in hun sociaal leven, waardoor zij minder gebruik maken van de auto en het openbaar vervoer. Wij vragen de gedeputeerde om de ruimte die hierdoor ontstaat in te zetten ten behoeve van economische en maatschappelijke ontwikkelingen. Daarom is het FvD mede-indiener van de motie M21.

De heer WESTERLAKEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Tijdens de laatste commissievergadering heeft de CDA-fractie te kennen gegeven dat dit statenvoorstel een hamerstuk mocht zijn. Nochtans begrijpen wij dat er fracties zijn die meer willen weten dan er al gezegd, geschreven en uitgelegd is. Wij achten dit voorstel noodzakelijk om een goede invulling te geven aan de opdracht om de stikstofuitdagingen tot een goed einde te brengen. Daarom stemmen wij in met het voorgestelde bedragen en de wijze waarop dit in de huidige begroting en de volgende begroting wordt vastgelegd. Ik heb hierbij wel de opmerking dat wij besluiten over dit voorstel. Ik snap het gevoel om moties in te dienen die betrekking hebben op een geheel ander onderwerp, maar groot zijn in het stikstofdebat. Wij spreken echter over de financiële consequenties van de werkwijze van de provincie.

Mevrouw DE WIDT (D66): Mijnheer de voorzitter! Het verdient alle lof dat, ondanks de ingewikkelde situatie van de coronapandemie, het toch lukt om in Nederland beweging te krijgen in het terugdringen van de stikstofuitstoot en ruimte te maken voor ontwikkelingen van woningen en bedrijven. Het doel blijft om de ontwikkelingen in evenwicht te krijgen met de belangen van de natuur en de biodiversiteit. De provincie heeft hierin essentiële taken en het is belangrijk om de vergunningverlening, helpdesk en beleidsvorming op peil te krijgen. De huidige aanpak is in november in gang gezet en sindsdien is er stevig tempo gemaakt. Onze complimenten daarvoor. Het is logisch dat het een en ander niet in de begroting staat. Het is terecht om het weerstandsvermogen hiervoor aan te spreken.

Dit statenvoorstel kan op de steun van D66 rekenen. Wij kijken vooral uit naar de gebiedsgerichte aanpak waarover wij volgende maand spreken.

Mevrouw KRIJGSMAN (PvdA): Mijnheer de voorzitter! De PvdA zal instemmen met dit voorstel. Tijdens de commissie hebben wij aangegeven dat dit een hamerstuk had mogen zijn. Wij zien een belangrijk beleidspunt van de provincie waarvoor de huidige capaciteit onvoldoende is en de specifieke kennis schaars is. Het is wel een essentieel beleidsterrein van de provincie. Een tekort maakt dat het kwetsbaar wordt. Wij willen immers wel dat de vergunningverlening goed doorgang kan vinden en dat mensen goed de helpdesk kunnen vinden om goede vergunningaanvragen te kunnen doen. Hierdoor kan het proces vlot verlopen. De PvdA vindt dat erg belangrijk.

Dit zijn tijdelijke voorstellen waarvoor mensen tijdelijk op deze functie zitten. De komende jaren wordt dit verder geborgd in de gewone begrotingscyclus. Waar mogelijk ziet de PvdA graag dat deze mensen een vast contract krijgen, zodat de kennis goed gewaarborgd blijft binnen onze provincie.

De heer DE HARDER (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Wat de ChristenUnie betreft had dit statenvoorstel een hamerstuk mogen zijn. Voor ons is het wel duidelijk dat er extra financiële middelen nodig zijn om beweging te krijgen en te houden in dit dossier. Wij zijn het eens met het vrijmaken van deze middelen en de wijze waarop dat gebeurt. Onze fractie kijkt samen met de D66-fractie uit naar de toegezegde contouren van de gebiedsgerichte aanpak in Utrecht.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik was de enige in de commissie die het debat aanvroeg. De voorzitter vroeg mij dat met grote nadruk te heroverwegen. Vandaag ben ik pas spreker 21.

In de Financiële Auditcommissie sprak de gedeputeerde Strijk legendarische woorden. Hij zei: "Hoe kan ik beleid maken als de data niet op orde zijn?" Zelden was ik het zo eens met een D66-lid. Deze tekst mag op een tegeltje en op elke werkkamer van onze gedeputeerden worden gehangen. Ook bij gedeputeerde Bruins Slot, want zij heeft er geen enkel probleem mee om € 1.400.000 uit te geven op een onderwerp waarvan de data niet allen niet op orde zijn, maar volledig ontbreken. Zij gaat jagen op een fantoom. Wij hebben geen idee wat de invloed is van stikstof op de Natura 2000-gebieden, omdat wij de depositie niet kennen. Laat staan de opnames door de vegetatie. Wat wij wel weten, is: als wij alle menselijke activiteiten uitbannen in en rondom de aangelegde Natura 2000-gebieden, de stikstofconcentratie in de lucht volgens de modellen in veel gevallen nog steeds te hoog is voor bepaalde planten.

Het is een exclusief Nederlands fantoom, want geen enkel land in de wereld gaat boeren onteigenen of automobilisten lastigvallen met maatregelen waarvan wij geen enkel idee hebben of deze effect hebben. Sterker nog: bij grensoverschrijdende aangelegde natuurparken steekt men in de Nederlandse kant miljoenen euro's in het nastreven van een geïntroduceerd plantje, terwijl in hetzelfde natuurpark aan de Duitse kant van de grens, waar ik 200 kilometer per uur mag rijden, er wel vergunningen worden afgegeven voor intensieve landbouw. Duitsland heeft klaarblijkelijk geen modelletjes.

Wij kennen de deposities niet. Wij kennen de stikstofopname van de vegetatie niet. Wij kennen de bronnen niet die stikstof produceren en veel bronnen worden buiten de modellen gehouden. Franz Kafka heeft hier intussen wel zijn standbeeld verdiend. Wij doen alsof wij weten hoe ver de stikstof van de agrariërs reikt, namelijk onbegrensd tot de Nederlandse grens. Dat staat haaks op een aantal onderzoeken die er wel zijn gedaan in Nederland en Denemarken met metingen.

De VOORZITTER: Mevrouw Van Elteren heeft een interruptie.

Mevrouw VAN ELTEREN (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Ik hoor de heer Dercksen praten over de situatie in Duitsland. Daar zijn boerenprotesten geweest, veel milieuproblemen met nitraat en een discussie over het reduceren van de veestapel nabij natuurgebieden. Op het moment dat de heer Dercksen met 200 kilometer per uur over de snelweg rijdt in Duitsland zou hij eens moeten stoppen om te kijken wat er daadwerkelijk in het landschap gebeurt.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Voor intensieve landbouw in natuurgebieden in Nederland worden er vergunningen verstrekt. Volgens mij worden er in Duitsland geen boeren onteigend en hoeven mensen niet langzamer te rijden: de maatregelen die wij in Nederland hebben genomen. Sterker nog, tijdens de Duitse bondsdag is met grote meerderheid weggestemd om langzamer te gaan rijden. Dat had geen betrekking op de uitvoering van het stikstofbeleid.

Volgens de modellen komt de stikstofuitstoot van het verkeer slechts 5 kilometer, verder terwijl de stikstofuitstoot van de agrariërs onbegrensd is. Het is tijd om te meten hoe ver de stikstofuitstoot werkelijk komt. Op basis van deze non-informatie gaan wij € 1.400.000 uitgeven in de diepste crisis ooit. De PVV vindt dat onvoorstelbaar en onverantwoord.

De vergelijking met biomassa dringt zich op. Vijf jaar geleden vroeg ik aan minister Kamp in de Eerste Kamer hoe het komt dat wij biomassa als groen zijn gaan zien. Hij zei dat iemand in Brussel dat bedacht had. Ik verbaas mij erover dat zelfs een minister weigert zelfstandig na te denken en zich laat gebruiken als een trekpop; in dit geval van Brussel. Daarvoor wordt je geen bestuurder, minister of gedeputeerde. Dan wil je van de hoed en de rand weten voordat je € 1.400.000 belastinggeld gaat uitgeven. Hoe ziet de gedeputeerde haar eigen verantwoordelijkheid en haar eigen waarde hierin? Ik zie haar reactie hierop graag tegemoet.

De heer VAN DER STEEG (PvdD): Mijnheer de voorzitter! De PvdD ziet dit voorstel grotendeels als een technisch voorstel. Onze fractie heeft hierover geen inhoudelijke beschouwing. Dat komt wel goed bij de gebiedsgerichte aanpak. Wel reageer ik alvast op de motie M20 over het stimuleren en gebruikmaken van de tijdelijke stikstofruimte door de coronacrisis. De PvdD-fractie heeft haar twijfels of deze motie juridisch houdbaar is. De hoeveelheid stikstofneerslag die als gevolg van de coronacrisis vermindert geldt juridisch als een autonome ontwikkeling. Dat betekent dat het effect niet is gerealiseerd door overheidsbeleid, maar door invloeden van buitenaf. Juridisch schijnt het zo te zijn dat deze autonome stikstofwinst ten goede komt aan de natuur. Dat betekent dat deze reductie niet rechtstreeks voor de vergunningverlening van andere activiteiten kan worden ingezet. Wij vragen de gedeputeerde of het klopt dat autonome stikstofwinst ten goede moet komen aan de natuur en niet gebruikt mag worden voor andere activiteiten.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! De SP kan akkoord gaan met het voorstel. Wij hebben de toezegging gekregen van mevrouw Bruins Slot dat de inhuur van mensen zoveel mogelijk wordt beperkt en dat zij haar best doet om de kennis hoog te houden. Dat is voor ons de belangrijkste voorwaarde.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! De stikstofdiscussie komt telkens terug en stelt Provinciale Staten en de SGP-fractie steeds weer voor lastige dilemma's en complexe afwegingen. Het statenvoorstel van vandaag is ogenschijnlijk eenvoudig en doet de aanvraag voor een vaste personele uitbreiding en financiële steun aan een nieuw IPO-vehicle. Dit zorgt voor een dilemma. De onderbouwing voor beide delen vonden wij een eerste aanzet wat mager. Door de aanvullende toelichtingen die ons zijn gegeven, is het wat duidelijker geworden. Toch blijven er een paar restpunten over.

Het eerste punt is of de gedeputeerde ons kan toezeggen dat wij periodiek worden geïnformeerd over besteding van deze extra gelden en de noodzaak tot voortzetting van de uitgebreide formatie. Zo kunnen de Staten een vinger aan de pols houden over deze vrij forse uitbreiding en de enorme formatieuitbreiding waarmee de Staten in de begroting 2020 hebben ingestemd.

Het tweede punt is het besluitpunt over de ondersteuning van het nieuwe IPO-vehicle naast bijvoorbeeld het Bij12 stikstofhuis. Dat heeft ons meer hoofdbrekers gekost. Wat ons betreft ligt daaronder een dieperliggend probleem. Wij hebben het gevoel dat de kaderstelling via de IPO-discussie vaak te troebel verlopen. In de commissie hebben wij daarover al meer gezegd. Wij zien twee problemen terug waarop ik graag de reactie van de gedeputeerde hoor. De Staten staan te vaak buitenspel door afspraken uit te voeren die met twaalf provincies overeengekomen zijn.

De VOORZITTER: Ik zie een dat mevrouw Vrieling een punt in de chat heeft geplaatst. Wilt u een interruptie plaatsen?

Mevrouw VRIELING (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Nee, mijn telefoon viel op mijn toetsenbord. Mijn excuses.

De VOORZITTER: Dan kan de heer Van den Dikkenberg zijn betoog vervolgen.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Het eerste kaderstellende punt is dat het voor ons onvoldoende helder is wat de inzet is van onze eigen provincie en hoe wij daarin kaders kunnen meegeven als het via het IPO verloopt. Wij horen graag de toezegging van de gedeputeerde dat de Staten vooraf worden meegenomen in de beleidsdiscussies met het IPO, dat gemarkeerd wordt wat de inbreng van de Staten is in de discussie met het IPO en wat de inzet van de gedeputeerde is op die punten. Als dit helder gecommuniceerd wordt kunnen de Staten hun kaderstellende rol prima invullen.

Het tweede punt gaat over onze controlerende rol. Waar wij bij dit besluit tegenaan lopen, is dat het totaal onhelder is hoe discussies verlopen, welke varianten afgewogen zijn en welke argumenten er voor of tegen de gekozen variant zijn. Waar komt het voorstel vandaan om een nieuwe 'task force' op te richten? Hoe is die discussie verlopen. Dat zijn vragen waarbij wij onvoldoende gevoel hebben. Dat maakt het voor ons lastig om in te stemmen met dit voorstel.

Het voelt echter niet goed om tegen dit voorstel te stemmen, omdat de argumenten van de gedeputeerde valide klinken. Dat is ons vaker overkomen. Daarom ontvangen wij graag de verslagen van de IPO-overleggen om meer inzicht te krijgen in de discussies, zodat wij meer begrip krijgen voor de besluiten. Op deze manier kunnen wij zowel onze kaderstellende rol als onze controlerende rol op een goede manier vervullen. De SGP heeft daarvoor een motie opgesteld. Ik hoop dat deze door de welwillendheid van de gedeputeerde niet ingediend hoeft te worden. Om met de woorden van Pieter Omtzigt te spreken, een bekende van de gedeputeerde: "Wij hoeven toch geen journalist te worden om te krijgen waar wij recht op hebben."

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! In de commissie heb ik mij al geuit over de stikstofbank. 50Plus maakt zich hier zorgen over. Wie doet daar de controle? Zijn dat de stikstofmakelaars of is dat de provincie? Mijn vraag aan de gedeputeerde is hoe het staat met de stikstofbank en hoe wordt geborgd dat stikstof in zijn totaliteit omlaag gaat? Stikstof kan verplaatst worden door op de ene plek iets te sluiten en op de andere plek iets te openen, maar het doel is dat de stikstofuitstoot omlaag moet.

Het provinciale beleid moet in balans zijn met de betrokkenen: de ondernemers en de agrariërs. Hoe gaan wij om met de gevolgen van de besluiten die de provincie neemt om de stikstofuitstoot te verlagen middels de agrariërs en hoe werkt dat door naar de gemeenten? Denk hierbij aan ontslagen in de sector landbouwproductie et cetera. Deze mensen komen in de bijstand en wie gaat dat betalen? Komt dat over de rug van de gemeenten of gaat de provincie hierin iets betekenen? Dit heeft eveneens betrekking op de bouw en alle ondersteunende sectoren. Hoe gaan wij dat opvangen?

De VOORZITTER: De heer Dercksen wil een interruptie plaatsen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Het is goed om helder te hebben wat het stikstofbeleid beoogt. Dat is niet om de stikstofuitstoot te verlagen. Het doel van al het beleid is om de stikstof in de natuurgebieden te verlagen. Het is goed dat wij specifiek daarop wijzen, want het is geen generieke maatregel om stikstof te verlagen.

De VOORZITTER: Het lijkt mij dat mevrouw Hoek daarop niet hoeft te reageren.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Stikstof ontstaat niet alleen in de natuur, maar in meerdere sectoren. Dit heeft allemaal met elkaar te maken. De coronacrisis heeft positieve gevolgen

voor de stikstofuitstoot. Doordat er geen vliegtuigen vliegen zitten er minder uitlaatgassen in de lucht en werken de zonnepanelen beter.

De VOORZITTER: De heer Westerlaken heeft een interruptie aangevraagd.

De heer WESTERLAKEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik stel vast dat de inhoudelijke discussies bij het gebiedsgerichte beleid niet meer gevoerd hoeven te worden, want deze discussies hebben wij vandaag al gevoerd.

De VOORZITTER: Wij zijn aan het einde gekomen van de inbreng van de Staten in de eerste termijn, want mevrouw Bittich heeft geen behoefte het woord te voeren. Ik vraag aan de gedeputeerde Bruins Slot om mij een signaal te geven door in beeld te verschijnen als zij klaar is voor haar beantwoording.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Wat mij betreft houden wij een pauze van vijf minuten.

De VOORZITTER: Ik pauzeer de vergadering voor vijf minuten. Wij blijven allemaal aanwezig en over vijf minuten geef ik mevrouw Bruins Slot het woord.

De gedeputeerde bereidt haar antwoord voor. Pauze van 11.17 uur tot 11.24 uur.

De VOORZITTER: Wij zijn aan het einde gekomen van een korte pauze. Ik geef de gedeputeerde Bruins Slot het woord voor haar reactie op de eerste termijn.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik bedank de Staten voor het uitspreken van de steun voor dit voorstel. Dit biedt de organisatie de mogelijkheid om met voldoende tijd en capaciteit vergunningen te verlenen. Dit is een belangrijke voorwaarde om economische en maatschappelijke activiteiten mogelijk te maken. Diverse Statenleden hebben vragen gesteld. Deze vragen zal ik per fractie beantwoorden. Aan het eind zal ik ingaan op de moties van de VVD.

Mevrouw Van Elteren vroeg hoe het zit met de financiering die van het Rijk verwacht wordt en of het Rijk naar de provincies kijkt om ervoor te zorgen dat zij met financiering komen. Zij sprak specifiek over de opkoopregeling. Dit is het geld dat het Rijk beschikbaar heeft gesteld in € 100.000.000, € 100.000.000 en € 15.000.000, in totaal € 350.000.000, om vrijwillig boerenbedrijven op te kopen. Ik benadruk allereerst het woord 'vrijwillig', omdat hier sprake is van een vrijwillige opkoop. Daarvoor geldt dat het Rijk een strenge rekenmeester is. Het ziet ernaar uit dat het Rijk voor de eerste € 50.000.000 tot € 100.000.000 zegt dat het opkopen van bedrijven in een gebiedsgericht proces zonder cofinanciering kan. In de bedragen daarna is de lijn van het Rijk dat provincies moeten bijdragen, omdat zij ruimte hebben in hun gebiedsaanpak om maatschappelijke en economische ontwikkelingen mogelijk te maken in de provincies. Mevrouw Van Elteren kan zich wellicht voorstellen dat dit gesprek nog gaande is tussen de provincies en het Rijk. Vanuit de provincie Utrecht is het mijn insteek om zoveel mogelijk financiering te krijgen zonder cofinanciering. Uiteindelijk gaat het Rijk over het geld. Het Rijk stelt geld beschikbaar en de voorwaarden die daaronder liggen.

Mevrouw Van Elteren zegt tevens dat wij een inzet moeten plegen om te zorgen dat wij de natuur robuuster maken. Dat klopt. Dat moeten wij breder doen dan door alleen in te zetten op stikstofvermindering. Er zijn en komen gelden beschikbaar van het Rijk voor natuurversterking. De inzet van de provincie Utrecht is dat wij niet alleen hoeven in te zetten op de extra gevoelige Natura 2000-gebieden, maar dat wij kunnen werken aan de versterking van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Daarnaast hebben wij aandacht voor de biodiversiteit buiten het NNN, bijvoorbeeld via agrarisch natuurbeheer en natuurinclusieve landbouw om de verbinding tussen natuur en landbouw te leggen. Dat is de inzet van Utrecht in het gesprek met het Rijk. Daarvoor geldt eveneens dat het Rijk de randvoorwaarden stelt, omdat het Rijk het geld beschikbaar stelt. De bredere kijk die mevrouw Van Elteren voorstaat, is de bredere kijk die Utrecht in de discussies inbrengt.

Mevrouw Pouw vraagt of het beschikbare geld naar de natuur gaat. Nee. Het geld dat beschikbaar wordt gesteld voor de helpdesk, gaat naar de helpdesk. Gemeenten en agrarische adviseurs moeten van goede adviezen voorzien worden over hoe zij de vergunningverlening het best kunnen oppakken. De doelstelling is enerzijds de vermindering van de stikstofdepositie en een robuustere natuur, anderzijds moeten wij niet uit het oog verliezen om goede maatschappelijke en economische activiteiten in deze provincie te kunnen faciliteren. Dat moet in goed evenwicht gebeuren.

Mevrouw Krijgsman en mevrouw Poppe hebben allebei het belang onderschreven van de mensen die tijdelijk worden aangenomen. De mensen hebben een tijdelijk contract gekregen, omdat wij hopen dat deze extra intensivering voor een bepaalde periode nodig is. Als zij eenmaal een tijdelijk contract in de organisatie hebben, dan kunnen zij via het personeelsmanagement solliciteren voor vaste dienstplekken als deze beschikbaar komen. Dat moet echter wel binnen de structurele ruimte in de organisatie. Hierdoor kan ervoor gezorgd worden dat er structurele kennisopbouw in de organisatie komt. Aan de andere kant hopen wij dat wij mensen op een tijdelijk contract binnenkrijgen, omdat dit een schaarse capaciteit is. Sommige mensen geven er de voorkeur aan om zich te laten inhuren. Onze voorkeur is de mensen met de juiste capaciteiten op een tijdelijk contract binnen te krijgen. Voor de gebiedsgerichte aanpak geldt dat wij binnenkort met de leidraad naar de Staten komen. Deze geeft meer beeld van hoe dat uiteindelijk ingevuld wordt en welke sporen er zijn.

De heer Dercksen stelde de vraag hoe wij zien dat de natuur verslechtert door stikstof. Dat zien wij vooral aan de vegetatie. Er komen meer brandnetels, bramen en opslag van hout. Daarnaast is de verzuring en de bemesting van de schraallanden zichtbaar en zijn er steeds minder stikstofminnende soorten. Ecologische data wijzen erop dat dit het geval is. Een andere vraag die de heer Dercksen naar voren brengt is of wij op alle punten moeten meten, zodat wij precies weten wat er gebeurt bij elk natuurgebied en boerenbedrijf. Dat is niet de onderliggende systematiek van het beleid. Er wordt gemeten door het Landelijke Meetnet Luchtkwaliteit en het Meetnet Ammoniak in Natuurgebieden. Ook zijn er zowel natte als droge depositiemetingen. Er is echter geen brede meting op allerlei plekken. Daar zit het verschil van inzicht tussen de heer Dercksen en Gedeputeerde Staten.

De VOORZITTER: De heer Dercksen wil een interruptie plaatsen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Wij hebben een aantal keren gevraagd naar een set reeksen waaruit blijkt dat de stikstofdepositie zou zijn toegenomen en dat het dit effect heeft gehad op de natuur. Die reeksen zijn er echter niet. Als je bij iemand een ooievaar in de tuin zet, dan is de kans groot dat er een baby geboren is. Hiertussen zit echter geen causaal verband. Het is niet aantoonbaar wat de reden is voor de verandering van de natuur. Geef mij de natte metingen. De metingen waarmee het RIVM zeer recentelijk gestart is, zijn voor het grootste gedeelte gemodelleerd. Wij zijn met 100%-beleid bezig met 0% zicht. Dat vind ik onbegrijpelijk. Ik begrijp niet hoe bestuurders dat doen en willen doen.

Ten tweede sprak de gedeputeerde over vrijwillige opkoop. Intussen zijn de maatregelen door het Rijk en de banken zo strak geworden voor de agrariërs dat er nauwelijks meer gesproken kan worden over vrijwillige opkoop. Men voelt zich gedwongen om zich te laten opkopen, omdat zij geen bestaansrecht meer hebben door alle randvoorwaarden die de overheid introduceert.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Het is goed dat de heer Dercksen het punt over de opkoop verduidelijkt. Hij sprak over het onteigenen. Daarover was ik verrast, want de heer Dercksen heeft samen met het CDA in deze Staten een motie voorgelegd waarin staat dat wij in het kader van het stikstofbeleid uitgaan van vrijwilligheid. Die vrijwilligheid sta ik nog steeds voor. De heer Dercksen noemde de vergelijking met ooievaars. Er worden baby's van ooievaars geboren, maar in ongeveer 300 meter omvang van zijn nest worden alle eieren leeggevreten. Dat is een ander probleem in het landelijk gebied.

Het beleid wordt gebaseerd op het Landelijk Meetnet Luchtkwaliteit en andere zaken. Door deze discussies wordt er verder gewerkt aan het verbeteren van het systeem. De commissie Hordijk heeft ge-

zegt dat het systeem voldoende tot goed is, maar dat op een aantal punten tot een betere invulling gekomen moet worden. Daarover worden rapporten gemaakt.

Een ander punt dat de heer Dercksen in zijn vragen naar voren heeft gebracht, is het onderzoek van de Universiteit van Amsterdam die samen met het Mesdag Fonds aan de slag gaat om te kijken of zij gericht onderzoek kunnen doen. In de beantwoording van zijn vragen heb ik tegen de heer Dercksen gezegd dat dit onderzoek vertraagd is, maar dat de provincie wel wil kijken of wij daaraan wellicht een bijdrage kunnen leveren. Hieruit kan namelijk duidelijk worden welke stappen wij verder kunnen zetten. Daar moet wel geld voor zijn. Dat kan bijvoorbeeld komen uit de € 300.000 uit dit statenvoorstel. Dat is wat ik tegen de heer Dercksen zeg. Het wordt een aparte situatie als hij tegen dit voorstel stemt, want daarmee zegt hij dat de provincie niet meer geld moet uitgeven. Daardoor is er geen geld als wij willen meewerken aan het onderzoek van Amsterdam.

De VOORZITTER: De heer Dercksen krijgt het woord voor een interruptie.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Het checken van de metingen samen met de UvA kost € 25.000 per natuurgebied. Ik ben daar niet tegen. Daar ben ik voor, omdat je dan op basis van dat de data kunt onderbouwen. Dan weet je welke bronnen de oorzaak zijn van de stikstofdeposities en de opname in de vegetatie. Dat weten wij momenteel nog niet. Daarom zou ik tegen dit voorstel stemmen. Ik heb hier een citaat uit het rapport van de commissie Hordijk: "Het adviescollege heeft ook niet naar de bepaling van de gevoeligheid van de natuur gekeken." De hele commissie heeft gezegd dat wij niks kunnen met de modellen. De provincie gaat hierop wel beleid baseren. Wij verschillen daarover van mening, maar ik vind dat onbegrijpelijk.

De VOORZITTER: Mevrouw Bruins Slot vervolgt haar betoog en gaat richting de afronding daarvan.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Tegen de heer Dercksen wil ik nog zeggen dat wij daar inderdaad anders naar kijken. Als ik echter geen nieuw beleid maak, dan kom ik in de situatie dat ik geen vergunning kan verlenen voor de bouw van woningen en agrariërs die wel een stap willen zetten. Dat zou de uitkomst zijn als ik de lijn van de heer Dercksen volg. Die verantwoordelijkheid wil ik niet dragen.

De heer Van der Steeg heeft een vraag gesteld over de autonome reductie. Bij de bespreking van de motie kom ik terug op de stand van zaken daarvan. Het lijkt mij goed om op een aantal punten in het stikstofbeleid de Staten met enige regelmaat te informeren over de stand van zaken.

De heer Van den Dikkenberg zegt dat hij meer gevoel wil krijgen bij de inzet van de provincie Utrecht in de brede discussie over wat Utrecht beoogt. In de informatiesessie die ik proactief heb georganiseerd over extern salderen heb ik heel nadrukkelijk aan de voorkant uitgelegd wat de dilemma's waren en hoe de provincie Utrecht hierin zat. Uit de reactie van de heer Van den Dikkenberg merk ik dat bij die sessie onvoldoende duidelijk is geworden hoe wij daar precies in staan en met welke inzet wij de discussie voeren met andere provincies en het Rijk. Aan de andere kant is het de vraag of voor elke bijeenkomst in het kader van IPO een brief aan de Staten gestuurd moet worden. Dit zijn soms meerdere bijeenkomsten in de week. Dan doen wij teveel aan rolvermenging. Dat is buitengewoon intensief.

Het lijkt mij wel goed om de Utrechtse inzet meer naar voren te laten komen. Als de leidraad gebiedsgerichte aanpak naar de Staten wordt gestuurd, zal ik op een aantal hoofdthema's waar wij nog aan de voorkant zitten in de onderhandeling over extern salderen, verlies en opkoopregeling een aantal Utrechtse elementen terug laten komen over hoe wij in die discussie staan. Dat biedt ons de mogelijkheid om een aantal van die punten met elkaar verder door te spreken. Dat wil ik zeker toezeggen aan de heer Van den Dikkenberg.

Mevrouw Hoek zegt dat alles met elkaar verbonden is. Dat zie ik. Daarom moet je op verschillende panelen blijven schakelen. De verbinding met de meekoppelkansen met andere terreinen moet gemaakt worden.

De VOORZITTER: De heer Van den Dikkenberg heeft een interruptie.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Op het moment dat er in het IPO kaderstellend gesproken wordt en er aan regels gewerkt wordt, dan kunnen wij onze kaderstellende invloed meegeven aan de gedeputeerde. Ik begrijp dat er geen rolvermenging moet ontstaan en dat niet ieder IPO-overleg relevant is voor ons. Is dat een toezegging van de gedeputeerde?

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik heb toegezegd dat ik in een vroeg stadium naar de Staten kom met de ontwikkelingen om de input van de Staten te horen. Daarnaast doe ik de toezegging om in de leidraad een aantal huidige ontwikkelingen met de Utrechtse insteek te verwoorden. In de gedetailleerdheid die de heer Van den Dikkenberg aangeeft zie ik het niet. Ik zie wel het belang om in dit debat, in de informatiesessie en in de commissie duidelijker te maken hoe Utrecht in de discussie staat, bijvoorbeeld dat wij inzetten op meer natuurinclusieve landbouw. De Staten kunnen dan meesturen op de zaken die besloten moeten worden. Overigens geldt daarbij dat het IPO niet beslist. Uiteindelijk beslist Gedeputeerde Staten over de uitvoering en Provinciale Staten over de kaderstelling en de financiën, zoals bij de financiën van de leidraad gebiedsgerichte aanpak.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Gelukkig beslist het IPO niet. Het is vreemd om een voorstel dat is afgestemd met de twaalf provincies naar een Utrechtse werkwijze om te bouwen, omdat wij achteraf pas met de kaderstellende rol van de Staten bezig zijn. Om dat te voorkomen kunnen wij beter vooraf bespreken wat de ruimte en de kaders zijn waarbinnen u kunt handelen. Dat is voor u makkelijker werken in de verdediging in de Staten achteraf. Dat is de werkwijze die wij beogen.

Ik mis nog de beantwoording op het controlerende deel van mijn vraag.

De VOORZITTER: Mevrouw Bruins Slot zal dat meenemen in het vervolg van haar betoog en gaat richting een afronding hiervan.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik heb dat onvoldoende gemarkeerd. Daarin zie ik een verbeteringslag. In de informatiesessie over extern salderen en verliezen heb ik de inbreng van de Staten gehoord. Vanuit de SGP kwam een aantal vaste waarborgen en randvoorwaarden. Een aantal andere fracties sprak haar zorgen uit over de effectiviteit van de maatregelen. Zij vroegen of ik ga inzetten op de aankoop van bedrijven of op innovatie. Dat zijn belangrijke stappen om met elkaar te zetten. Bij de gebiedsgerichte aanpak wil ik de Staten alvast in een aantal ontwikkelingen meenemen door aan te geven waar wij precies staan zodat ik de input van de Staten kan terugpakken na de informatieoverleggen met het IPO en uiteindelijk de besluitvorming van GS als geheel.

Het is wel zo dat het Rijk soms beslist wat wij gaan doen. De brief die wij hebben meegestuurd naar de commissie van RGW is een stuk van het Rijk. Op een aantal elementen moeten wij met het Rijk verder aan de slag, zoals de natuur en de opkoopregeling. Hier zal ik verder op ingaan in de leidraad gebiedsgerichte aanpak en de statenbrief die daarbij zit. Op dat punt is het van belang om de input van de Staten te horen, omdat ik dan weet welke richting ik op moet. Die input heeft u bij de eerdere informatiesessie ook gegeven, maar ik realiseer mij dat ik duidelijker moet markeren dat ik deze input gebruik. Als het gaat over wat wij uiteindelijk doen, is het van belang om op regelmatige basis de Staten te informeren over de stand van zaken.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter!

De VOORZITTER: Wij hebben de goede afspraak om een interruptie aan te kondigen via de chat. Ik zag de heer Van den Dikkenberg ook al gebaren. Als u een interruptie wilt plegen, moet u dit aangeven via de chat.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde zat middenin haar beantwoording over mijn inbreng en toen kwam er een interruptie van de heer Van den Dikkenberg. Daardoor heeft de gedeputeerde haar beantwoording op mijn inbreng niet af kunnen maken. Wat wilde u opmerken?

De VOORZITTER: Ik vraag de gedeputeerde alsnog op uw inbreng te reageren.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Mevrouw Hoek zegt dat het van belang is dat wij ruimte hebben rondom stikstof om te kunnen bouwen. Daarvoor hebben wij het stikstofregistratiesysteem, waarbij het Rijk er door het verlagen van de snelheid voor heeft gezorgd dat wij daarop vergunningen kunnen verlenen. Het gaat wel over de continuïteit van de boerenbedrijven en het bieden van een toekomstperspectief van hen die door willen gaan. Dat is een van de kaderstellingen die in de commissie RGW naar voren kwam, namelijk dat dit een belangrijk aandachtspunt moet zijn in het beleid dat de provincie voert. Wij moeten oog hebben voor de boeren die doorgaan. Als laatste heeft mevrouw Hoek aangegeven dat je dit stikstofdossier niet los kunt zien van andere onderwerpen. Het is van belang om te kijken welke meekoppelkansen er op andere terreinen zijn. Zo heb ik de opmerkingen van mevrouw Hoek begrepen.

Dan kom ik bij de moties. In de motie M20 wordt gevraagd of het Rijk de autonome ontwikkeling door de vermindering van de depositie van stikstof door corona kan verzilveren en inzetten in onze provincie. Als dat kan, dan zou dat mooi zijn. In de motie wordt gezegd dat het Rijk al besloten heeft om dit te doen. Naar aanleiding van deze motie heb ik navraag gedaan of dit inderdaad het geval is. Het blijkt dat het kabinet nog in de onderzoekende fase is of deze ruimte ingezet kan worden voor tijdelijke projecten. Het lastige daarbij is dat men niet zeker weet of dit ingezet kan worden of ingeboekt moet worden als een autonome ontwikkeling; het punt dat de heer Van der Steeg eveneens aanhaalde. Eigenlijk heeft het Rijk nog geen duidelijkheid gegeven of het de vermindering van de stikstofdepositie in de coronatijd kan gebruiken voor allerlei projecten. Dat stelt mij voor een dilemma. Het heeft niet mijn voorkeur om veel tijd en energie te besteden aan het inventariseren van de maatregelen, terwijl ik geen zekerheid heb dat het Rijk die kant op gaat. In die zin ontraad ik de motie. Wel wil ik toezeggen dat als het Rijk beslist dat een deel van de ruimte ingezet kan worden voor tijdelijke projecten, zoals bouwprojecten, ik vanuit de provincie Utrecht een inventarisatie zal doen. In deze vorm ontraad ik de motie.

De VOORZITTER: De heer Van der Steeg wil een interruptie plaatsen.

De heer VAN DER STEEG (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Dank aan de gedeputeerde voor haar antwoord. Ik besef dat het wellicht allemaal nog onduidelijk is. Ik wijs de gedeputeerde op de website van de provincie Noord-Brabant: "De hoeveelheid stikstofneerslag die als gevolg van de coronacrisis vermindert, geldt juridisch als autonome ontwikkeling. Dat betekent dat het effect niet is gerealiseerd door overheidsbeleid, maar door invloeden van buitenaf. Bij wet is vastgelegd dat deze autonome stikstofwinst ten goede komt aan de natuur. Dat betekent ook dat deze stikstofreductie niet rechtstreeks voor de vergunningverlening kan worden ingezet. De hoeveelheid stikstof die wordt gewonnen door bijvoorbeeld het verminderde wegverkeer kan dus niet worden ingezet voor de vergunningverlening van activiteiten."

De VOORZITTER: Mevrouw Bruins Slot mag hierop reageren en daarna geef ik mevrouw Van Gilse de gelegenheid voor een interruptie.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Het college heeft op dit punt navraag gedaan bij het IPO. Het IPO zegt dat het Rijk nog in de onderzoekende fase zit of deze ruimte wel of niet ingezet kan worden. De provincie Brabant heeft al een conclusie getrokken. Ik baseer mij op de bronnen van het IPO. Dat maakt dat ik deze motie in deze vorm moet ontraden.

Mevrouw VAN GILSE (VVD): Mijnheer de voorzitter! Als ik het goed begrijp ontraadt de gedeputeerde de motie, omdat het onzeker is of het Rijk dit gaat doorzetten. Het is niet mijn bedoeling om te

zeggen dat het direct moet gebeuren. Wel moet de provincie direct aanhaken als het kabinet aangeeft daar werk van te maken. Ontraadt de gedeputeerde de motie, omdat het op dit moment nog onduidelijk is?

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Wij hebben nog geen groen of rood licht gekregen over wat het Rijk precies gaat doen. Ik hoop daar binnenkort zicht op te hebben. In die zin zou mevrouw Van Gilse haar motie kunnen aanhouden. Ik kan toezeggen dat ik de Staten informeer als het duidelijk is of het Rijk deze vermindering van de stikstofdepositie in de coronatijd kan inzetten voor tijdelijke projecten. Die keuze is aan mevrouw Van Gilse.

Mevrouw VAN GILSE (VVD): Mijnheer de voorzitter! In principe staat u dus wel positief tegenover de inhoud, maar niet op dit onzekere moment.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Als het Rijk de ruimte biedt aan provincies om projecten aan te dragen die ingezet kunnen worden door de tijdelijke vermindering van de stikstofdepositie, dan zie ik in onze provincie dat wij bepaalde activiteiten te ontplooiën hebben rondom woningbouw en andere zaken. Ik kan mij indenken dat de provincie die mogelijkheid moet pakken. Het is alleen heel onzeker of dat het geval is. Dat zit hem in de argumentatie die de heer Van der Steeg aangeeft. Wij hopen op korte termijn hierover duidelijkheid te krijgen.

De VOORZITTER: Er is voldoende gewisseld over de moties. Mevrouw Van Gilse denkt na wat zij hiermee gaat doen.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! De motie M21 bestaat uit twee dicta. In het tweede dictum wordt gevraagd om zo mogelijk cofinanciering vanuit andere beleidsbegrotingen in te zetten om de effectiviteit van de stikstofaanpak te vergroten. Dat gedeelte van de motie kan ik ondersteunen. Het eerste dictum luidt: "Bij iedere maatregel die vanuit het stikstofbeleid wordt gefinancierd te vermelden wat het verwachte effect is op de vermindering van de stikstofdepositie." Dat gedeelte van de motie ontraad ik, omdat wij dan voor elke kleine maatregel moeten aangeven wat precies de effecten zijn. Dat is buitengewoon intensief, tijdrovend en lastig. Wel zou ik periodiek op hoofdlijnen kunnen rapporteren over de financiële inzet voor de bronmaatregelen en wat de verwachte effecten daarvan zijn. Dat is een goede verantwoording van de financiën. Het is echter niet uitvoerbaar om dit voor elke maatregel te doen. Op deze wijze moet ik de motie ontraden.

De VOORZITTER: Daarmee is mevrouw Bruins Slot aan het einde van haar beantwoording gekomen. De leden die dat wensen geef ik de gelegenheid om kort te reageren. Ik kijk wie zich daarvoor aandient. Ik zie de heer Van den Dikkenberg, de heer Dercksen en mevrouw Van Gilse. Deze drie leden krijgen het woord, beginnend bij mevrouw Van Gilse.

Mevrouw VAN GILSE (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik reageer op het antwoord op mijn tweede motie. De gedeputeerde zegt dat zij deze motie niet werkbaar vindt, omdat het teveel werk zou zijn om dit voor iedere maatregel los uit te zoeken. Is er een tussenweg mogelijk, bijvoorbeeld voor maatregelen die boven een bepaald bedrag komen?

De VOORZITTER: Mevrouw Bruins Slot krijgt straks de gelegenheid te reageren op uw aller inbreng.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Iedereen spreekt over deposities terwijl wij deze niet kennen. Dat stuit mij tegen de borst als er over zoveel geld wordt gesproken. Mijn vraag gaat over de opmerking van mevrouw Bruins Slot dat de gebiedsgerichte aanpak zou worden gepresenteerd door middel van een statenbrief. Ik neem aan dat dit een verspreking is en dat het een statenvoorstel betreft.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ik heb twee vragen aan de gedeputeerde. Ik schrok toen de gedeputeerde zei dat het tijd kost om in beeld te brengen wat een maatregel bijdraagt aan het realiseren van de doelen. Dat is opvallend, omdat er wel geld mee gemoeid is. Ik hoor graag van de gedeputeerde dat dit een verspreking is en wij zeker wel in beeld hebben wat een

maatregel bijdraagt aan de doelen. Mijn tweede vraag gaat over de verslagen van de IPO-overleggen. Op basis van artikel 67 van de Provinciewet ontvangen wij deze verslagen graag. Dit is de derde keer dat ik hierom vraag. Als de gedeputeerde deze vraag opnieuw niet beantwoordt, dan zal ik een motie indienen.

De VOORZITTER: Ik geef de gedeputeerde het woord voor haar reactie.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Eerst een reactie op de vraag van de heer Van den Dikkenberg: in de motie staat 'iedere maatregel'. Dat betekent dat voor elke stap, zoals de verbinding van natuur of een maatregel in de gebiedsgerichte aanpak op een boerenerf die ziet op de watervoorziening, in beeld gebracht moet worden wat dit bijdraagt. Dat is ingewikkeld. Voor andere zaken, zoals de aankoop van bedrijven, moeten wij tevoren inzicht hebben wat dit bijdraagt aan de doelen voordat wij geld uitgeven. Op grote natuurprojecten moet het tevoren heel duidelijk zijn waaraan geld wordt besteed en welk effect dat heeft. Anders gaan wij dat niet inzetten.

Mevrouw Van Gilse vraagt wat GS wel kan rapporteren. Dat is niet iedere maatregel. Wel kan GS periodiek op hoofdlijnen rapporteren over de financiële inzet van bronmaatregelen en deze af te zetten tegen de verwachte effecten op de vermindering van de stikstofdepositie. Dat is een ander begin van het eerste dictum, namelijk: "om periodiek op hoofdlijnen te rapporteren over de financiële inzet op bronmaatregelen en deze af te zetten tegen de verwachte effecten."

De gebiedsgerichte aanpak wordt gepresenteerd middels een statenvoorstel. Dank voor de oplettendheid van de heer Dercksen.

De vraag van de heer Van den Dikkenberg over het inzien van de verslagen moet ik bij het IPO navragen. De couleur locale van een gesprek zal anders worden als je om de verslagen vraagt, omdat men weet dat een verslag openbaar wordt. Ik kan toezeggen dat ik bij het IPO navraag of het wel of niet een mogelijkheid is. Ik geef de heer Van den Dikkenberg wel mee dat het invloed kan hebben op de gesprekken wanneer de verslagen periodiek openbaar worden gemaakt. Dat is een aantekening bij zijn vraag.

De VOORZITTER: De heer Van den Dikkenberg is nog aan het aarzelen over een motie. Wilt u daar iets over zeggen?

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ergens snap ik de twijfel, omdat er een andere kleur in de notulen komt. Dat geeft iets weer van de transparantie van ons bestuur. Daarmee bedoel ik niet de gedeputeerden, maar het openbaar bestuur in het algemeen. De Staten moeten het openbaar bestuur kunnen controleren. Daarom zet GS een verslag op de site die wij kunnen controleren. Als 12 Gedeputeerde Staten bij elkaar komen en in gesprek gaan, dan is voor PS niet meer te controleren wat daar besproken wordt. Aan de hand van de uitkomst van dit gesprek wordt er gehandeld, want het is gek om daarvan af te wijken. Ik heb er behoefte aan om een verslag te ontvangen van wat daar besproken is en hoe dat verlopen is. Ik hoor de toezegging dat de gedeputeerde dit gaat navragen. Dan houd ik de motie op zak tot de gedeputeerde dit heeft teruggekoppeld vanuit het IPO. Buiten de vergadering om kan ik dan alsnog een verzoek voor de verslagen doen op basis van de Provinciewet.

De VOORZITTER: Dat is duidelijk. Ik kijk naar mevrouw Van Gilse ten aanzien van haar twee ingediende moties.

Mevrouw VAN GILSE (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik ben blij dat de gedeputeerde achter de inhoud van de motie M20 staat. Het is verstandig om die motie in te trekken. Daarbij vraag ik de gedeputeerde wel om goed op te letten hoe het Rijk met deze situatie omgaat. Over de motie M21 heeft de gedeputeerde de toezegging gedaan om periodiek een update te geven.

De VOORZITTER: Wellicht dat ik u kan helpen en wilt u nog even beraad hebben over de tekst van deze motie. Voorafgaand aan de stemverklaringen zal ik u de gelegenheid geven om aan te geven of de motie gehandhaafd blijft of gewijzigd wordt ingediend, zodat alle leden daarvan kennis kunnen nemen. Is dat een goede afspraak?

Mevrouw VAN GILSE (VVD): Mijnheer de voorzitter! Dat is goed. Wel heb ik nog een korte vraag over het tweede dictum van de motie M21. Kan de gedeputeerde zich vinden in de vraag uit dit dictum?

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Het tweede dictum zit in lijn met wat ik van plan ben, namelijk om meekoppelkansen te benutten. In reactie op het eerste dictum zal ik periodiek op hoofdlijnen rapporteren over de financiële inzet van bronmaatregelen en deze af te zetten tegen de verwachte effecten. Dat is hoe ik de Staten een goede verantwoording wil geven van het beschikbare geld dat wij inzetten voor stikstof.

De VOORZITTER: Dat lijkt mij helder. Mevrouw Van Gilse krijgt de gelegenheid om bij de stemverklaringen aan te geven of er iets aan de motie verandert. Daarna kunnen wij daarover stemmen. Wij zijn aan het einde gekomen van de beraadslagingen van dit agendapunt. Ik stel voor om de vergadering te schorsen, zodat het debat over het statenvoorstel over het cultuur- en erfgoedprogramma in een keer kan worden gevoerd na de lunchpauze. Mijn voorstel is om de vergadering om 12.45 uur te hervatten. Voor zover het u gegeven is, wens ik u eet smakelijk. Wij zien elkaar strakst terug. Ik schors de vergadering.

Schorsing van 12.03 uur tot 12.45 uur.

Statenvoorstel Cultuur- en erfgoedprogramma 2020-2023 "Voor Jong & Altijd.

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Uit de commissiebehandeling is gebleken dat er behoefte is aan een groot debat. Die gelegenheid bieden wij u. Ik zie dat de heer Van Muilekom in ons midden is. Het is plezierig dat hij de inbreng uit de eerste termijn van de Staten kan horen en daarop kan reageren. Aan het einde van uw eerste termijn zal ik aan hem vragen om aan te geven hoeveel tijd hij nodig heeft om zich op zijn antwoord voor te bereiden. Ik geef het woord aan mevrouw Vrielink.

Mevrouw VRIELINK (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Het zal u niet verbazen dat GroenLinks enthousiast is over het cultuur- en erfgoedprogramma. Kunst en cultuur is er voor iedereen. In het programma wordt dat onder andere duidelijk gemaakt door meer ruimte voor cultuureducatie in het voortgezet onderwijs, met name het vmbo. Daarnaast is talentontwikkeling in dit programma een belangrijke pijler. Het stuk laat duidelijk zien dat de provincie staat voor een inclusieve samenleving. Bij de bibliotheken en cultuurparticipatie zien wij dat de verbinding gelegd wordt met de sociale agenda. Dit is een jong instrument dat op dit soort thema's zijn meerwaarde kan bewijzen.

In de commissievergadering vroegen wij de gedeputeerde hoe volwassenen naar het taalhuis worden doorverwezen. Uit het antwoord bleek dat dit per taalhuis verschilt. Er is dus veel kennis en kunde beschikbaar. GroenLinks ziet dit als een mooie kans om betrokken partijen de kans te geven om deze ervaringen te delen en elkaar te inspireren. De mate van geletterdheid bij volwassenen heeft immers invloed op de volgende generatie. Daarom dienen wij een motie in om een conferentie te organiseren voor de uitwisseling van ideeën en 'best practices' op het gebied van het verminderen van laaggeletterdheid als aanvulling voor de huidige plannen op het gebied van laaggeletterdheid en de sociale agenda. Deze motie wordt mede namens het CDA, PvdA, ChristenUnie, 50Plus ingediend.

Motie M22 (GroenLinks, CDA, PvdA, ChristenUnie, 50Plus en DENK): van inspireren kun je leren

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 3 juni 2020, aan de orde hebbende het Statenvoorstel Cultuur- en erfgoedprogramma 2020-2023, PS2020BEM08;

constaterende dat:

- in het concept Cultuur- en erfgoedprogramma het bijdragen aan het verminderen van (digitale) laaggeletterdheid een prominente plek heeft;
- het percentage laaggeletterden binnen onze provincie verschilt per regio;¹
- de gedeputeerde heeft aangegeven dat de samenwerkingen op het gebied van laaggeletterdheid voor volwassenen per gemeente verschilt;
- de focus in het concept Cultuur- en erfgoedprogramma vooral ligt op laaggeletterdheid bij jongeren;

overwegende dat:

- (digitale) laaggeletterdheid ook onder volwassenen een groot probleem is;
- deze laaggeletterdheid invloed heeft op volgende generaties;
- we dit concreet hebben kunnen zien tijdens de thuisscholing in de huidige coronacrisis;
- doordat lokale organisaties verschillende manieren van samenwerking hanteren, ze van elkaar kunnen leren, door middel van uitwisseling van ideeën;
- de provincie hierin kan ondersteunen door een conferentie te organiseren met betrokken partijen, zoals bibliotheken en welzijnsorganisaties, waarin zij elkaar kunnen inspireren en van elkaar kunnen leren;

verzoeken het college:

- een (digitale) conferentie te organiseren voor alle betrokken partijen op het gebied van taalhuizen en laaggeletterdheid, met als doel de uitwisseling van ideeën en zo het effectiever verminderen van laaggeletterdheid;
- Provinciale Staten te informeren over de uitkomsten van deze conferentie.

En gaan over tot de orde van de dag.

¹ https://www.lezenenschrijven.nl/uploads/editor/WEB-SLS_ROA_public_170x240_y2016juni.pdf

De VOORZITTER: De motie wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de raadsdeling.

Mevrouw VRIELINK (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! GroenLinks is mede-indiener van de motie red de laatste sneltram van de snijbranders. De SP zal hier verder op ingaan.

Na de huidige coronacrisis is het van groot belang om culturele organisaties duidelijkheid te geven zodat zij zich verder kunnen richten op de anderhalvemetersamenleving in het 'nieuwe normaal'. In dat nieuwe normaal zal er ruimte zijn voor kunst en cultuur binnen onze provincie; kunst en cultuur voor iedereen.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Het voelt voor de VVD raar om vandaag over het cultuurbeleidskader te spreken voor de komende jaren, terwijl wij om ons heen geconfronteerd worden met de gevolgen van de coronacrisis. De begrippen schijn, werkelijkheid en transformatie komen naar voren. Ik ga vandaag geen filosofisch betoog houden, maar ik ga de Staten wel meenemen naar een Utrechtse schrijver en beeldend kunstenaar, namelijk Dirkje Kuik. Zij is helaas overleden. Dirkje Kuik heb ik leren kennen als een statige gedistingeerde dame die de statige en gedistingeerde dame was die zij wilde worden en in haar boeken een pregnante rol speelde. Zij was een dame met oog voor de werkelijkheid. Zij wilde allerlei avonturen meemaken. Daarin was zij totaal niet bang, maar had zij een realistische blik op wat er kon. In haar persoonlijk leven heeft Dirkje Kuik een transformatie ondergaan. Zij is namelijk geboren als William Kuik. Zij heeft werken geschreven onder de naam William Kuik en werd later Dirkje Kuik.

Dat is in een notendop wat de opgave is voor de cultuursector. Grote delen van de cultuursector staan voor enorm grote uitdagingen. 'De avonturen', zoals wij vaak in romans lezen. Voor een aantal organisaties gaat het werkelijk over overleven. Daarvoor kan dit inspirerend werken. Tegelijkertijd is het de

vraag hoe de overheid daarmee omgaat. Blijven wij een beleid vaststellen alsof er niks gebeurd is of hebben wij er oog voor dat het anders zal lopen dan wij graag zouden zien? De VVD had graag gezien dat wij een debat hadden kunnen voeren waarbij ik met mevrouw Vrielink had kunnen spreken over inclusie en hoe wij ervoor zorgen dat dit daadwerkelijk gaat gebeuren. Er liggen echter andere prioriteiten.

Mevrouw d'HONDT (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Heeft de VVD het erratum bij de cultuurnota gezien waarin uitdrukkelijk op veel punten wordt ingegaan op de gevolgen van de coronacrisis en dat daaraan aandacht wordt besteed? Is de heer Kocken daarmee niet voldoende tevredengesteld?

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Met het erratum ben ik niet tevredengesteld. Daarin staat niet wat de uitzonderingen zijn op het beleid. Er staat aangegeven dat het anders wordt, maar dat was al duidelijk geworden in de beantwoording van onze vragen. Het lastige is dat wij niet precies weten wat er allemaal anders wordt, want anders kan dit vertaald worden in het beleidskader. Met het voorliggende voorstel gaan wij beleid vaststellen waarvan wij weten dat het niet gerealiseerd zal worden. Dat begrijpen wij gezien de situatie waarin wij ons bevinden en dat wij perspectief moeten bieden. Tegelijkertijd is het raar dat de Staten hierover niks zeggen in het besluit. Vandaar dat de VVD samen met het FvD een amendement en een motie indient.

In het amendement zeggen wij dat het college niet gebonden moet worden aan het beleidskader en meer de ruimte moet krijgen om te doen wat nodig is. Wel met het beleidskader in het achterhoofd. De motie is erop gericht hoe PS en GS in de komende periode van onzekerheid met elkaar omgaan. Hoe zorgen wij ervoor dat PS zijn sturende en controlerende rol kan vervullen, ondanks dat wij GS deze vrijheid geven. Dit is een aanzet voor het gesprek hierover. Het is goed als er een andere uitkomst uit dit debat komt, maar hier moet iets over gezegd worden om onze kaderstellende rol serieus te nemen. Het geeft niks om met elkaar te constateren dat bepaalde zaken nog onduidelijk zijn en dat het een zoektocht wordt in de komende jaren. Dat zal tevens voor de cultuursector gelden. Op andere delen van de cultuursector is dit minder van toepassen, zoals in de erfgoedsector waar de restauraties voorsnog doorgaan. Echter, als de economische crisis doorzet, dan moeten wij dat afwachten. Het is de zoektocht van vandaag hoe wij daar samen uitkomen.

Amendement A16 (VVD en FvD): cultuur- en erfgoedbeleid

Provinciale Staten van Utrecht, op 3 juni 2020 in vergadering bijeen, ter behandeling van het statenvoorstel PS2020BEM08, nota cultuur- en erfgoedbeleid 2020-2024,

overwegende dat:

- *dat door de coronapandemie veel culturele organisaties geconfronteerd worden met geannuleerde activiteiten en minder publieksinkomsten hebben en zij zelf aangeven nu vooral met overleven bezig te zijn;*
- *dat het voor overleven kan helpen een inhoudelijk perspectief te hebben, maar het de vraag is of een perspectief dat 'pre-corona' is opgesteld de elementen bevat om organisaties te helpen te overleven door het aanpassen van werkwijze en bedrijfsvoering aan de anderhalve meter samenleving;*
- *dat we dat nu nog niet kunnen overzien;*
- *een beleidskader in sturing verder gaat dan een 'perspectief' en Provinciale Staten nu wordt voorgesteld ambities vast te stellen waarvan in de beantwoording op de vragen in de eerste ronde Gedeputeerde Staten al aangeeft dat ze niet gerealiseerd gaan worden*

besluiten:

- *het eerste lid van het besluit, "Het concept Cultuur- en erfgoedprogramma 2020-2023 'Voor Jong & Altijd' vast te stellen" als volgt te wijzigen:
"In 2020 en 2021 binnen de door Provinciale Staten vastgestelde budgettaire kaders prioriteit te geven aan de voor het provinciale beleid relevante organisaties om te overleven en zich aan te passen aan de gewijzigde omgeving ('anderhalve meter samenleving'); te doen*

wat nodig is waar dat reëel is de daarin gestelde doelen en ambities te gebruiken als perspectief voor besluiten van Gedeputeerde Staten";

- *in 2021 te beoordelen welke aanpassingen nodig zijn in het concept Cultuur- en erfgoedprogramma om dit vast te kunnen stellen als beleidskader voor de jaren 2021-2024.*

Motie M24 (VVD en FvD): rekening houden met gevolgen corona in het cultuur

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 3 juni 2020, ter behandeling van statenvoorstel PS2020BEM08, nota cultuur- en erfgoedbeleid 2020-2024;

constaterende:

- *dat op verschillende plaatsen in de nota cultuur- en erfgoedambities en perspectieven staan die niet of heel anders zullen worden gerealiseerd ten gevolge van het coronavirus (o.a. museumbeleid, toerisme, bibliotheken);*
- *dat verschillende onderdelen van de cultuur- en erfgoedsector signalen hebben afgegeven dat zij op dit moment op het punt staan van omvallen en moeite moeten doen om te overleven;*

overwegende:

- *dat het college van Gedeputeerde Staten weliswaar is gekomen met een voorstel voor een noodfonds om de sector te helpen, maar dat dit onverkort laat dat organisaties naast overleven ook worden geconfronteerd met aanpassingen aan de 'anderhalve meter samenleving';*
- *dat deze aanpassingen waarschijnlijk in 2020 moeten worden gedaan, maar hun doorwerking hebben in 2021 en mogelijk ook daarna, zoals in exploitatiemogelijkheden, digitalisering van het aanbod, toerisme;*
- *dat we op dit moment nog niet kunnen overzien wat de gevolgen zijn en we daar ook nog niet in het beleid en de ambities op kunnen inspelen;*
- *dat de streefwaarden en ambities in het beleidskader dan ook vooral als richtinggevend perspectief moeten worden gezien;*
- *dat we met elkaar na een paar maanden noodzakelijke 'lockdown' weer snakken naar het gebruik van cultureel aanbod en genieten van erfgoed;*

verzoeken het college:

- *in de uitvoering van het beleidskader het aanpassen aan de nieuwe mogelijkheden van de 'anderhalve meter samenleving' centraal te stellen, met als voornaamste doel een zo groot mogelijk bereik onder inwoners door gesubsidieerde organisaties;*
- *in ieder geval in 2020 en 2021 per kwartaal aan PS te rapporteren over hoe invulling wordt gegeven aan dat doel, met daarbij de ambities in het beleidskader als richtinggevend perspectief.*

En gaat over tot de orde van de dag.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Dan kom ik bij de nota. De VVD zou wat andere accenten gelegd hebben in deze nota. Ik noem een aantal voorbeelden. Dan zou er meer aandacht zijn gegaan naar cultureel ondernemerschap en bij de doelen voor de bibliotheek zou nadrukkelijker hebben gestaan dat laaggeletterdheid moet worden bestreden. Dit missen wij in de doelen. Bij de bibliotheken zou ook meer het brede begrip 'informatiedrager' centraal hebben gestaan in plaats van 'de boeken', hoewel ik dol ben op boeken. In de huidige context heeft de VVD zichzelf de vraag gesteld of wij hierover het debat gaan voeren of dat wij hiermee kunnen leven. Het laatste is het geworden.

De VVD vraagt aandacht voor een paar punten. Allereerst gaat dit over de motie 900 jaar stad Utrecht, die wij bij dezen indienen. Utrecht is de hoofdstad van de provincie. In de boeken van Dirkje Kuik kwam de hoofdpersoon vaak uit Utrecht, maar het verhaal speelde zich af in grote delen van de hele provincie. Er liggen relaties. In het heden is Utrecht economisch gezien niks zonder de rest van de

provincie en omgekeerd. Die relaties willen wij inzichtelijk hebben. Dat is het vervolg op de beantwoording van de vragen die wij in de commissie hebben gesteld.

Motie M23 (VVD): 900 jaar stad Utrecht

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 3 juni 2020, ter behandeling van het statenvoorstel PS2020BEM08, nota cultuur- en erfgoedbeleid 2020-2024;

constaterende:

dat in 2022 wordt herdacht dat de stad Utrecht 900 jaar stadsrechten heeft;

overwegende:

- *dat de stad de hoofdstad van de provincie is en altijd een bijzondere relatie heeft gehad met de rest van de provincie - en omgekeerd;*
- *dat het wenselijk is daar bij de herdenking ook aandacht aan te besteden in BIJVOORBEELD boekvorm/ met andere media, zoals (betaalde) artikelen in Huis aan Huisbladen, het naspelen van historische scènes met lokale toneel- en muziekverenigingen of uitzendingen van RTV Utrecht;*
- *het college van GS op vragen al heeft geantwoord "met de organisatoren van Utrecht 900 jaar bespreken hoe we de provincie buiten de stad bij deze herdenking kunnen betrekken";*

verzoekt het college:

bij de behandeling van de programmabegroting 2021 te rapporteren over deze gesprekken.

En gaat over tot de orde van de dag

De VOORZITTER: Mevrouw Vrielink wil een interruptie plegen.

Mevrouw VRIELINK (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Ik ben benieuwd of wij van de VVD een dergelijke motie kunnen verwachten als een andere gemeente zoveel jaren bestaat.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Wij kijken in de provincie naar de relaties die wij met elkaar hebben. In het verleden hebben wij aangegeven dat er binnen de provincie meer gekeken moet worden naar de relaties die er te leggen zijn tussen de verschillende historische plekken en de monumenten en om dat in cultuur te vertalen. Als u vraagt of de VVD meer aandacht wil besteden aan de interne relaties in de provincie, dan is mijn antwoord: jazeker, graag.

Ik ga verder met mijn vraag aan de gedeputeerde. Of zal ik mevrouw Hoek eerst laten interrumpen?

De VOORZITTER: Dank dat u mij helpt. Ik geef graag mevrouw Hoek het woord.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een reactie op de interruptie van mevrouw Vrielink. Toen Vreeland 750 jaar bestond heeft de gemeente subsidie gekregen van de provincie.

De VOORZITTER: De heer Kocken vervolgt zijn betoog en werkt naar een afronding.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Wij hebben een brief ontvangen van de samenwerkende kasteelmusea. Daarin wordt aan de noodbel getrokken. In juli bespreken wij het noodfonds. Mijn vraag aan de gedeputeerde is of wij tussentijds middelen hebben om waar nodig de kasteelmusea te helpen. Het bedrag dat zij vragen zie ik meer als een onderhandelingsopening.

Dan de doelen en de streefwaarden. Hoe komen wij terug bij de behandeling van de doelenboom en de laaggeletterdheid ten aanzien van de bibliotheken? De VVD is mede-indiener van de motie van de SP over de tram.

Tot slot, dank voor de beantwoording van ambtelijke zijde in de afgelopen weken.

De VOORZITTER: De moties en het amendement zijn officieel. Ze worden toegevoegd aan het stansysteem en maken deel uit van de beraadslaging.

De heer DINKLO (FvD): Mijnheer de voorzitter! Voor ons ligt de cultuur- en erfgoednota die wij digitaal gaan bespreken. Mijn voorkeur was om dit voorstel fysiek te bespreken, maar de kleinst mogelijke meerderheid van zeven partijen was tijdens een peiling in commissieverband voor een digitale bespreking. Dat advies is opgevolgd. Ik hoop dat wij snel weer fysiek kunnen vergaderen, net als in de provincies Friesland, Gelderland en Brabant. Namens mijn fractie maak ik de opmerking dat wij onze verbazing uitspreken dat de peiling in de commissie BEM, waar zeven partijen voor de digitale bespreking zijn, als een duidelijk advies wordt gezien, terwijl dezelfde peiling in de commissie M&M met dezelfde uitkomst als een onduidelijk advies wordt gekenschetst.

Ik merkt op dat in de commissie BEM door tijdgebrek niet alle vragen en discussies zijn gevoerd die wij in commissieverband willen voeren. Gelukkig wordt dit statenvoorstel besproken in een groot debat, maar in mijn beleving gaan wij een gedeelte van de commissievergadering in de statenvergadering houden. Mijn excuses voor alle statenleden die luisteren, want deze discussie had ik liever in commissieverband gevoerd.

Zowel de heer Kocken als ik hebben uitgebreid contact gehad met de heer Van Muilekom over de coronacrisis. De heer Kocken is hier op ingegaan. Vandaar dat ik samen met de VVD het amendement en de motie heb ingediend. Ik sluit mij aan bij de woorden van de heer Kocken dat het ons vooral gaat om het starten van de discussie over hoe wij hiermee omgaan, omdat wij een nota vaststellen waarvan veel niet gehaald kan worden vanwege de coronacrisis. Wij hadden liever gezien dat het noodfonds eerst besproken zou worden en dat dit statenvoorstel was ingedeeld in zaken die niet door de coronacrisis geraakt worden, zoals de restauratie van erfgoed, en zaken die wel door de coronacrisis geraakt worden. De discussie hierover voeren wij graag met de gedeputeerde.

Het FvD kan zich van harte achter dit programma scharen. Hierin staat veel waarin wij ons zeer goed kunnen vinden. Het aanbieden van cultuureducatie op basisscholen met de verbreding naar het vmbo, het faciliteren van bibliotheken, monumenten duurzaam restaureren en het beheren van het Utrechts erfgoed kan het FvD koesteren. Wij kunnen zeer instemmen met het doorgeven hiervan aan volgende generaties.

In andere onderdelen van het programma kunnen wij ons echter niet vinden en zien wij niet als provinciale taak. Hierbij gaat het vooral over het onderdeel cultuurprofiel van Utrecht verstevigen. Op pagina 31 van het voorstel staat dat GS meer inzicht wil in de keten van talentontwikkeling en dat GS zich wil richten op professionele makers. Ondanks de antwoorden op de vragen, zien wij dit nog steeds niet als een provinciale taak. Graag horen wij van de gedeputeerde waarom hij dat wel als een provinciale taak ziet. Is hij niet bang voor overlap met andere organisaties? Zo nee, waarom niet?

In het voorstel wordt aan partijen gevraagd om de Code Diversiteit en Inclusie te onderschrijven. Voor alle duidelijkheid: zolang inclusiviteit gaat over de mogelijkheid dat iedereen, zoals mensen met een lichamelijke of geestelijke beperking, in staat moet zijn om mee te doen en kunst te kunnen consumeren, dan kunnen wij dit steunen en vinden wij dit niet meer dan normaal. Als dit echter betekent dat de autonomie van de instellingen die gefinancierd worden uit het programma wordt aangetast, dan kunnen wij ons daarin niet vinden. Graag wil ik een citaat aanhalen van Tommy Wieringa uit de NRC van een paar weken geleden: "Het is een onuitroeibaar misverstand onder bestuurders dat kunst voor iedereen bestemd zou moeten zijn. Dat het zelfs voor iedereen aantrekkelijk moet zijn. De riolering is voor iedereen. De hemel boven ons hoofd en de lucht die wij inademen zijn voor iedereen. Kunst, nee. Dat is voor mensen die ervan houden. Je kunt wel proberen om zoveel mogelijk mensen ervan te leren houden, maar voor iedereen is dit nog altijd niet." Wij kunnen ons scharen achter dit citaat. Als onderschrijving van de code betekent dat kunst iedereen moet aanspreken, dan kunnen wij hier niet achter staan. Dat mijdt de autonomie van de kunstenaar.

Op schriftelijke vragen van de fractie heeft de gedeputeerde geantwoord dat het onderschrijven van de code niet verplichtend wordt, maar dat het gesprek hierover wordt aangegaan met de instellingen. Wij

hebben hierover een aantal vragen. Wat verstaat de gedeputeerde onder diversiteit en inclusie en welk gesprek wil hij aangaan met instellingen die de code niet wensen te onderschrijven? Wat gaat hij hierover opnemen in de subsidiebeschikking, zoals hij schrijft in schriftelijke antwoorden op onze vragen? Vindt de gedeputeerde niet dat hiermee de autonomie van de kunstenaar wordt aangetast?

In het statenvoorstel staan zeer veel waarderingscijfers en cijfers over klanttevredenheid. Deze zijn zeer goed te noemen: vaak een 8 of hoger en zelfs een 8,5 voor de monumenten van Utrecht. De gedeputeerde heeft er echter voor gekozen om deze cijfers gelijk te trekken naar een 7,5. Dat is een te laag ambitieniveau. Daarmee lijden de instellingen die het de afgelopen jaren goed gedaan hebben onder de instellingen die minder scoren. GS zegt hiermee in onze woorden: "Je hebt het te goed gedaan. Doe het maar rustiger aan." Daar kunnen wij ons niet in vinden. Het FvD dient daarom een motie in die oproept om deze cijfers minimaal op een 8 te zetten en de partijen die moeite hebben te ondersteunen om dit te halen. Zoals wij in de motie zeggen, moeten de inwoners van de provincie Utrecht niet met minder genoegen nemen de komende vier jaar.

Motie M25 (FvD): ambitie mag

Provinciale Staten van Utrecht, bijeen in vergadering op woensdag 3 juni 2020, om het SV Cultuur- en erfgoed programma provincie Utrecht 2020 - 2023 te bespreken;

constaterende dat:

- *op verschillende plekken in het voorstel de daadwerkelijke waarderingscijfers en de cijfers voor klanttevredenheid over 2019 voor bestaande onderdelen van het huidige programma staan vermeld;*
- *deze cijfers in het algemeen een 8 of hoger zijn met een uitschieter voor de MWU (Monumentenwacht Utrecht) die een 8,5 scoort op klanttevredenheid;*
- *GS ervoor gekozen heeft deze cijfers over de hele linie gelijk te trekken en daarmee voor een grote groep uitvoeringsorganisaties naar beneden bij te stellen naar een 7,5;*

overwegende dat:

- *de inwoners van de provincie Utrecht niet met minder genoegen zouden hoeven nemen de komende vier jaar;*
- *dat deze waarderingscijfers en cijfers voor klanttevredenheid een belangrijk instrument zijn voor PS om de kwaliteit van de uitvoering van het beleid te monitoren;*
- *organisaties die hun programma's op orde hebben en hier goed voor gewaardeerd worden, door de verlaging van het cijfer door de provincie naar een 7,5, gestraft worden voor hun succes;*
- *partijen die het minder goed doen bij de uitvoering niet gemotiveerd worden ambitie te tonen;*

dragen Gedeputeerde Staten op:

- *ambitie te tonen in het programma cultuur -en erfgoed en de streefcijfers voor de waardering voor alle programmaonderdelen en de streefcijfers voor klanttevredenheid minimaal op een 8 te zetten;*
- *uitvoeringsorganisaties die hier moeite mee hebben te laten leren van partijen die deze cijfers nu al halen.*

En gaat over tot de orde van de dag.

Ik vraag speciale aandacht voor de waardering voor BiSC, de organisatie die bibliotheken ondersteunt. Hierop hoor ik graag een reactie van de gedeputeerde. In deze staat van 2019 krijgt de BISC een 6,5. Dat is opvallend laag voor deze belangrijke instelling. Graag hoor ik hoe dit komt en wat de gedeputeerde gaat doen om dit cijfers omhoog te krijgen.

Als laatste wil ik persoonlijk aan de gedeputeerde vragen hoe hij hier tegenaan kijkt. In het voorwoord van de nota schrijft de gedeputeerde: "Ons college heeft cultuur en erfgoed benoemd als belangrijke

waarde voor onze samenleving. Mijn ambitie is om goed voor ons culturele erfgoed te zorgen, zodat iedereen hiervan kan genieten. Nu en in de toekomst. Onderschrijft u deze ambities?" De FvD-fractie onderschrijft deze ambitie zeker. Wij maken ons echter ernstig zorgen dat onvervangbaar cultuurlandschap onherstelbaar beschadigd wordt door het plaatsen van windturbines, zoals bijvoorbeeld rond het Gein in de gemeente Ronde Venen waar discussies worden gevoerd over het plaatsen van windturbines. Mijn vraag, gezien het voorwoord, is: als de gedeputeerde moet kiezen tussen het behoud van eeuwenoud cultuurlandschap of het plaatsen van windturbines, waarvoor kiest hij dan? Voor het FvD is de keuze duidelijk.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat u tijdens uw inbreng een motie heeft ingediend. De motie wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de beraadslaging.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik heb nog een interruptie op de heer Dinklo. Cultuur is toch niet iets statisch? Cultuur ontwikkelt zich continu. Is de heer Dinklo het met mij eens dat over 100 jaar de windturbines onderdeel zijn van het cultureel erfgoed in onze mooie provincie?

De heer DINKLO (FvD): Mijnheer de voorzitter! Wij zullen beiden niet kunnen oordelen of dat over 100 jaar zo is. U stelt een terechte vraag. Wij staan voor de keuze of wij momenteel vinden dat een windturbine hiervan een onderdeel moet zijn. Ik ben voor het behoud van het cultureel landschap van 500 jaar geleden.

De VOORZITTER: De heer Boswijk mag verdergaan met zijn eerste termijn.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik heb nog een kleine opmerking voor de heer Dinklo. De Vinkeveense Plassen zijn ongeveer 130 jaar geleden ontstaan door turfwinning; het energielandschap van 130 jaar geleden. Toen waren er waarschijnlijk mensen tegen en nu zijn de mensen er heel blij mee. Overigens, ik ben geen groot voorstander van windturbines, maar het is goed om het in perspectief te plaatsen.

"De provincie zal festivals gaan stimuleren; niet alleen in het stedelijk gebied, maar in de hele provincie. Wat betreft erfgoed zullen wij de aankomende jaren extra aandacht besteden aan religieus en vaarend erfgoed." Ik zou deze zinnen kunnen citeren uit het cultuur- en erfgoedprogramma, maar deze komen uit het CDA-verkiezingsprogramma. Daarom onze complimenten aan de gedeputeerde dat hij zo goed heeft geluisterd. Dat is gekheid. Wij zijn wel erg blij met het voorliggende plannen, want met name de culturele sector wordt hard geraakt tijdens deze coronacrisis. Wij zijn blij dat wij deze sector een beetje zekerheid kunnen geven door het vaststellen van dit programma.

Cultuur is van onschatbare waarde voor een goed functionerende samenleving. Het vertelt iets over ons verleden en kan ons inspireren voor de toekomst. Cultuureducatie is daarom erg belangrijk en dat dit bereikbaar is voor alle kinderen in de provincie. Ik kom van het vmbo en ben blij dat cultuureducatie nadrukkelijk wordt uitgebreid naar het vmbo. In het programma is nadrukkelijk aandacht voor laaggeletterdheid en de prominente rol van de bibliotheek hierbij. Het is goed dat dit benoemd wordt, maar wij willen dit scherper en concreter formuleren. Daarom zijn wij mede-indiener van de motie van GroenLinks.

D66 zal een motie indienen over immaterieel erfgoed. Deze motie zullen wij steunen, omdat wij onder immaterieel erfgoed bijvoorbeeld klederdracht in Bunschoten-Spakenburg verstaan. Dat wordt op dit moment bedreigt en neemt erg af. Dat is jammer en moet gekoesterd worden voor de komende generaties. De motie van de SP en de VVD over de sneltram zal het CDA steunen, net als de motie van het FvD over ambitie.

De VOORZITTER: Mevrouw d'Hondt wil u interromperen.

Mevrouw d'HONDT (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Ik ben het eens met de heer Boswijk dat het heel jammer is dat de klederdracht verdwijnt. Is het voorstel van de heer Boswijk dat de provincie de klederdracht sponsort of subsidieert? Wat is het idee erachter om dit in de cultuurnota op te nemen?

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Wij dachten aan een motie om voor te stellen dat voortaan iedereen bij de Statenvergadering zal worden gekleed in klederdracht. Dat bleek iets te ver te gaan. Het onder de aandacht brengen bij scholieren dat klederdracht bestaat en de kennis over de stoffen, technieken en het maken en bewaren van de klederdracht is belangrijk, net als wij het belangrijk vinden dat kerktorens blijven bestaan, moet ook deze traditie blijven bestaan. Ik zie onze rol in de kennisoverdracht en het behouden van kennis op dit gebied. Dit sluit aan bij de motie van D66 die later zal worden ingediend.

De motie van de VVD over 900 jaar stad Utrecht zal het CDA niet steunen. Wat het CDA betreft hebben wij de laatste jaren al een hele dure tram betaald voor de stad. Wij vinden dat zij dit feestje zelf mogen betalen. Wat betreft de andere moties zullen wij de reactie van de gedeputeerde afwachten.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat u de motie ondersteunt die reeds is ingediend door GroenLinks. U heeft geen extra moties ingediend op dit punt. De heer Kocken heeft een interruptie.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Waar ziet de heer Boswijk in de motie over 900 jaar Utrecht financiën genoemd?

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! De financiën staan niet nadrukkelijk in de motie, maar ik ben bang dat de stad Utrecht om financiën gaat vragen als wij meehelpen organiseren. Het CDA ziet daar niks in. Wij moeten hierin nederig zijn. De stad Utrecht heeft in 2019 ongeveer € 50.000.000 uitgegeven aan cultuur. Zij heeft voldoende kennis, kunde en financiën in huis en heeft de provincie hiervoor niet nodig. Aansluitend op het punt dat mevrouw Hoek zojuist maakte over Vreeland; dat is een kleinere gemeenschap. Ik zie dat de provincie een kleinere gemeente eerder kan helpen, maar bij grote steden zie ik geen toegevoegde waarde van de provincie.

De heer DINKLO (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ik ben nieuwsgierig naar hoe het CDA aankijkt tegen de motie en het amendement van het FvD over de coronacrisis. Gaat u ervan uit dat alles doorgaat? Ten tweede vind ik het belangrijk dat kerktorens beschermd worden. Is dat bescherming omringd door windturbines of bescherming dat wij een vrij zicht hebben op de kerktorens?

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Vrij zicht vanaf een windmolen op een kerktoeren lijkt mij mooi. Ik kan hier makkelijk in meegaan en dan zal er een mooie oneliner worden getweet over mij. Wij gaan hierover mooie afwegingen maken in een later debat. Wij moeten ervoor waken dat wij cultureel erfgoed hiermee beschadigen. Tegelijkertijd staat in het crisisprogramma heel duidelijk dat wij windturbines met name langs grote infrastructuur willen. Er zijn niet veel kerktorens die direct naast de snelweg staan. Daarvan moet je je afvragen of de kwaliteit van de gebieden niet reeds beschadigd is door de aanleg van de snelweg. Dat is een afweging die wij in een later stadium zullen maken en daarin zullen wij heel nauwkeurig zijn.

Het is waar dat wij veel nog niet weten door de coronacrisis. Daarin is het de afweging of wij wachten totdat wij alles weten en daardoor de sector nog langer laten bungelen of dat wij deze stap zetten en de gedeputeerde het vertrouwen hierin geven. Ik snap het punt en de afweging van het FvD, maar het CDA maakt een andere afweging. Ik zeg nog niet of ik het amendement wel of niet ga steunen, maar ik ben benieuwd naar de reactie van de gedeputeerde. Ik zie wel dat het niet perfect is om 100% een besluit te nemen op basis van 50% informatie. Zeer waarschijnlijk worden dingen anders uitgevoerd door de anderhalvemetersamenleving dan wij op dit moment zien. Het CDA maakt daarin echter waarschijnlijk een andere keuze.

De heer KAMP (D66): Mijnheer de voorzitter! In mijn bijdrage houd ik het bij drie punten om het kort en overzichtelijk te houden. Het eerste punt is dat D66 blij is met het nieuwe programma, vooral om-

dat dit nieuwe accenten ligt en er veel ambitie uit spreekt. Dat vinden wij fijn. Wij denken dat er voldoende ambitie ligt in datgene dat de provincie Utrecht uniek maakt.

Wij hebben een aantal voorbereidende bijeenkomsten gehad met Statenleden en daar aangegeven welke accenten wij willen leggen. De meeste accenten zijn gehoord, maar een accent is niet meegenomen waarover de commissie destijds positief was. In mijn derde punt zal ik daarop terugkomen, omdat ik daarover een motie ga indienen over immaterieel erfgoed. Deze motie werd al aangekondigd door het CDA.

Het tweede punt ligt in het verlengde van de opmerking van de VVD. Er is verwezen naar een brief van de Stichting Samenwerkende Kasteelmusea Utrecht. Wij vragen aandacht voor de tweede brief die na de commissievergadering is verstuurd. Daarin worden drie aandachtspunten genoemd, zoals: culturele educatie en Oud-Amelisweerd. D66 vraagt de gedeputeerde om hierop een reactie te geven.

Dan kom ik bij mijn derde punt: aandacht voor immaterieel erfgoed. Ik heb tijdig en bewust vijf dagen geleden een motie ingediend, zodat iedereen hiervan kennis kon nemen en hierop kon reageren. Waarom heb ik deze motie ingediend? Dat is het beste uit te drukken in een citaat dat ik heb gevonden en graag met u deel, namelijk: "Immaterieel erfgoed is de belichaming van de ziel van een gemeenschap. Het verbindt mensen, draagt tradities en geeft inzicht in het verleden, het heden en de toekomst. Een gemeenschap heeft goud in handen wanneer de zorg om het immaterieel erfgoed een gezamenlijke missie is." Als wij praten over cultureel en materieel erfgoed, dan vind ik het vanzelfsprekend om het immaterieel erfgoed hieraan te verbinden. Ik geef toe dat het niet altijd zichtbaar is en soms moeilijk te herkennen, maar het gaat over de beleving en de tradities van een gemeenschap. Ik heb voldoende argumenten in de motie gegeven waarom dit van belang is.

De VOORZITTER: Uw beeld is weggefallen. Mevrouw d'Hondt heeft in de chat gevraagd van wie het citaat was.

De heer KAMP (D66): Mijnheer de voorzitter! Mijn verbinding viel even weg. Het citaat komt van een burgemeester uit de gemeente Beesel.

Ik was gebleven bij het punt waarom immaterieel erfgoed van belang is. Nederland heeft in 2012 het UNESCO-verdrag getekend. Daarin staat onder andere dat wij aandacht geven aan immaterieel erfgoed. In de motie heb ik een aantal voorbeelden genoemd en daar zijn veel andere voorbeelden naast te noemen. Ik heb de voorbeelden genoemd waarvan ik denk dat het onze provincie uniek maakt. Er is een suggestie gedaan om aandacht te besteden aan de woonwagencultuur. Ja, dat kan. Er is een aparte stichting die dat inventariseert. Instellingen kunnen zichzelf daarvoor aanmelden.

De VOORZITTER: De heer Kocken heeft een interruptie. Wilt u de app alleen gebruiken voor het melden van een interruptie en niet voor andere zaken?

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een controlevraag aan de heer Kamp. Hij spreekt over tradities. Het ganzenvangen in Bunschoten is een van die tradities. Wilt u een dergelijke traditie ondersteunen en subsidie geven?

De heer KAMP (D66): Mijnheer de voorzitter! Wij kunnen het ridiculiseren en daar heel grappig over doen, maar ik vind dit een heel serieus onderwerp. Ik ben niet degene die bepaalt of tradities het voldoende waard zijn om te behouden. Daarvoor is de stichting Immaterieel Erfgoed Nederland opgericht. Deze stichting heeft een aantal criteria waarlangs zij wil oordelen of deze voldoende waard zijn om te behouden. Op dat niveau moeten wij de discussie niet voeren. Ik heb een aantal voorbeelden genoemd ter illustratie. Ten aanzien van klederdracht wordt daar aandacht aan besteed in de provincie Drenthe. Het mooie is dat instellingen zelf het initiatief moeten nemen om zich daarvoor aan te melden. Mensen die dat soort zaken aandragen wil ik stimuleren en de gelegenheid bieden om subsidie aan te verlenen.

De VOORZITTER: Uw punt is duidelijk. Er zijn nog een tweetal interrupties aangevraagd. Eerst geef ik mevrouw Keller het woord.

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Ik sluit mij aan bij de interruptie van de heer Kocken. Paardenmarkten worden beschouwd als immaterieel erfgoed. Zo zijn er meer zaken omtrent dieren. Immaterieel erfgoed verandert steeds met de verandering van de tijden. Hoe kunnen de Staten daarop invloed uitoefenen? Het klopt wat u zegt dat het niet aan ons is wat immaterieel erfgoed is. De PvdD heeft er echter grote moeite mee om uw motie te steunen. Kunt u daarover wat meer zeggen?

De heer KAMP (D66): Mijnheer de voorzitter! Mensen kunnen initiatieven aandragen die bij de tradities van Nederland horen. Ik zie niet in waarom wij hen een afwijzing zullen aanbieden. De paardenmarkten zijn in Woerden een traditie uit het verleden. Ik ga ervan uit dat er restricties zijn ten aanzien van dierenwelzijn. Het staat u vrij om de motie wel of niet te steunen, maar iedereen kan bezwaren bedenken waar het niet kan. Ik vraag u: als dat het enige is waardoor u de motie niet steunt, dan moet u zich realiseren dat u veel andere waardevolle tradities daarin ook niet steunt. Ik ga niet bepalen welke tradities waardevol zijn, maar vraag aandacht op hoofdlijnen voor het immaterieel erfgoed. Het is een gemis dat de provincie daaraan geen aandacht besteedt.

De VOORZITTER: Is dat voldoende voor mevrouw Keller? Dan ga ik naar mevrouw d'Hondt voor haar interruptie.

Mevrouw d'HONDT (PvdA): Mijnheer de voorzitter! De heer Kamp heeft een gloedvol betoog gehouden. U heeft dit betoog eerder gehouden in de commissie en naar aanleiding van uw pleidooi is er expliciet iets opgenomen over immaterieel erfgoed in de erfgoednota. Op pagina 60 staat namelijk dat de subsidieregeling expliciet openstaat voor immaterieel erfgoed. Wat is de toegevoegde waarde van uw motie aan wat er in de cultuurnota staat?

De heer KAMP (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik ben blij dat u de nota zo goed gelezen heeft, maar het woord 'immaterieel erfgoed' is maar een keer genoemd in de nota van 80 pagina's. Dat vind ik weinig. Ik zie dat u twee vingers opsteekt. Dit is aan de magere kant. Mijn motie heeft bovendien twee andere verzoeken naast het ruimte geven aan initiatieven voor subsidie. Het tweede punt vraagt een overleg hierover om van elkaar te leren en de erkenning van immaterieel erfgoed en het derde punt vraagt om een indicator hierover op te nemen in de doelenboom.

De VOORZITTER: U bent klaar met uw inbreng in de eerste termijn.

De heer KAMP (D66): Mijnheer de voorzitter! Het is respectvol om te reageren op anderen die moties en amendementen hebben ingediend.

De VOORZITTER: Ik moet u onderbreken, want de heer Dinklo heeft een interruptie aangevraagd.

De heer DINKLO (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ik wil interrumpen aan het eind van het betoog van de heer Kamp.

De VOORZITTER: Dan zal ik u het woord geven. De heer Kamp gaat zijn betoog afronden en daarna krijgt de heer Dinklo het woord.

De heer KAMP (D66): Mijnheer de voorzitter! Als het gaat over het ingediende amendement en de ingediende moties zal D66 het advies van de gedeputeerde afwachten. In de tweede termijn zullen wij laten weten hoe wij daarop reageren.

Motie M26 (D66): Immaterieel erfgoed

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op woensdag 03 juni 2020, ter bespreking van agendapunt nr. 5: Vaststelling Cultuur- en Erfgoedprogramma 2020-2023 "Voor Jong & Altijd".

Provinciale Staten, gehoord de beraadslaging;

constaterende dat:

- een van de meerjarendoelen van de provincie op het terrein van het Cultuur- en erfgoedprogramma 2020-2023 is het beheer van Utrechts erfgoed te verbeteren en de promotie ervan meer te richten op een breed en divers publiek;
- naast aandacht voor materieel erfgoed, aandacht voor behoud en ontwikkeling van immaterieel erfgoed binnen onze provincie van belang is omdat het mensen verbindt, tradities een intrinsieke waarde in zich dragen en mensen zich door regionale tradities kunnen identificeren met waar zij wonen;
- binnen de provincie Utrecht betekenisvol immaterieel erfgoed aanwezig is zoals de Sint Maarten Viering in de stad Utrecht, de Nationale studenten-roeiwedstrijden Varsity op het Amsterdam-Rijnkanaal, Koningsdag met vrijmarkten en het Bloemencorso in Leersum;

overwegende dat:

- bij de voorbereidingen voor het opstellen van een nieuw Cultuur- en erfgoedprogramma er door GS nadrukkelijk is gevraagd om aandacht voor nieuwe accenten in het beleid voor 2020-2023;
- er niet alleen in het verleden in het cultuur- en erfgoedbeleid van de provincie, maar nu ook in de nieuwe Cultuur- en erfgoednota nauwelijks tot geen aandacht is voor immaterieel erfgoed;
- aandacht voor immaterieel erfgoed waardevol is voor de inwoners van onze provincie en voor mensen die onze provincie speciaal hiervoor willen bezoeken;

verzoeken GS:

- bij de uitvoering van het Cultuur- en erfgoedprogramma 2020-2023 "Voor Jong & Altijd" er nadrukkelijk ook aandacht wordt besteed aan het immateriële erfgoed door bijvoorbeeld het beschikbaar stellen van subsidies en het promoten van activiteiten;
- diverse partners, welke een binding of belang hebben bij het in stand houden van ons immaterieel erfgoed in de provincie Utrecht, te betrekken bij de uitvoering van het immaterieel erfgoedbeleid en hier meer samenhang en afstemming (ook in relatie tot het materieel erfgoed) in te brengen;
- in de uitwerking van de doelenboom een indicator op te nemen t.a.v. het immaterieel erfgoed.

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De motie wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de raadslanding.

De heer DINKLO (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ik heb twee vragen aan de heer Kamp. In het begin van zijn betoog spreekt de heer Kamp over ambitie. Gaat D66 dan de motie van het FvD steunen over ambitie? Wij vinden namelijk dat er bij immaterieel erfgoed geen ambitie wordt getoond.

Dan mijn tweede vraag. Het FvD kan de motie over immaterieel erfgoed waarschijnlijk steunen, afhankelijk van de reactie van de gedeputeerde. Echter, de morele lat van tegenwoordig moet hier niet tegenaan worden gelegd. Dit moet gedaan worden op basis van het verleden.

De VOORZITTER: Mijnheer Kamp, wilt u hierop reageren?

De heer KAMP (D66): Mijnheer de voorzitter! Dank voor de steun voor deze motie. Wij zullen de reactie van de gedeputeerde afwachten. Ten aanzien van uw motie over ambitie willen wij weten wat in deze tijd verstandig en haalbaar is. Ambitie is niet verkeerd, maar wij horen eerst graag het antwoord van de gedeputeerde.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw d'Hondt.

Mevrouw d'HONDT (PvdA): Mijnheer de voorzitter! "Zorg, onderwijs en cultuur zijn lang behandeld als ornamenten, maar dit zijn de fundamenteën van onze samenleving." Dit citaat komt van dichter en acteur Ramsey Nasr, onlangs bij het programma Buitenhof. Daarom is de PvdA blij met de nieuwe no-

ta cultuur en erfgoed. Deze redt het fundament voor een bloeiende en eigenzinnige cultuur binnen onze provincie. In de nota zitten veel elementen die de PvdA na aan het hart liggen, met name op het gebied van participatie en educatie. Leren over kunst en cultuur zorgt ervoor dat kinderen zich ontwikkelen op het gebied van creativiteit, reflectie en samenwerking. Dit zijn basisvaardigheden om mee te kunnen doen in de samenleving. Bibliotheken zijn plaatsen geworden waar mensen elkaar ontmoeten. Deze zijn van groot belang voor de vitaliteit van dorpen en steden en leveren een grote bijdrage aan het terugdringen van laaggeletterdheid.

Ik kan nog wel even doorgaan met zaken die in de nota waar het PvdA helemaal achter staat, maar dat zal ik u besparen. Opvallend is wel dat de sector ook erg lovend is over het stuk. Wij hebben brieven gekregen van allerlei instanties met suggesties waarover moties zijn ingediend. De meeste instanties zijn overwegend positief. Wij zijn erg blij om dat te horen.

Wij zijn ervan overtuigd dat deze heldere langetermijnvisie zekerheid biedt aan de sector om uit de crisis te komen. In dat opzicht zijn wij het niet eens met het amendement van VVD en het FvD. Natuurlijk moeten er miljoenen euro's bij van de provincies en vooral van Den Haag. Wij zijn blij dat onze collega's daar ervoor pleiten om de € 300.000.000 die minister Van Engelshoven ter beschikking heeft gesteld, op te hogen naar € 1.000.000.000. Om onze culturele instellingen duurzame en creatieve oplossingen te laten bedenken in de nieuwe samenleving is een stabiele basis fundamenteel.

De VOORZITTER: De heer Dinklo heeft een interruptie.

De heer DINKLO (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ik weet dat de PvdA is van de maakbare samenleving en weet hoe de toekomst eruit ziet. Ik hoor mevrouw d'Hondt zeggen dat zij zeker weet dat deze cultuurnota de instellingen uit de crisis haalt. Waar haalt zij deze zekerheid vandaan? Ik weet dat namelijk niet.

Mevrouw d'HONDT (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Ik denk anders dan de VVD en het FvD. Ik zei niet dat de cultuurnota de zekerheid geeft, maar de zekerheid biedt om verder te denken dan alleen de huidige crisis. Om uit deze vrij ernstige situatie voor mensen in de culturele sector te komen, moet je weten waar je op de lange termijn aan toe bent. Een voorbeeld hiervan komt uit het debat voor de lunchpauze: tijdens de stikstofcrisis voelden de boeren de grootste onzekerheid uit het wijzigende beleid van de overheid, waardoor zij geen goed bedrijf konden runnen. Als wij nota's wijzigen, opnieuw vaststellen en met aanvullende voorwaarden komen, dan weet de cultuursector ook niet waar zij aan toe is en is hen hetzelfde lot beschoren als de boeren. Dat moeten wij voorkomen. Dit is het einde van mijn betoog.

Mevrouw DE HAAN (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! De provincie Utrecht is rijk aan cultuur en erfgoed. Wij zijn trots op onze monumenten, cultuurlandschappen, buitenplaatsen, festivals, dorpsgezichten, kerken, musea, theaters en onze makers in alle veelkleurigheid en veelsoortigheid. Samen vertellen zij het verhaal van de provincie Utrecht en samen maken zij onze provincie tot een aantrekkelijke regio waar het fijn wonen, werken en recreëren is.

De ChristenUnie gelooft dat mensen creatieve wezens zijn. Kunst en cultuur horen bij ons menszijn en zijn een bron van zingeving, schoonheid en plezier. Het prikkelt onze zintuigen, maakt nieuwsgierig en geeft soms aanstoot. Het laat ons kennis maken met andere denkbeelden, werelden en tijden. Kunst, taal, cultuur en erfgoed dragen bij aan de vorming van mensen en het levensgeluk. Daarmee levert cultuur in haar veelzijdigheid een bijdrage aan de brede welvaart, gezondheid en het welzijn van inwoners. Het levert een bijdrage aan ontplooiing, vrijetijdsbesteding, verbinding, ontmoeting en een fijne leefomgeving. Het nieuwe cultuur- en erfgoedprogramma levert hieraan een goede bijdrage en ademt nieuwe energie. De ChristenUnie dankt het college voor het programma en de manier waarop dit met 'stakeholders' en PS tot stand is gekomen. Wij zijn blij met de tevreden reacties van partners uit het veld.

Het cultuur- en erfgoedprogramma is cross-sectoraal: van specifiek sectoraal naar meer samenhang met andere programma's. Het programma is integraal en gebiedsgericht. Dat is winst. De winst wordt groter als de kruisbestuiving met natuur en landbouw, mobiliteit, recreatie en waterbeheer in een vroeg stadium wordt uitgewerkt en zo kansen en raakvlakken gekozen worden om de doelen te versterken.

Het cultuur- en erfgoedprogramma past binnen de Omgevingswet. De kaders worden helder weergegeven met de cultuurhistorische hoofdstructuur en het werelderfgoed. Dit is voor de ChristenUnie wel spannend, want de druk op de ruimte is groot en er zal vanuit de gemeenten en alle opgaven een spannende afweging van belangen gemaakt moeten worden. Daarin loopt het erfgoed risico's. Wij zijn wel blij met de extra ondersteuning van gemeenten via het STAMU en de cultuurhistorische atlas. Wij hopen op cultuurhistorisch bewuste gemeenten.

Dan een aantal punten die zo uit ons verkiezingsprogramma geknipt en geplakt hadden kunnen worden. Zonder educatie, cultuurliefhebbers en talentontwikkeling zouden er geen aankomend kunstenaars zijn. Tegen het FvD zeg ik: cultureel erfgoed is gemaakt door kunstenaars van hun tijd. Mensen die een kerktoeren bouwden waren destijds kunstenaars. Zij maakten hele waardevolle dingen waaraan wij nog steeds aandacht besteden. De kloof tussen kunst en cultureel erfgoed is wat ons betreft minder groot. Het is een doorlopende lijn.

In het programma wordt aandacht gevraagd voor bibliotheken met hun functie op het gebied van laaggeletterdheid. Daarom is de ChristenUnie mede-indiener van een motie op dit punt. Wij blijven aandacht vragen voor de kwetsbare positie van bibliotheken als gemeenten in bezuinigingsrondes terecht komen. Corona versterkt hierin onze bezorgdheid.

Wij zijn blij met het onderzoek voor Utrechtse kasteel- en streekmusea. Daarin reageer ik op het CDA. Het CDA sprak over klederdracht. Daar moest ik om glimlachen. Wat ons betreft moeten wij niet zoveel focussen op een specifiek onderdeel. Bunschoten heeft een prachtig klederdracht- en visserijmuseum. Wij kunnen wel kijken in hoeverre wij blij zijn met het onderzoek dat de provincie wil doen naar dit soort kleine musea. Op die manier kunnen wij het erfgoed van verschillende plekken in onze provincie borgen.

De molens zijn ter sprake gekomen in de commissiebehandeling. Wij zijn blij met de harmonisatie. De provincie heeft een evenwichtige en goede koers gekozen. Wij zijn blij dat er meer geïnvesteerd wordt in de linies, zoals de Grebbelinie en de Oud Hollandse Waterlinie.

De ChristenUnie-fractie heeft al jaren gepleit voor aandacht voor religieus en varend erfgoed. Wij zijn blij dat dit is opgenomen in het programma door middel van de inzet van het expertteam. Onze fractie vindt dat dit terug moet komen in de doelenboom en de indicatoren. Dit punt zullen wij later deze maand oppakken als de doelenboom op de agenda staat. Het varend erfgoed krijgt een streepje voor in de subsidieregeling. Kunnen wij ervan uitgaan dat daarmee de unieke botters in Bunschoten-Spakenburg wat nadrukkelijker in beeld komen?

In de nota staat dat de provincie Utrecht specifiek het expertteam inzet. Dit is wel erg gelinkt aan objecten. Een groot aantal andere provincies geeft daarnaast invulling aan de ondertekening van de slotverklaring Agenda toekomst religieus erfgoed door gemeenten te ondersteunen bij het opstellen van een kerkenvisie, een provinciaal platform te faciliteren of in de summier variant: een jaarlijkse inspiratiedag te houden voor 'stakeholders'. Wil de gedeputeerde reageren op dit punt? Van inspireren kun je leren.

Tot slot heb ik een vraag over cultuurparticipatie. Het ministerie van OCW komt in 2021 met een meerjarenprogramma cultuurparticipatie. Komt er dan geld voor projecten ten aanzien van matching? Wordt dit geld door GS voorgesorteerd voor deze regeling? Dan zou er in 2020 al een inventarisatie moeten komen.

De impact en het perspectief van de anderhalvemetersamenleving voor deze sector is enorm groot. De gevolgen voor werknemers, zzp'ers en de hele financiële exploitatie zijn dramatisch. Daarmee legt co-

rona een bom onder het kwetsbare verdienmodel. Het is goed dat de sector zich in deze nijpende fase op allerlei manieren aan ons laat horen. Tegelijkertijd is het een creatieve en innovatieve sector en zal zij veerkrachtig blijven. Daarvoor heeft zij financiële zekerheid en continuïteit nodig; een stip op de horizon van vier jaar in deze onzekere tijden. Het nemen van een besluit over dit nieuwe programma draagt daaraan bij.

Het erratum is voldoende en over het noodsteunpakket komen wij nog te spreken. Wat ons betreft zijn alle overheden aan zet en wij vragen de gedeputeerde om een stevig appel te blijven doen op de minister om met een tweede steunpakket te komen voor de sector, want de situatie is meer dan nijpend.

De VOORZITTER: De heer Dinklo heeft een interruptie.

De heer DINKLO (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ik voelde mij aangesproken, omdat mevrouw De Haan zei dat het FvD onderscheid maakt tussen kunst en cultuur. Het cultureel erfgoed dat wij zien is meer door ambachtslieden gemaakt. De kennis van echte kunstenaars is meer een creatie van het einde van de 19de eeuw. Het FvD ziet hiertussen niet zozeer het onderscheid. Het gaat erom dat de provincie steeds meer taken op zich neemt die niet de hare zijn. Hoe kijkt mevrouw De Haan daartegenaan? Er zijn veel instellingen die zich bezig houden met het verstevigen van het cultuurprofiel van Utrecht, talentontwikkeling en professionals bij elkaar brengen. Wat moet de provincie daartussen?

Mevrouw DE HAAN (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! De provincie staat in eerste instantie aan de lat vanuit de Erfgoedwet. Tegelijkertijd is zij verantwoordelijk voor een goede culturele infrastructuur voor de hele provincie. In het verleden hebben wij gezien dat de koppeling aan lijnen vanuit de cultuur onze regio sterk maakt. Dit leidt tot minder versnippering. Ik denk terug aan het Stijljaar van Mondriaan. Daarin hebben wij gezien dat niet alle instanties en organisaties apart hun middelen inzetten, maar dat de krachten worden gebundeld door een breed aanbod. Daardoor kan het geld effectiever worden ingezet. De ChristenUnie gelooft in de inzet van de provincie om daar oog voor te hebben en te zoeken naar een evenredige verspreiding van al het cultureel aanbod.

De VOORZITTER: De heer Kocken heeft een interruptie.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Mevrouw De Haan zei dat zij culturele instellingen zekerheid wil bieden voor de komende jaren. Dat deel ik met haar. Ik heb wel de vraag hoe zij aankijkt tegen het vaststellen van beleidsstreven en beleidsprestaties waarvan wij weten dat deze niet gehaald worden. Moeten wij daar niet op een andere manier mee omgaan?

Mevrouw DE HAAN (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Dit is een thema waarover wij hebben nagedacht. Het is belangrijk dat de basis op orde is voor vier jaar, los van corona. Dat stellen wij vast met dit statenvoorstel: de denkrichting en de stip op de horizon. Wij stellen vast waarvoor PS de middelen willen inzetten. Tegelijkertijd gooit corona roet in het eten. Door de gestelde kaders willen wij instellingen de ruimte en de flexibiliteit bieden om daarin te zoeken hoe zij zich het beste met corona kunnen verhouden en hoe zij kunnen anticiperen op de anderhalvemetersamenleving. Wij geloven in de kracht en de creativiteit van de sector om zo zorgvuldig mogelijk om te gaan met publieke middelen.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Hoe kunnen wij instellingen de vrijheid geven, terwijl wij een beleidskader vaststellen dat vrij strak is in een aantal streefwaarden en beleidsprestaties? Moeten wij daar vandaag een uitspraak over doen?

Mevrouw DE HAAN (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Wat ons betreft is de weg die wij inslaan voldoende.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Broere.

Mevrouw BROERE (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ter geruststelling van de heer Dinklo: de kans dat er over honderd jaar nog een windturbine staat is niet groot, behalve het cement dat in de grond zit. In deze coronatijd lijkt iedereen vooral prioriteit te leggen bij het steunpakket, zo ook voor de culturele sector. Daar zullen de gevolgen van de anderhalvemetermaatregel groot zijn. De cultuursector zal op zoek moeten naar een nieuw businessmodel.

Het valt de PVV-fractie op dat de inhoud van de cultuurnota 'Voor Jong & Altijd' niet echt aan de orde komt. Cultuur en erfgoedbeleid wordt voor het belangrijkste deel uitgevoerd door andere organisaties. In vier jaar tijd geven wij ongeveer € 63.000.000 uit en geven wij de organisaties een vierjarige subsidie. Wij lezen dat de organisaties een keer in de vier jaar een klanttevredenheidsonderzoek moeten uitvoeren in een zelfevaluatie over hun professionaliteit en effectiviteit van hun eigen organisatie. Dit is een goed voorbeeld van: de slager keurt zijn eigen vlees. Geeft u zo € 63.000.000 uit?

Dan de uitbreiding van het cultuuronderwijs naar het voortgezet onderwijs. Hoe weten wij hiervan de doelmatigheid en de effectiviteit van de theateruitjes? Ik weet niet of u weleens bij een theateruitje van uw kinderen bent geweest, maar het is om te huilen. Er is namelijk geen streefcijfer voor de waardering geformuleerd, zoals bij het primair onderwijs wel is gebeurd.

De bibliotheek moet een rol krijgen als onderwijsinstelling voor laaggeletterdheid. Immers, 15% van de mbo3-schoolverlaters is laaggeletterd. Daar moet iets aan gedaan worden. Niet in de bibliotheek, maar op school. De privatisering van taalonderwijs aan migranten gaat ten onder aan miljoenenfraude en is hopeloos mislukt. Waarom zou de bibliotheek dat wel kunnen? Op die vraag krijg ik graag een antwoord van de gedeputeerde.

De bibliotheek krijgt de nieuwe rol om te informeren over relevante kwesties, zoals klimaatveranderingen, verkiezingen, politiek, energieloket, donorregistratie en ga zo maar door. Dit maakt van de bibliotheek onherroepelijk een politiek georiënteerde instelling. Is dat wenselijk? Het lijkt mij helemaal niet.

De PVV steunt het voorstel dat niet-rijksmonumentale molens van de nieuwe subsidieregeling gebruik kunnen maken. Ik pleit van harte voor de molen in Soest. Wij wachten uw reactie af. Echter, instemmen met het cultuur- en erfgoedbeleid met deze inhoud kunnen wij niet.

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! De PvdD is blij dat dit programma voorligt. Wij kunnen er niet omheen dat de cultuursector erg hard wordt geraakt door de coronacrisis. Zeker financieel, maar ook ongespeelde concerten, theaterstukken en dansvoorstellingen zijn verloren gegaan. Dat wat onze samenleving zo rijk maakt, wat inspireert, doet verbazen en ons troost, iets waar wij momenteel misschien wel meer behoefte aan hebben dan ooit. Dat zijn wij kwijt in deze afgelopen periode. De PvdD vindt het vooral belangrijk om de cultuursector zekerheid te bieden na veel bezuinigingsslagen. Daarom zullen wij instemmen met dit voorstel. Wel verdient de uitwerking van de duurzaamheid meer aandacht. Het wordt nu alleen gekoppeld aan monumenten, terwijl dit veel breder getrokken kan worden in de cultuursector.

De VOORZITTER: De heer Kocken heeft een interruptie.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Mevrouw Keller wil graag zekerheid bieden aan de instellingen. Dat willen wij allemaal, maar welke zekerheid bieden wij als het voorgestelde beleid niet aansluit op de situatie waarin zij zich bevinden?

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! De zekerheid die wij bieden is dat de culturele instellingen kunnen acteren op dit voorstel door subsidie aan te vragen. Als wij dit voorstel afkeuren, dan hebben de culturele instellingen helemaal geen inkomsten meer. Daarnaast ga ik ervan uit dat de culturele instellingen zullen acteren op deze veranderende tijden, zoals de anderhalvemetersamenleving en het aantal bezoekers.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik heb nog een vervolgvraag. Mevrouw Keller spreekt over het alternatief van het afstemmen van de nota. Daarover heb ik nog niemand gehoord. Wij zijn op zoek naar hoe wij voor de instellingen benoemen dat de Staten er zijn om zich aan te passen aan de anderhalvemetersamenleving? Helpt het om beleid vast te stellen dat daar niet op inspeelt? Helpt het PS om beleid vast te stellen waarvan wij weten dat het niet gerealiseerd wordt? Moeten wij daarin niet meer openheid naar elkaar bieden?

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Dat waren veel woorden voor een vraag. Ik zal daar zo goed mogelijk antwoord op geven. Wij kunnen veel overlaten aan de culturele instellingen. Door het RIVM en de overheid worden veel voorwaarden gesteld om te kunnen openen en bezoekers binnen te laten. De provincie moet dat niet opleggen, want de instellingen kunnen zelf hun verantwoordelijkheid nemen.

De VOORZITTER: Het punt van de heer Kocken en het antwoord van mevrouw Keller zijn helder. Ik vraag mevrouw Keller om haar betoog af te ronden.

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Gelukkig zien wij dat culturele instellingen vooroplopen bij duurzaamheid. Daarbij wil ik het onder de aandacht brengen dat culturele instellingen een bewustwording kunnen creëren bij bezoekers door hun duurzaamheidsbeleid uit te voeren. Het mes snijdt dan aan twee kanten. Uit het rapport dat vorig jaar is verschenen van de Boekmanstichting en Bureau 8080 blijkt dat veel kansen onbenut blijven. Is GS bereid om de culturele sector te helpen om de komende jaren verder te verduurzamen? Dit voorstel kan rekenen op onze steun.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Ik ga een tweetal zaken aan de orde stellen in mijn bijdrage. Daarnaast heb ik nog een vraag aan de gedeputeerde. Als eerste vindt de SP de manier waarop de sector omgaat met de inkomsten voor uitvoerenden al jarenlang onder de maat. In deze nota wordt een begin gemaakt met het inzetten van de 'fair practice' code. Dit is een van de dingen die de sector in deze situatie voor het eerst verwerpt. Mijn vraag aan de gedeputeerde is om dit nadrukkelijk niet te doen. De schuld van de kosten die deze crisis oplevert moet niet bij de makers neergelegd worden. De geplande zaken rondom de 'fair practice' code moeten doorgang vinden.

Ten tweede ga ik een motie indienen. Het zit meer in mijn systeem om in eerste instantie een toezegging te vragen en een motie in te dienen als de toezegging niet voldoende is. Toch ga ik een motie indienen, want het afgelopen weekend zijn de werkzaamheden voor de verlaging van de perron van de tram begonnen. De tram heeft 37 jaar het beeld in IJsselstein, Nieuwegein en het zuiden van Utrecht bepaald en is daarin een belangrijk onderdeel geweest van het leven van mensen. Als je zo iets dergelijks wilt behouden, heb je eenmalig de kans om je hiervoor in te zetten. Wij hebben begrepen dat het op dit moment niet in de pijpleiding zit om een van de trams te behouden voor het nageslacht. Dat lijkt ons erg zonde. Vandaar dat de SP samen met de VVD en GroenLinks een motie indient om een van de trams te behouden en een plek te geven in het trammuseum. Op die manier kan dit een onderdeel zijn van de levende historie.

Motie M27 (SP, GroenLinks en VVD): red de laatste sneltram van de snijbranders

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op woensdag 3 juni 2020, ter behandeling van het statenvoorstel "Cultuur- en erfgoedprogramma 2020-2023",

overwegende dat:

- *we collectief verantwoordelijk zijn zaken van historische waarde te behouden voor toekomstige generaties;*
- *het Nederlands Transport Museum graag de zorg voor de tram wil overnemen;*
- *op papier er 1 tram in de sloopaanbesteding niet is meegenomen, (bron: vz tramweg-stichting);*
- *er ook veel oude bussen en treinen, in verschillende musea, tentoongesteld worden;*
- *de tram voor vele generaties een tastbare herinnering kan zijn van de tijd dat zij naar school of werk reisden met de tram;*

- *het museum vrijwilligers aanbiedt om de tram ook daadwerkelijk in de werkplaats te krijgen;*
- *hergebruik in het museum duurzamer en goedkoper is dan sloop;*
- *last bus not least: het publiek ons dankbaar zal zijn;*

verzoeken het college:

- *dat de tram wordt geschonken en afgeleverd aan de museumlocatie Nieuw Vennep, al dan niet met behulp van de vrijwilligers van het museum;*
- *de overgebleven onderhoudsmiddelen en reserve onderdelen ook ter beschikking worden gesteld aan het museum.*

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De motie wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de be-
raadslaging.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Ten slotte heb ik nog een vraag. Er is een motie ingediend over laaggeletterdheid.

De VOORZITTER: Mevrouw De Haan heeft een interruptie.

Mevrouw DE HAAN (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! De motie oogt heel sympathiek. Wie zou deze niet steunen? Tegelijkertijd is de motie heel concreet en verstrekkend. Het is een oproep om de tram te behouden en zelfs te transporteren. Heeft de SP onderzoek gedaan of er mogelijk haken en ogen zitten aan deze concrete uitvoering van de motie? Wij hadden ons kunnen voorstellen dat een iets voorzichtiger motie met zoveel mogelijk inzet op onderzoek naar het behoud van de tram op zijn plaats zou zijn geweest.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Ik snap de vraag van mevrouw De Haan. Voor ons is dat de reden dat wij in eerste instantie de invulling aan de gedeputeerde hadden willen overlaten. Het doel van de motie is in ieder geval duidelijk, namelijk dat er een tram wordt geschonken aan een museumlocatie en dat de reserveonderdelen meegeleverd worden. Als aan dat doel voldaan kan worden, dan is dat voldoende.

De VOORZITTER: Mevrouw De Haan heeft antwoord gekregen op haar vraag. De heer Eggermont kan zijn betoog afronden met een vraag.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! In de motie over laaggeletterdheid worden alle betrokken partijen genoemd. Hoe kijkt de gedeputeerde aan tegen het betrekken van geprivatiseerde taalscholen? De SP heeft er geen goed gevoel bij om hen bij een conferentie te betrekken.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! De SGP steunt van harte de motie om de tram te behouden. Laten wij afspreken dat wij hem netjes afleveren bij het museum en onze handen er daarna vanaf trekken.

Het is een bijzonder moment om het cultuur- en erfgoedbeleid vast te stellen. Het is bijzonder, omdat de sector in zwaar weer verkeert en omdat er belangrijke beleidswijzingen plaatsvinden in het erfgoedbeleid. Wij lezen mooie dingen die uit ons verkiezingsprogramma zouden kunnen komen. Wat dat betreft onze complimenten voor de gedeputeerde dat hij goed geluisterd en gelezen heeft. De SGP kan instemmen met deze nota, maar neemt afstand van het eerder behandelde festivaldeel.

De SGP is tussen de commissiebehandeling en vandaag benaderd door moleneigenaren van niet-rijksmonumentale molens die wel een beeldbepalende invloed hebben in de kernen waarin zij staan. Ik zou graag bij de gedeputeerde de vraag neerleggen of hij kan toezeggen dat hij er oog voor heeft dat deze molens niet verdwijnen. De provincie kan onmogelijk uitleggen dat er 300 lelijke hoge windmolens worden geplaatst en een aantal niet-rijksmonumentale beeldbepalende molens niet behouden worden.

De beantwoording van de vragen over de bibliotheken is vrijblijvend. Er wordt bijvoorbeeld gezegd dat de provincie pas met de bibliotheken in gesprek gaat als de bezuinigingen plaatsvinden. Wij verwachten van de gedeputeerde meer inzet en verbinding, bijvoorbeeld vanuit de motivatie van de opbouw van sociale netwerken in het kader van de sociale agenda. Daarin kan dit een belangrijke rol spelen. Wij steunen de inspiratiemotie van GroenLinks om taalhuizen en bibliotheken daarin een belangrijke rol te geven.

De SGP steunt van harte de motie van D66 over immaterieel erfgoed. Niet elk voorbeeld zal een voorbeeld van de SGP zijn, maar het is wel een voorstel dat duizenden mensen aanspreekt. Waar festivals slechts beperkte groepen aanspreken, ligt immaterieel erfgoed ingebed in de samenleving en geniet iedereen van de plaatsen waar dit relevant is.

Wij hebben een brief gekregen van de kasteelmusea. Ik wacht graag de beantwoording van de gedeputeerde af over de eerder gemaakte opmerkingen. Wat ontzettend aanspreekt in deze brief is dat er een alternatief ligt. Er is nagedacht over een oplossing waarvoor financiën nodig zijn. Dat missen wij bij andere instanties die vooral de hand ophouden en niet met alternatieven komen. Omdat hier een serieus alternatief ligt, horen wij graag een positieve reactie hierop van de gedeputeerde.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Er is al veel gezegd en 50Plus kan zich bij veel woorden aansluiten. Ik begin met het maken van een compliment voor de gedeputeerde Van Muilekom. Hij heeft zich met zijn team ontzettend ingezet om dit statenvoorstel aan ons voor te leggen.

50Plus steunt de motie over laaggeletterdheid. De titel van het programma is 'Voor Jong & Altijd'. Als je jong begint, dan moet je het doortrekken naar altijd. Toch mis ik de link naar de ouderen. Laaggeletterdheid speelt niet alleen bij scholieren die van school komen en de taal niet goed beheersen. Onder de ouderen is een grote groep die laaggeletterd is of helemaal niet kan lezen. De bibliotheken hebben veel meer taken gekregen dan alleen boeken halen en brengen. Ik heb heel enthousiaste verhalen vernomen van ouderen die in het programma van de bibliotheek terecht zijn gekomen en op de valreep hebben leren lezen. Daarvoor moeten wij zeker aandacht hebben.

Als een expositie of museum geopend wordt, kunnen de filmpjes dan ondertiteld worden voor doven en slechthorenden? In het Waterliniemuseum wordt van alles gezegd, maar de doven en slechthorende krijgen dit niet mee. Als er een bijdrage gegeven wordt vanuit de provincie, kan dan in de voorwaarden komen te staan dat hiervoor aandacht is?

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap stelt een bedrag beschikbaar. Dit was € 48.500.000, maar ik hoorde van mevrouw d'Hondt dat dit bedrag verhoogd is op basis van de € 300.000.000 naar € 1.000.000.000. Dan zal dit bedrag tevens verhoogd worden. Het rijksgeld dat vrijkomt betreft het hele jaar.

De VOORZITTER: Mevrouw d'Hondt wil interrumperen.

Mevrouw d'HONDT (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Het bedrag is nog niet verhoogd naar € 1.000.000.000, maar dat is de wens van onze fractievoorzitter en de fractievoorzitter van GroenLinks in Den Haag.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Gisteren heb ik een brief gekregen van het ministerie van OCW waarin staat hoe het zit. Vandaar dat ik hiernaar gevraagd heb. Dat bedrag is voor het hele jaar tot een maximum per instelling. Hoe gaat de gedeputeerde hiermee om? De voorwaarde is namelijk dat de betrokken provincies en/of gemeenten het rijksgeld matchen. Als de provincie naar een gemeente toestapt voor kleinschalige evenementen, dan komt het geld uit hetzelfde budget en moet op elkaar afgestemd worden.

Ik kan mij aansluiten bij veel woorden die gezegd zijn. Ik wacht op de reactie van de gedeputeerde op de moties. 50Plus is mede-indiener van de motie van GroenLinks over laaggeletterdheid. Ik kan alvast zeggen dat 50Plus de motie voor het behoud van de tram zeker steunt. Er rijden nog veel Bello's rond dankzij de inzet van betrokkenen om deze vervoersmiddelen te behouden.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat mevrouw Bittich geen inbreng zal leveren namens DENK. Daarmee zijn wij aan het einde gekomen van de eerste termijn van de Staten. Ik vraag aan de gedeputeerde hoeveel tijd hij nodig heeft voor de voorbereiding van zijn beantwoording.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik heb tot 14.15 uur de tijd nodig om mijn beantwoording voor te bereiden.

De VOORZITTER: Ik pauzeer de vergadering tot 14.15 uur. Daarna hervatten wij de vergadering met de beantwoording van gedeputeerde Van Muilekom.

Pauze van 14.05 uur tot 14.15 uur.

De VOORZITTER: Wij gaan voort met agendapunt 6, het statenvoorstel cultuur- en erfgoedprogramma. De Staten hebben in de eerste termijn de inbreng geleverd. De gelegenheid om hierop te antwoorden is aan gedeputeerde Van Muilekom.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Bedankt voor de complimenten. Ik ben blij met de complimenten voor het team, want zij hebben hard aan dit programma gewerkt. In het voortraject en de informatiesessies heb ik de betrokkenheid van de Staten goed gemerkt, net als vanmiddag. U citeerde meerdere deelnemers. Dat is mooi.

Het is van belang dat wij in het voortraject naar deze nota een aantal informatiesessies hebben gehad. In die informatiesessies was het niet alleen de bedoeling om te vertellen wat wij van plan zijn, tevens was het de bedoeling om op te halen wat er leeft bij de Staten, bij instellingen en in de samenleving. Er is veel input opgehaald over de maatschappelijke bibliotheek en hoe wij met monumenten en rijksmonumenten willen omgaan. Het immaterieel erfgoed is nadrukkelijk geagendeerd. Hierover hebben wij wat opgenomen in de nota, net als over de cultuureducatie op het vmbo, de molens en het varend en religieus erfgoed. Ik ben blij dat veel van de inbreng een plek heeft gekregen in de nota.

Ik begin met de inbreng van de VVD en het FvD, die stellen dat de nota geen rekening houdt met de huidige tijd en de coronacrisis. Dat is zeker niet het geval. Wij beseffen maar al te goed wat corona, de gevolgen van corona, de nieuwe werkelijkheid en de anderhalvemetersamenleving betekenen voor de culturele sector. Daar hebben wij nadrukkelijk naar gekeken. Wij hebben ons daarbij twee dingen afgevraagd. Ten eerste hebben wij ons afgevraagd waarvoor de provincie verantwoordelijk is. Er zijn een aantal taken omschreven en wij werken samen met een aantal partnerinstellingen. Het is van belang dat de afspraken die wij maken met deze partnerinstellingen realistisch en uitvoerbaar zijn.

Ik heb opgehaald hoe de partnerinstellingen momenteel en in de komende periode functioneren. Daaruit blijkt dat de partnerinstellingen naar behoren functioneren. Dat heeft ermee te maken dat de instellingen primair niet direct afhankelijk zijn van publieksinkomsten. Dat doet mij goed. Tegelijkertijd zijn er wel instellingen, zoals een kasteelmuseum, die afhankelijk zijn van bezoekers, die moeten nadenken hoe zij op de huidige situatie moeten anticiperen. Daarnaast hebben wij dit jaar middelen vrijgemaakt voor festivals, maar daarvan vindt geen doorgang plaats. Echter, in zijn algemeenheid gaat het meeste wel door bij de partnerinstellingen en kunnen zij hun taken redelijk naar behoren uitvoeren.

Als u vanmiddag dit cultuur- en erfgoedprogramma vaststelt, dan zullen er twee dingen gebeuren. Dan is er stuk duidelijkheid gekomen voor de partnerinstellingen over wat er verwacht wordt en hebben zij nadrukkelijk van mij en van u gehoord hoe wij anticiperen op de nieuwe werkelijkheid van de anderhalvemetersamenleving. Op basis daarvan gaan zij hun vierjarenprogramma maken. In de wetenschap dat dingen veranderen, moeten instellingen nagaan wat dit voor hen betekent. De BiSC is een intermediaire organisatie die veel samenwerkt met de bibliotheken. Zij moet nagaan wat dit betekent voor zo-

wel de BiSC als voor de bibliotheken waarvoor zij werkt. Dat wil ik nadrukkelijk terugzien in hun vierjarenprogramma waarmee zij in het najaar komen. Ook verwacht ik dat hieruit realistische afspraken komen. Jaarlijks gaan wij de voortgang hiervan bekijken en het kan zijn dat dingen bijgesteld moeten worden door ontwikkelingen. Die vinger moeten wij aan de pols houden. Wij gaan dit programma vaststellen, het vierjarenplan kritisch beoordelen en jaarlijks bekijken of er goed geanticipeerd wordt op wat er nodig is.

Dat is het werk van onze partnerinstellingen. Het is de basis van het functioneren. In juli gaan wij praten over het steunpakket waarin staat wie wij willen ondersteunen en hoe wij omgaan met de rijksmiddelen. Dit gebeurt op het niveau van de instellingen. De vraag die wij daarbij stellen, is hoe bepaalde instellingen verder komen. Hierbij kijken wij ook naar instellingen waarmee wij niet direct een subsidiërelatie hebben, zoals een streekmuseum, poppodium of Tivoli. Voor onze partnerinstellingen biedt het steunpakket veel duidelijkheid over wat wij willen en hoe wij dat willen. Aan de hand daarvan kunnen wij goed volgen hoe deze instellingen hiermee omgaan. In de motie en het amendement wordt gevraagd hoe PS hierin zo goed mogelijk wordt meegenomen.

De VOORZITTER: De heer Kocken heeft een vraag aan u.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde kan mijn vraag in het vervolg van zijn betoog meenemen. Ik hoor de zoektocht bij de gedeputeerde. Wij hebben hierover eerder gesproken. Bij ons beiden staat voorop dat de instellingen zich goed moeten kunnen voorbereiden op de gewijzigde omstandigheden. De gedeputeerde zegt dat dit een duidelijke plek moet krijgen in de vierjarenplannen. Die plannen komen terug. Kan dat betekenen dat daaruit de vertaalslag komt dat de nota die vandaag wordt vastgesteld gewijzigd moet worden? Zit die ruimte erin?

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Van de instelling verwacht ik dat het vierjarenplan adaptief en flexibel is. Ik wil terugzien of zij de prestatie-indicatoren en afspraken kunnen waarmaken en hoe zij dat gaan doen. Het werken op scholen kan bijvoorbeeld anders ingevuld worden. Wij moeten een goed gesprek voeren over hoe de partnerinstellingen denken dat zij hun taken op een andere wijze gaan invullen. Als dat betekent dat er iets gaat wijzigen of dat het tempo anders is, dan zal ik daarover verantwoording afleggen in de P&C-cyclus. Als er in grijpende zaken veranderen, dan zal ik u zo snel mogelijk die informatie doen toekomen en niet wachten op de P&C-cyclus. Het adaptief en flexibel zijn is erg nodig. Daarover gaan wij goede afspraken maken.

Ik probeer de koppeling te maken met de ingediende moties en amendementen. Mijn advies aan de Staten is om deze moties en amendementen niet te steunen. Tegelijkertijd lees ik in de moties van de VVD en het FvD dat zij vragen om alert, adaptief en flexibel te zijn en de Staten goed te informeren. Dat heb ik gehoord en ga ik zo goed mogelijk invullen. Wij moeten de partnerinstellingen wel duidelijkheid geven voor de komende vier jaar.

Er is een aantal vragen gesteld over de musea. In de nota staat dat wij dat gaan bekijken in het museumbeleid. Dat gaat verder dan alleen de kasteelmusea waarvoor wij momenteel verantwoordelijk zijn. Dit gaat tevens over de streekmusea. In die discussie zal naar voren komen hoe wij kunnen omgaan met de anderhalvemetersamenleving.

Ik ga verder met de moties en zal dan ingaan op de bijdragen van de Statenleden. De heer Dinklo sprak over het verbeteren van de klantvriendelijkheid. Dit is een goed punt. Op de basisschool heb je een 'goed' als je een 8 haalt en een 'ruim voldoende/goed' bij een 7.5. Het is goed om als uitgangspunt te hebben dat wij verwachten dat iedereen een goede score behaalt op klantvriendelijkheid en dienstverlening. Dat zal voor een aantal instellingen betekenen dat zij een tandje bij moeten zetten. Voor de ene instelling is dat wellicht makkelijker dan voor de andere. Met BiSC zijn wij in gesprek over wat ervoor nodig is om tot een hogere score te komen. Wij leren van elkaar en inspireren elkaar. In die zin kan ik mij goed vinden in dat voorstel.

Een ander punt dat veel partijen hebben ingebracht, is de laaggeletterdheid. Ik schrik ervan als ik hoor dat 7% van de inwoners van de provincie Utrecht laaggeletterd is. Landelijk gezien is dit ongeveer de beste score. De motie M22 van inspireren kun je leren vraagt om daarop voortvarend te acteren. Ik zie deze motie als een aanmoediging om daarmee aan de slag te gaan.

Meerdere partijen hebben het onderwerp immaterieel erfgoed aan de orde gebracht. Mijn complimenten aan de heer Kamp dat hij dit onderwerp geagendeerd heeft en dat hij erover nagedacht heeft wat de rol van de provincie hierin kan zijn. In de nota hebben wij hieraan enige tekst gewijd, maar dat is aan de magere kant. Ik zal iets toevoegen over hoe wij invulling gaan geven aan de uitvoering.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een interruptie aangevraagd naar aanleiding van de motie over ambitie. De gedeputeerde gaat er vrij gemakkelijk in mee dat het cijfer 8 een niveau is waarop meer ambitie wordt getoond. Wat kost dat extra als wij naar een 8 gaan werken?

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dienstverlening en klantvriendelijkheid hoeft niet altijd geld te kosten. Het gaat erom dat je gaat nadenken wat daarvoor nodig is. Daarover ga ik het gesprek aan met de partnerinstellingen. Een partnerinstelling die wel een 8 heeft gehaald, moet niet achterover gaan leunen. Al die instellingen moeten wij scherp houden op hoe zij hun taken invullen, zodat dit een 8 blijft. Op voorhand ga ik er niet vanuit dat dit geld gaat kosten.

Ik was gebleven bij het immaterieel erfgoed. Ik heb verhalen gehoord over klederdracht, bloemencorso's en andere zaken die te maken hebben met immaterieel erfgoed. Dit is nieuw voor de provincie. Dit moet een volwaardige plek krijgen. Het lijkt mij een goed voorstel om dit een plek te geven in de doelenboom. Ik kan mij voorstellen dat u aangeeft dat er in de komende jaren twee of drie projecten zijn waaraan wij substantieel aandacht geven.

De VOORZITTER: Mevrouw De Haan en de heer Kamp hebben een interruptie.

Mevrouw DE HAAN (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Voor cultuur en kunst werken wij met schaarse middelen en moeten wij keuzes maken. Wij hebben gekozen voor de verbreding van de prioritaire thema's religieus, varend en industrieel. Wat ons betreft komt er geen nieuwe categorie bij in de huidige aanpak en de extra middelen. Dat leidt tot meer versnippering en het verdelen van dezelfde middelen over meer categorieën. Ik hoor van de gedeputeerde graag specifiek op welke manier dit niet leidt tot versnippering, maar u hierop wel inzet levert.

De VOORZITTER: De heer Kamp heeft een interruptie op hetzelfde onderwerp. Als de gedeputeerde het goed vindt, dan geef ik eerst de heer Kamp en mevrouw Hoek het woord. Dan kan de gedeputeerde in een keer reageren op deze vragen.

De heer KAMP (D66): Mijnheer de voorzitter! Dank voor de complimenten. Immaterieel erfgoed moet een volwaardige plek krijgen in het programma. Ik denk graag mee over een indicator. Dit zit impliciet verweven in de voorstellen. Het is goed dat dit ook expliciet benoemd wordt. Ik hoor graag uw antwoord op de vraag van mevrouw De Haan.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een interruptie over de motie over ambitie. Ik wil aan de gedeputeerde meegeven om hieraan een prijsvraag te koppelen. Bij de restaurants kan men de Gouden Pollepel winnen. Voor klantvriendelijkheid en dienstverlening kan wellicht een zilveren of gouden lijst of iets dergelijks worden ingevoerd.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ten eerste de vraag van mevrouw Hoek over klantvriendelijkheid en dienstverlening. Dit is voor mij iets zakelijks. Ik verwacht een 8. Dit wordt het onderwerp van het gesprek. De gebruikers bepalen uiteindelijk hoe de waardering is. Ik ga hiervoor geen prijs uitreiken. Eerst moeten wij hierover het goede gesprek voeren.

Mevrouw De Haan sprak over versnippering. Dit zie ik anders. Er kan op verschillende manieren aandacht gegeven worden aan erfgoed. De provincie gaat niet klederdracht financieren. Wel willen wij aandacht geven aan de promotie van het immaterieel erfgoed. In de discussie over de doelenboom kunt u aangeven in welke mate u vindt dat dit moet gebeuren. U bepaalt in welke mate het ten koste gaat van het overige. In de nota zijn middelen beschikbaar voor publieksbereik. In de nota staat dat deze besteed kunnen worden aan immaterieel erfgoed.

De VOORZITTER: De mevrouw d'Hondt heeft een interruptie aangevraagd.

Mevrouw d'HONDT (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Ik twijfel of ik mijn vraag aan de heer Van Muilekom of aan de heer Kamp moet stellen. Wie is de grootste expert op het gebied van immaterieel erfgoed? Mevrouw De Haan heeft in haar bijdrage gezegd dat de klederdracht in het vissersmuseum in Bunschoten te zien is. Dit gaat over de streekmusea. Bevindt veel van het immaterieel erfgoed zich niet al in de andere pijlers van het cultureel erfgoed en gaan wij dingen niet dubbel doen als wij hieraan apart aandacht besteden?

De heer VAN MUILEKOM (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Het is niet zo dat een instelling een aanvraag indient en vervolgens geld krijgt voor subsidie. Wij kijken waaronder de aanvraag valt. Wij geven overigens geen geld aan streekmusea. Dat gaat u zelf bepalen bij het vaststellen van het museumbeleid. Bij de aanvragen wordt nadrukkelijk gekeken of er geen zaken dubbel worden gefinancierd. Het verhalenplatform UtrechtAltijd geeft hieraan reeds aandacht. Het 'aandacht besteden aan' hoeft niet veel geld te kosten.

Het voorstel voor het behoud van de tram is sympathiek, want deze tram is de enige in zijn soort. Hoe wij hiermee omgaan, is een onderwerp van gesprek geweest met de gedeputeerde mobiliteit, de heer Schaddelee. Het college kan niet 100% meegaan in het dictum zoals dat in de motie geformuleerd is. Dat heeft ermee te maken dat er te makkelijke termen gebruikt worden, zoals 'afleveren'. Als je iets in eigendom hebt en dit aan iemand overdraagt, dan moet je daarover goede afspraken maken. Er wordt gesproken over 'afleveren'. Er staat nergens hoe dit gedaan wordt. Dit zijn onvoorziene kosten en posten die hiermee gepaard gaan. Als je dit wilt doen, dan moet je goed nadenken over de afspraken die daarbij horen en inzicht hebben in de kosten. Kortom, het college vindt de motie sympathiek, maar kan hier niet helemaal in meegaan. Wij horen graag het oordeel van de Staten hierover.

De VOORZITTER: Mevrouw De Haan wil een interruptie plegen.

Mevrouw DE HAAN (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een vraag over de motie. Is er een denkwijze waarop de motie wel omarmd zou kunnen worden door GS?

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! GS moet de ruimte hebben om goed af te bakenen wat wij waar kunnen maken als wij de tram willen behouden en waar de grenzen liggen. Wij kunnen niet goed overzien wat het afleveren betekent. Wat als er discussies komen over de tram? De tram is op dit moment het eigendom van de provincie en wordt dan het eigendom van iemand anders. Dit moet juridisch vastgelegd worden, zodat er over een aantal jaren geen discussies ontstaan. Wij moeten de ruimte hebben om dat goed te vertalen.

De VOORZITTER: De heer Eggermont heeft een interruptie op hetzelfde punt.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Denkt de gedeputeerde dat hij er met de mensen van het museum uitkomt om het te organiseren? Ik heb aangegeven dat het ons uiteindelijk gaat om het doel. Ondersteunt de gedeputeerde dat doel?

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! GS erkent dat de tram uniek is en het zou mooi zijn om dat te bewaren. Hieraan zitten zaken verbonden waarvan goed uitgezocht moet worden wat het betekent. Gedeputeerde Schaddelee en ik gaan goed kijken hoe wij dat invullen en regelen. Hij heeft ervoor gezorgd dat een exemplaar in ieder geval behouden is en niet wordt gesloopt.

Wat dat betreft kunnen wij hierop adequaat handelen. Biedt in het verzoek aan GS de ruimte om daaraan duidelijke voorwaarden te verbinden.

Ik ga door met de molens. In de afgelopen vier jaar hadden wij 22 rijksmonumentale molens in beeld. Wij hebben veel gesprekken gevoerd met andere molens. Ik ben blij dat wij er invulling aan hebben kunnen geven alle rijksmonumentale molens in onze provincie van een onderhoudssubsidie te kunnen voorzien. Dat is heel prettig. Zij zijn daar allemaal heel content mee.

De heer Van den Dikkenberg heeft een vraag gesteld over de drie molens: De Hoop in Bunschoten, de houtzaagmolen De Ster in Utrecht en De Windhond in Soest. Wij willen ons beperken tot de subsidieverlening voor rijksmonumentale molens. Het aanwijzen van rijksmonumentale molens gebeurt samen met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Het onderwerp van de houtzaagmolen De Ster in Utrecht is een rijksmonument. Het onderhoud van het onderwerp van deze molen kan daardoor in aanmerking komen voor subsidie. Daarbij stel ik wel duidelijk een grens: het moet wel een rijksmonument zijn. Met de huidige uitbreiding wordt er aan veel meer molens aandacht besteed dan tot op heden. Wel kunnen alle molens gebruik maken van het overlegplatform.

De VOORZITTER: Mevrouw Broere wil interrumperen.

Mevrouw BROERE (PVV): Mijnheer de voorzitter! Als ik het goed begrijp praten wij nog over tweeëneenhalve molen. Behalve windmolens komen er geen andere molens meer bij. Wat houdt ons tegen om deze tweeëneenhalve molen op te nemen? De Windhond in Soest is een redelijk nieuwe molen. Daaraan zal niet veel onderhoud hoeven te gebeuren. Dan blijft er nog maar anderhalve molen over. Waarom kunnen wij het niet in een geheel trekken? Er gaat veel geld over tafel om zaken in stand te houden. Houd deze molens ook in stand en trek er wat geld voor uit.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! In het kader van hoe wij met onze monumenten omgaan, is het een duidelijk criterium dat het een rijksmonument moet zijn. Dit gaat over subsidies voor restauraties en dat soort zaken. Daarvoor moeten duidelijke grenzen gesteld worden. Gaat het niet over molens, dan gaat het wel over andere monumenten die in beeld komen. Hiervoor houden wij het criterium van rijksmonument aan. Dat is de insteek die ik kies. Daarmee heb ik alle moties behandeld en zal ik per fractie de vragen beantwoorden.

Dank voor het compliment van mevrouw Vrieling van GroenLinks over de taalhuizen. Hierover heb ik genoeg gezegd. De motie van de VVD over 900 jaar stad Utrecht heb ik nog niet behandeld. Uw verzoek is of ik daarover wil rapporteren voor de programmabegroting 2021 van wat ik wel en niet ga doen. Dat zal ik doen.

De VVD verwijst naar de samenwerking met de kasteelmusea. Er is een brief binnengekomen van de kasteelmusea waarin zij aangeven dat zij vastlopen. Zij hebben veel oudere vrijwilligers. Als deze musea open willen gaan, dan moet deze groep vrijwilligers nog niet komen werken. Zij vroegen hoe zij dit op een andere manier kunnen oplossen. Ik kan u daarover melden dat wij de aanvraag in behandeling hebben genomen. Wij proberen de onderbouwing van de aanvraag scherp te krijgen. U gaat weliswaar zelf pas in juli het steunpakket vaststellen. Echter, als u de nota en het erratum vandaag vaststelt, dan hebben wij alvast € 500.000 gereserveerd voor het steunpakket. Als de nood aan de man is, dan kunnen wij daarop een beroep doen in juli.

Het FvD sprak over het cultuurprofiel. Dat is heel belangrijk, want in het cultuurprofiel gaat het over de samenwerking tussen de stad en de regio's in onze provincie. Daarmee stimuleren wij dat talentontwikkeling aandacht krijgt. Het cultuurprofiel van de SRU is vooral gericht op het versterken van de provincie Utrecht met de dingen die wij hebben in de grote steden en daarbuiten. Dat is volop in ontwikkeling. De komende jaren zullen wij doorpraten over de verdere uitwerking hiervan. In het kader van de middelen, de noden in de sector en het steunpakket is dat een belangrijk platform om een goede afstemming te hebben met de regio.

U zegt dat kunst en cultuur niet voor iedereen is. Als ik kijk naar het cultuur- en erfgoedprogramma, dan kunnen alle groepen mensen aan bod komen in de uitvoering hiervan, zoals: kinderen, ouderen, jongeren en mensen met een taalachterstand of een andere cultuur. Het zal nooit zo zijn dat iedereen van hetzelfde gebruik maakt. Gelukkig heeft iedereen een eigen smaak.

Vervolgens sprak de heer Dinklo over het landschap. Wij zijn heel zuinig op het landschap. Daarom hebben wij de cultuurhistorische waarde centraal gesteld.

De VOORZITTER: De heer Dinklo wil een interruptie plegen.

De heer DINKLO (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een vrij specifieke vraag gesteld over de Code Diversiteit en Inclusie. Deze vraag vind ik niet goed beantwoord in de schriftelijke antwoorden. Hierin staat dat de gedeputeerde met de instellingen in gesprek gaat als zij deze code niet onderschrijven. Hierin wordt niet verteld waarover dat gesprek gaat en wat er in de subsidieverordening wordt opgenomen als de instellingen weigeren deze code te onderschrijven. Dat is voor ons een belangrijke vraag. Ik hoor hierop graag een specifiek antwoord van de gedeputeerde.

De heer VAN MUILEKOM (FvD): Mijnheer de voorzitter! Deze discussie hebben wij reeds gevoerd bij het festivalbeleid. Als wij subsidie verlenen, dan willen wij zien dat er invulling wordt gegeven aan de Code Diversiteit en Inclusie. De heer Eggermont sprak over de 'fair practice' code. Deze code wordt ingevoerd. Wij gaan het gesprek aan met de instellingen over de uitvoering hiervan en volgen de manier waarop zij hieraan uitvoering geven. Het zijn nieuwe codes die wij introduceren die een belangrijk uitgangspunt zijn. Als blijkt dat men hieraan geen uitvoering geeft, dan zullen wij daarover een stevig gesprek voeren. Dat betekent namelijk dat zij de afspraken niet nakomen. Op die manier wordt het opgepakt en ingevuld. Wij zullen volgen hoe het uiteindelijk in de uitvoering wordt opgepakt.

De heer DINKLO (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ik ben totaal niet tevreden met dit antwoord. De gedeputeerde zegt: "Wij gaan hier invulling aan geven." Waaraan gaat u invulling geven? Dat is belangrijk. Het is niet aan mij om te zeggen hoe u hieraan invulling gaat geven. Het is aan de gedeputeerde om aan te geven hoe hij hieraan invullen gaat geven en welk gesprek hij gaat voeren. Wat betekent invulling concreet? Er wordt gevraagd om iets te onderschrijven en om een subsidiebeschikking. Ik wil graag weten wat dat betekent.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Wat het betekent zal afhankelijk zijn met welke organisatie ik te maken heb en wat zij doen. Bij diversiteit in het festivalbeleid gaat het erom wie er mee kunnen doen aan het festival. In de tweede termijn kan ik u daarvan een paar concrete voorbeelden geven. Dat lijkt mij verstandig.

De heer Dinklo heeft in zijn bijdrage een vraag gesteld over het landschap en de windturbines. De inpassing hiervan is een punt van aandacht waarover ik mij zorgen maak. Dat is iets dat in de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening nadrukkelijk aan bod komt. Wij hebben UNESCO nogmaals moeten overtuigen hoe zorgvuldig wij omgaan met ons buitengebied en dat ontwikkelingen niet op elke plek kunnen plaatsvinden. Het is evident dat wij zorgvuldig moeten omgaan met onze buitengebieden. De cultuurhistorische waarden zijn in de Omgevingsverordening opgenomen. In het debat over de Omgevingsvisie en –verordening zal deze discussie verder plaatsvinden.

De heer DINKLO (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ik ben blij dat de gedeputeerde zegt dat hij het belangrijk vindt dat het cultuurlandschap behouden blijft. Is hij ook bereid om mijn vraag te beantwoorden? Op het moment dat de vraag speelt of het cultuurlandschap behouden of een windturbine plaatsen, wat zou dan het antwoord van de gedeputeerde daarop zijn?

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dat zal precies afhangen van de afstand die het heeft en de ligging in het landschap. Het is niet zo dat het plaatsen van windmolens overall in de provincie uitgesloten is. Dit gaat tevens over woningbouw en zonnevelden. Eerst zal be-

keken worden wat de impact is op het omliggende landschap en of dit wel of niet kan. De zorgvuldigheid van die afweging komt in de Omgevingsverordening. Dat moet heel scherp zijn, want ik ben volop bezig met de UNESCO-status van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Als wij dat niet zorgvuldig doen, dan komt deze UNESCO-status er niet. Dit is niet aan de orde in het cultuur- en erfgoedprogramma, maar komt in de Omgevingsverordening aan bod.

De heer Boswijk heeft een aantal vragen gesteld die ik reeds beantwoord heb. De heer Kamp heeft aandacht gevraagd voor het immaterieel erfgoed en de tweede brief van de kasteelmusea. Dit ging over cultuureducatie in de kasteelmusea. De cultuureducatie is vooral geregeld via Kunst Centraal en het Landschap Erfgoed Utrecht. Daaraan ga ik niks veranderen. Dat er geen gebruik wordt gemaakt van de kasteelmusea, daar kan ik mij van alles bij voorstellen. Het gaat meer over de invulling. Naast het punt dat ik al heb beantwoord over de nood van de kasteelmusea, hebben zij een reactie op de marketing van de samenwerkende kasteelmusea. Daar zullen wij voortvarend mee doorgaan. Sterker nog, niet alleen bij kasteelmusea, maar bij veel meer musea.

In reactie op de PvdA: vanmiddag vindt het Kamerdebat plaats over de € 300.000.000 van mevrouw Van Engelshoven die zij voor de cultuursector beschikbaar gaat stellen. Ik ga u deze week informeren over de steunpakketten die er komen, zowel van het Rijk als de provincies.

De ChristenUnie sprak over de laaggeletterdheid en het museumbeleid en vroeg hoe er aandacht wordt besteed aan het religieus erfgoed. Het is van belang dat wij dat verder uitwerken en invullen. Er kan bijvoorbeeld een jaarlijkse dag komen. Hetzelfde geldt voor het varend en industrieel erfgoed. Het erfgoed expertteam functioneert heel goed. Dat wil ik in de volle breedte inzetten. Wij moeten goed kijken hoe wij dat gaan doen. In de discussie over de doelenboom kunt u aangeven hoeveel aandacht u wil geven aan alle vormen van erfgoed.

De afgelopen jaren hebben wij aan cultuurparticipatie gedaan. Er wordt een regeling voorgesteld waarbij wij gaan kijken of er een cofinanciering van € 0.79 per inwoner vrijgemaakt moet worden. Daarop willen wij anticiperen. Die regeling is nog niet definitief. Wanneer dat wel het geval is, dan zult u daar meer over horen. Wij gaan daar zeker werk van maken.

Mevrouw De Haan vraagt hoe de culturele sector kan anticiperen op de coronamaatregelen. Wij zijn bezig met een innovatiefonds. Bij de bespreking van de steunpakketten in juli gaan wij erover spreken hoe wij de sector zo goed mogelijk kunnen voorbereiden op deze nieuwe tijden.

Mevrouw Broere sprak over zelfevaluatie. Van professionele organisaties verwachten wij dat zij een zelfevaluatie doen. Dat betekent niet dat zij deze evaluatie zelf uitvoeren. Daarvoor wordt vaak een bureau ingeschakeld. Wij hebben zelf onze ervaringen. Voor ons is het een testcase in hoeverre professionaliteit bij deze organisaties goed is ingevuld. In de afgelopen jaren heb ik gemerkt dat het al heel goed wordt ingevuld en wij zijn er scherp op dat men niet te makkelijk is over het eigen functioneren. Dat heb ik in het afgelopen jaar zeker niet gemerkt. Men is heel kritisch.

De VOORZITTER: Mevrouw Broere heeft een interruptie.

Mevrouw BROERE (PVV): Mijnheer de voorzitter! Kunnen wij iets zien of horen over de zelfevaluatie? Als je geen inzicht hebt, dan weten je niet of je daarop iets kunt aanmerken. Ik kan tegen mijzelf zeggen 'kijk eens hoe goed ik ben', maar dat ben ik niet van plan. Ik wil graag weten hoe wij meer inzicht kunnen krijgen in de zelfevaluatie.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dit betreft de uitvoering van het beleid en dat ligt bij GS. Wij kunnen u wel informeren over de werking van een zelfevaluatie, hoe een organisatie daarmee omgaat en welke punten daaruit komen. Laten wij afspreken dat ik u daarover nadere informatie geef.

Natuurlijk willen wij weten wat de effectiviteit van het beleid is, bijvoorbeeld op het vmbo. De heer Dinklo heeft de lat op een 8 gelegd en ik ben benieuwd of u daarin meegaat. Wij proberen continu te meten wat het oplevert en of het aansluit bij de behoefte. Cultuureducatie op het vmbo wordt anders vormgegeven dan op de basisschool. Wellicht is er op het vmbo tevens een andere behoefte aan cultuureducatie dan op het gymnasium of atheneum. Wij zijn aan het kijken dat dit goed op elkaar aansluit.

De VOORZITTER: Gaat u uw beantwoording afronden?

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik ga afronden. De PvdD sprak over duurzaamheid. Dit is een van de punten die terugkomt in het festivalbeleid. Wij proberen dat zo breed mogelijk in te vullen in de gesprekken en de vierjarenafspraken.

De heer Van den Dikkenberg sprak over de molens en de bibliotheken. De bibliotheken maken een vernieuwingsslag. Wij zien dit als een maatschappelijke bibliotheek waar sociale netwerken bij elkaar komen. De bibliotheek gaat een veel bredere functie krijgen dan haar huidige functie.

De VOORZITTER: De heer Eggermont heeft een interruptie aangevraagd.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een vraag gesteld over de geprivatiseerde taalscholen en of deze uitgesloten kunnen worden bij hetgeen de gedeputeerde heeft gezegd over de uitvoering van de motie over laaggeletterdheid.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Op die vraag moet ik u het antwoord schuldig blijven. Ik heb daarover geen kennis.

Mevrouw Hoek sprak over het matchen van het rijksgeld. Die vraag zou ik het liefst beantwoorden als u het steunpakket bespreekt in juli. Het Rijk stelt geld beschikbaar en stelt criteria aan welke instellingen zij wel en geen geld geeft. Dit kan de provincie niet zelf bepalen. De instellingen die voldoen aan de criteria kunnen een verzoek doen, met cofinanciering van gemeenten en de provincie. Bij het steunpakket dat wij in juli bespreken zal dit terugkomen.

Hiermee ben ik door alle vragen heen.

De VOORZITTER: Er is nog gelegenheid voor een tweede termijn, alhoewel ik de leden niet uitnodig om daar heel ruim gebruik van te maken. In de eerste termijn en het antwoord daarop is al veel besproken. Ik ga snel bij de woordvoerders van de eerste termijn langs of er behoefte is voor een tweede termijn.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik wil een schorsing aanvragen voor 10 tot 15 minuten, zodat wij met de indieners van de moties kunnen spreken over de beantwoording in de eerste termijn van GS en wat de gevolgen daarvan zijn voor de moties en amendementen.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering tot 15.15 uur.

Schorsing van 15.04 uur tot 15.15 uur.

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Wij zijn gebleven bij de behandeling van het statenvoorstel cultuur- en erfgoedprogramma. De heer Kocken heeft om een schorsing gevraagd. Wilt u gelijk iets zeggen over het resultaat van de schorsing of wilt u dat in uw termijn doen?

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! In mijn termijn zal ik vertellen wat de uitkomst van de schorsing is. Laten wij de volgorde van de vergadering aanhouden.

De VOORZITTER: Dan ga ik de woordvoerders de gelegenheid geven om hun inbreng in de tweede termijn te leveren, beginnend bij mevrouw Vrieling.

Mevrouw VRIELINK (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Het was mooi om te zien dat er voor dit programma zoveel inbreng was in de eerste termijn, met alle verschillende perspectieven vanuit het hele politieke spectrum. Ondanks dat ik het niet met alles eens ben, was het wel een mooie kans om de verschillende invalshoeken te horen. Aan alle fracties dank daarvoor.

Dat brengt mij bij de vraag van de VVD. Wat verstaan wij onder inclusie? Voor mij is inclusie dat iedereen de mogelijkheid heeft om mee te doen aan kunst en cultuur ongeacht leeftijd, achtergrond, afkomst, genderidentiteit, woonplaats et cetera; iedereen dus. Hoe verwezenlijken wij dat? Hiervoor verwijs ik de heer Kocken graag naar het cultuur- en erfgoedprogramma dat voor ons ligt. Wat ons betreft is dit een mooie aanzet voor inclusief cultuurbeleid.

Dank aan de gedeputeerde voor de reactie op de eerste termijn en de positieve reactie op de motie van de VVD. Over de motie van het FvD over ambitie heb ik nog een vraag. Ik twijfel of de VVD voor of tegen deze motie gaat stemmen gezien de druk die het met zich mee kan brengen om naar een 8 te moeten streven. Ik vraag mij af of wij organisaties hierop afrekenen of dat het als een motivatie wordt gezien voor de organisaties om voor de 8 te gaan. Ik denk hierbij aan de prestatie maatschappij, want een 7,5 is ook goed. Gezien de coronatijden vraag ik mij af of er zoveel druk achter moet staan. Wat is de intentie achter deze motie?

De VOORZITTER: Neemt de heer Dinklo het antwoord op deze vraag mee in zijn termijn of wil hij gelijk reageren?

De heer DINKLO (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ik zal het antwoord op deze vraag meenemen in mijn termijn.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Dank aan mevrouw Vrielink voor het antwoord op een voorbeeldmatig gestelde vraag van het gesprek dat ik vandaag graag had willen voeren. Het is fijn dat zij daarop terugkomt. Ik stel voor dat wij daarover verder praten op een ander moment.

Dank voor de uitvoerige beantwoording van de gedeputeerde. Naast de inhoudelijke punten, blijft de VVD zitten met het vraagstuk over de kaderstelling. Wij hebben de gedeputeerde goed gehoord en ik heb nog een vervolgvraag. De gedeputeerde heeft gezegd dat hij de VVD en het FvD goed verstaan had. Hij verwees naar de gebruikelijke cyclus van verantwoording op de beleidsdoelstellingen. Kunnen wij dat zo begrijpen dat wij in het eerste jaar vanaf de zomer per kwartaal bericht krijgen over de voortgang gezien de bijzondere omstandigheden? Dat kan in de coronastatenbrief als die er komt. Dat hoeft niet in een aparte bericht, maar die frequentie is wel belangrijk. Als dat het geval is, dan kunnen wij de motie intrekken.

De VVD-fractie vindt het amendement fundamenteeler. Dat willen wij graag in stemming brengen ondanks dat ik een deel van de uitkomst waarschijnlijk al weet.

Gelet op de beantwoording van de gedeputeerde en de toezegging die daarin is gedaan over de motie M23, 900 jaar stad Utrecht, zullen wij deze motie intrekken.

De VOORZITTER: De motie M23 is ingetrokken en maakt geen deel meer uit van de beraadslaging. Voor de andere motie wacht u op de reactie van de gedeputeerde.

De heer DINKLO (FvD): Mijnheer de voorzitter! Als eerste heb ik een reactie op de motie en het amendement in het vervolg op wat de heer Kocken hierover heeft gezegd. De gedeputeerde heeft ons gehoord. Het lastige is dat de gedeputeerde aangeeft dat wij iets vaststellen waarvan het moeilijk zal worden om dit te halen. Als de gedeputeerde de toezegging doet, zoals de heer Kocken heeft gezegd, dan kunnen wij de motie terugtrekken. Het amendement vinden wij fundamenteel, omdat wij gaan instemmen met iets waarvan wij weten dat wij het niet gaan halen.

Mevrouw Vrielink heeft een uitgebreide beschrijving gegeven van inclusiviteit. Het FvD kan zich daarbij aansluiten. Het zou mooi zijn als de gedeputeerde deze beschrijving had gegeven. Waar wij mee zitten, is wat de gedeputeerde aan inclusiviteit en diversiteit bij de instellingen gaat eisen. Het

FvD is voor de autonomie van de kunstenaar en vindt dat dit niet opgelegd moet worden. De gedeputeerde heeft toegezegd om in de tweede termijn met voorbeelden te komen van de invulling van de Code Diversiteit & Inclusie.

Ik ben blij met de brede steun voor de motie M25 en begrijp de twijfel van GroenLinks. Met cijfers meet je niet alles. Als een instelling hoge cijfers haalt, kan een organisatie daar naartoe rekenen. Dat is niet het doel van deze motie. Waarom zouden wij de ambitie lager zetten als partijen in de afgelopen jaren al hoog gescoord hebben? Het is voor mij lastig om mij daarmee te verenigen. Partijen die het goed gedaan hebben worden gestraft als je de ambitie lager zet. Ik heb liever dat andere partijen kijken hoe het kan. Ik ben totaal niet voor een afrekencultuur waarin een organisatie geen subsidie krijgt als zij geen 8 haalt. Wel mag er meer ambitie gesteld worden bij wat er al is. De heer Van den Dikkenberg vroeg hoeveel geld daarmee gepaard gaat, maar vriendelijkheid kost niks. Door het stellen van deze ambitie worden partijen uitgedaagd om meer te bereiken met minder. Onlangs de toezegging van de gedeputeerde ga ik deze motie wel in stemming brengen als duidelijk signaal richting GS.

Er is een vraag gesteld over de windturbines en het cultureel landschap. Ik ben blij dat de gedeputeerde heeft gezegd dat hij daar zorgvuldig mee omgaat. Het FvD ziet liever niet dat er windturbines komen. Als deze er toch komen, dan zien wij liever dat het cultureel landschap daar niet onder lijdt.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Er werd lacherig gedaan over het immaterieel erfgoed. Het CDA heeft het belang voor klederdracht aangestipt. Natuurlijk is het immaterieel erfgoed veel breder, zoals dialecten en ambachten. Sterker nog, immaterieel erfgoed is geen onderdeel van de cultuurvorming, maar immaterieel erfgoed vormt de cultuur. Wij benadrukken dat wij de motie van D66 erg op prijs stellen.

Het CDA is blij met de aandacht voor het religieus en het varend erfgoed. De ChristenUnie interpreteerde dit alsof wij hiermee doelden op de botterwerf in Bunschoten; het zogenaamd houten varend erfgoed. Wat ons betreft is dit breder en vragen wij nadrukkelijk aandacht voor het stalen varend erfgoed in Vreeswijk.

De heer KAMP (D66): Mijnheer de voorzitter! Dank aan de gedeputeerde voor de beantwoording in de eerste termijn. Ik heb een vraag over de motie M27. Ik hoor de gedeputeerde zeggen dat het veel geld gaat kosten om een tram te behouden. Wij moeten zoeken naar de vraag waar hier een kans ligt, los van het prijskaartje. Van de indienende partijen hoor ik graag welke andere alternatieven er zijn als hiervoor geen financiën beschikbaar zijn.

De VOORZITTER: De heer Eggermont heeft een interruptie.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Wij hebben de gedeputeerde gehoord en het is goed dat deze vraag gesteld wordt. In mijn tweede termijn zal ik een gewijzigde versie van de motie indienen waarin wij de gedeputeerde vragen naar de mogelijkheden van een onderzoek. Ten aanzien van de financiën zit er ook een prijskaartje aan de sloop van de trams. Dit zijn de onderdelen die onderzocht moeten worden om het doel van het behoud van de tram veilig te stellen.

De VOORZITTER: Ik begrijp dat u een gewijzigde motie gaat indienen. Daarvan kennen wij inmiddels de strekking. De heer Kamp vervolgt zijn inbreng.

De heer KAMP (D66): Mijnheer de voorzitter! Wij zullen de nieuwe tekst van de motie afwachten. De motie M24 over het rekening houden met de gevolgen van corona is vanzelfsprekend. Deze motie is echter te voorbarig bij de bespreking van deze cultuur- en erfgoednota. Daarom zal D66 deze motie niet steunen. De motie M22, van inspireren kun je leren, bevat een belangwekkend onderwerp. D66 steunt deze motie. Het amendement A16 heeft verstrekkende gevolgen. Wij hebben de gedeputeerde gehoord en denken dat het niet verstandig is deze amendering op de tekst over te nemen. Dank aan alle partijen voor de steun voor het immaterieel erfgoed. Dit wordt zeer gewaardeerd. Het is een belangwekkend onderwerp.

Mevrouw d'HONDT (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Dank voor de beantwoording van alle vragen. Ik vond het leuk om te horen dat vanuit veel partijen de verzuchting kwam dat het wel uit hun eigen verkiezingsprogramma leek te komen. Ik heb opgezocht van welke partij de gedeputeerde was en waarover dat verkiezingsprogramma ging. Dat leek geheel in lijn te zijn met wat mijn fractie van het cultuurbeleid vindt. Tegen die fractie zeg ik: wij hebben altijd plek voor nieuwe leden.

Ik ben blij dat de SP met een gewijzigde motie komt over de tram, want ik was bevreesd over de ruimte die de motie biedt aan de provincie en de mogelijke financiële claims. De tekst van de nieuwe motie wacht ik af.

Immaterieel erfgoed is een heikel punt. Ik snap de passie van D66 voor dit onderwerp. De PvdA is van mening dat hierover voldoende in de nota is opgenomen. De motie doet expliciet de oproep om hieraan subsidie te geven. Wij zijn bang dat daardoor verdere versnippering ontstaat. Deze thema's komen voldoende aan bod in andere doelen. Daarom zal de PvdA tegen deze motie stemmen.

De PvdA is het eens met de motie van het FvD over ambitie op het gebied van klanttevredenheid. Deze motie zullen wij steunen. Wij zijn mede-indiener van de motie van GroenLinks over laaggeletterdheid. Deze zullen wij daarom steunen. De motie M23, 900 jaar stad Utrecht, is ingetrokken naar aanleiding van de toezegging.

Dan rest nog het amendement en de motie van de VVD en het FvD die aangeven dat er expliciet beleid gemaakt moet worden voor de coronacrisis. In mijn eerste termijn heb ik daarover gezegd dat de PvdA dit anders ziet. Wij denken dat deze nota voor de lange termijn zekerheid biedt en dat de doelen gehandhaafd moeten blijven. Het is aan de creatieve sector om daaraan op zijn eigen manier invulling te geven. Als de doelen duidelijk zijn, dan is het duidelijk waaraan hij moet werken. De PvdA gaat tegen het amendement en de motie hierover stemmen.

Mevrouw DE HAAN (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Dank voor de beantwoording van de gedeputeerde en de bredere insteek met betrekking tot religieus erfgoed. De ChristenUnie denkt graag mee in de verkenning van de mogelijkheden. Daarbij kunt u ons wellicht goed gebruiken.

Het FvD heeft een concretisering gegeven van de motie M25, ambitie mag: het is geen afrekencultuur. Wat ons betreft kunnen wij deze motie steunen, omdat er voortdurend gewerkt moet worden aan klanttevredenheid en waardering. Die moet op peil blijven en daarvoor moeten wij altijd ons best doen.

Op basis van de beantwoording van de gedeputeerde naar aanleiding van onze vragen over versnippering en verdunning door de motie M26 over het immaterieel erfgoed, zijn wij gerustgesteld. Wij zullen voor deze motie stemmen.

Het antwoord van de gedeputeerde op de motie M27 over het behoud van de tram was dat de motie te scherp is gesteld. Wij zijn blij dat de SP een gewijzigde versie indient. Deze zullen wij afwachten.

Mevrouw BROERE (PVV): Mijnheer de voorzitter! De PVV heeft geen inbreng in de tweede termijn en zal bij de stemverklaringen ingaan op de moties en het amendement.

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! De PvdD heeft geen bijdrage voor de tweede termijn.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Het was handiger geweest als mevrouw Vrieling de gewijzigde versie van de motie M27 had ingediend, want dan had iedereen hierop kunnen reageren. Wij hebben de gedeputeerde gehoord en begrepen dat de motie te scherp geformuleerd is. Voor ons is het van belang dat onderzocht wordt hoe de tram behouden kan worden. Het is voldoende als wij over een halfjaar geïnformeerd kunnen worden over de manier waarop dat kan. Daarom stellen wij het volgende dictum voor:

Motie M27A (SP, GroenLinks, VVD): red de laatste sneltram van de snijbranders

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op woensdag 3 juni 2020, ter behandeling van het Statenvoorstel "Cultuur- en erfgoedprogramma 2020-2023",

overwegende dat:

- *we collectief verantwoordelijk zijn zaken van historische waarde te behouden voor toekomstige generaties;*
- *het Nederlands Transport Museum graag de zorg voor de tram wil overnemen;*
- *op papier er 1 tram in de sloopaanbesteding niet is meegenomen, (bron: vz tramweg-stichting);*
- *er ook veel oude bussen en treinen, in verschillende musea, tentoongesteld worden;*
- *de tram voor vele generaties een tastbare herinnering kan zijn, van de tijd dat zij naar school of werk reisden met de tram;*
- *het museum vrijwilligers aanbiedt om de tram ook daadwerkelijk in de werkplaats te krijgen;*
- *hergebruik in het museum duurzamer en goedkoper is dan sloop;*
- *last but not least: het publiek ons dankbaar zal zijn;*

verzoeken het college:

- *de Staten over uiterlijk een half jaar te informeren over het onderzoek naar de mogelijkheden:*
 - *dat de tram geschonken wordt en daar een plek kan krijgen bij de museumlocatie Nieuw Venneep, al dan niet met behulp van de vrijwilligers van het museum;*
 - *de overgebleven onderhoudsmiddelen en reserve onderdelen ook ter beschikking worden gesteld aan het museum.*

En gaan over tot de orde van de dag.

Met 'de overgebleven onderhoudsmiddelen' wordt geen geld bedoeld. Hiermee bedoelen wij de onderhoudsmiddelen. De gewijzigde motie is gestuurd naar de statengriffie en ik hoop dat deze bij iedereen terecht komt.

De VOORZITTER: De motie is inmiddels toegevoegd aan het statensysteem en is onderdeel van de beraadslaging.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Dank voor de beantwoording door de gedeputeerde. Wij zijn blij dat er met de kastelen overleg plaatsvindt waarnaar gehandeld kan worden en dat er voorzien is in middelen zodat er geen acute nood ontstaat.

Het is jammer dat de gedeputeerde de scheiding van de molens zo hard legt bij de rijksmonumentale molens. Dit begrijpen wij wel, maar wij hadden graag gezien dat er een opening is en blijft voor molens die beeldbepalend zijn. Dat is een andere norm waarnaar je hetzelfde kunt doen.

De motie van de SP blijf ik waarderen. Ik vind het ergens jammer dat deze minder concreet is geworden, omdat wij de opdracht kunnen geven om de tram zo mooi mogelijk te verpakken en af te voeren. De hindernissen en bezwaren snap ik. Toch zie ik de tram liever over een half jaar al in het museum staan dan dat over een half jaar het onderzoek wordt afgerond.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Er zijn twee soorten subsidies: de standaardsubsidie en de coronasubsidie. De standaardsubsidie is structureel. Bepaalde verenigingen en erfgoed krijgen structureel en soms in een tijdspad van vier jaar subsidie. De coronasubsidie is een andere subsidie. Wij zouden het op prijs stellen dat wij de garantie krijgen dat het niet in een subsidiepot terecht komt, maar dat er onderscheid gemaakt wordt, bijvoorbeeld voor nieuwe initiatieven die door corona hard getroffen worden omdat zij geen reserves hebben opgebouwd. Wij krijgen graag de toezegging

van de gedeputeerde dat hij inzichtelijk maakt en ons met enige regelmaat informeert over de inkomsten en uitgaven.

50Plus steunt alle moties en het amendement.

Tot slot is de Statenvergadering niet bedoeld om sluipreclame te maken en een oproep te doen om lid te worden van een partij. Degene die dit heeft gedaan, weet waarover het gaat.

De VOORZITTER: Mevrouw Bittich van DENK heeft geen behoefte aan het woord. Dan zijn wij aan het einde gekomen van de tweede termijn van de Staten. Het woord is aan de gedeputeerde voor een reactie hierop.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Mevrouw Vrielink sprak over het waarderingscijfer 8 voor de klantvriendelijkheid. U moet dit zien als een inspanningsverplichting waarbij een duidelijke lat wordt gelegd. Het gesprek wordt gevoerd over hoe daar te komen en wat daarvoor nodig is. Ik heb aangegeven dat ik hiermee uit de voeten kan. De instantie die reeds een 8,5 heeft gehaald blijf ik promoten om minstens een 8,5 te blijven halen. Wij moeten tevens het gesprek voeren met instanties met een veel lager cijfer over hoe zij tot een 8 kunnen komen.

De heren Kocken en Dinklo spraken over de motie. In september en december zal ik u meenemen in de stand van zaken waar wij mee bezig zijn, hoe het ervoor staat en hoe de gesprekken lopen. In september is er meer duidelijkheid en heeft u een besluit genomen over het steunpakket. Dan hebben wij meer inzicht in de scan en welke typen aanvragen er binnenkomen. Dat wil ik u graag toezeggen. Daaraan is niet alleen behoefte vanuit de VVD en het FvD, maar breder in de Staten.

De heer Dinklo sprak over de diversiteit en inclusie. Het is erg veel maatwerk. Bij Kunst Centraal zijn wij veel bezig met cultuureducatie. De discussie vindt plaats over hoe de cultuureducatie gericht is op alle kinderen, zoals met een diverse afkomst. Kunst Centraal gaat vervolgens makers of spelers inhuren om dingen te doen op een diverse manier om aansluiting te zoeken. Kunst Centraal is daarin een verbindende factor om de behoefte in beeld te brengen waarbij wij de diversiteit belangrijk vinden. Zij zorgt ervoor dat makers hieraan invulling geven.

Bij de bibliotheken hebben wij gesproken over de toegankelijkheid, de laaggeletterdheid en hoe de groepen die weinig in de bibliotheek komen hiervan toch gebruik gaan maken. Bij festivals hebben wij erover gesproken hoe het complete pakket aan festivals zo breed mogelijk inzetbaar kan zijn. Onder diversiteit vallen ook mensen uit de stad en mensen uit de regio. Over het Landgoed Erfgoed Utrecht wordt gezegd dat dit vooral voor mensen op leeftijd is. Het is een uitdaging om dat aantrekkelijker te maken voor jonge mensen of nieuwe Nederlanders. Daarop kan een programma worden ingezet.

Het CDA sprak over het varend erfgoed. Daarbij denk ik aan het houten varend erfgoed uit Spakenburg en het stalen varend erfgoed uit Vreeswijk.

D66 sprak over de motie over immaterieel erfgoed. Ik zou die motie zo kunnen interpreteren dat er tenminste in 2023 tenminste aan twee projecten aandacht wordt besteed in het kader van het immaterieel erfgoed. Daarmee zit het immaterieel erfgoed op hetzelfde niveau als het varend erfgoed.

De VOORZITTER: De heer Dinklo heeft een interruptie aangevraagd.

De heer DINKLO (FvD): Mijnheer de voorzitter! Dit is niet de goede plek om de discussie over de Code Diversiteit & Inclusie te voeren. De antwoorden van de gedeputeerde blijven vraag. Graag hoor ik de toezegging van de gedeputeerde om hierover op korte termijn verder te praten buiten de vergadering om. Niet alles moet aangepast worden om het iedereen goed te laten vinden.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Laten wij afspreken dat ik u informeer over hoe wij invulling geven aan diversiteit. Het is aan u om te kijken hoe wij dat gesprek aangaan.

De heer DINKLO (FvD): Mijnheer de voorzitter! Wanneer krijgen wij die informatie. Ik wil hiervoor graag een deadline aanhouden.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! U krijgt deze informatie in de maand juni.

De heer DINKLO (FvD): Mijnheer de voorzitter! Dat is prima.

De VOORZITTER: Mijnheer Van Muilekom, kunt u langzaam tot een afronding komen?

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik heb contact gehad met de heer Schaddelee over de tram en wij willen u zo snel mogelijk informeren over de randvoorwaarden waaronder het behoud van de tram mogelijk is. De gewijzigde motie is heel ruim opgezet, maar wij moeten op korte termijn inzicht geven. Als daarmee kosten gespaard gaan, dan moeten wij dat afronden op een maximum bedrag. Ik doe de toezegging dat ik u daarover op korte termijn nader informeer.

Mevrouw Hoek heeft een vraag gesteld over de middelen in coronatijd. Bij het steunpakket komt GS met een voorstel met criteria waaraan wij het geld wel en niet gaan uitgeven. Dan kunt u uw inbreng leveren.

De VOORZITTER: Wij zijn aan het einde gekomen van de beraadslagingen over dit agendapunt. Ik stel voor de vergadering te schorsen tot 16.00 uur en dan verder te gaan met de stemverklaringen en de stemming. In de tweede termijn heb ik al veel stemverklaringen gehoord. Dat hoeft niet herhaald te worden. Ik schors de vergadering.

Schorsing van 15.45 uur tot 16.00 uur.

Stemverklaringen.

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Aan de orde is agendapunt 7, de stemverklaringen. In het debat over de financiële consequenties van stikstof, heb ik aangegeven dat mevrouw Van Gilse aan het begin van de stemverklaringen de gelegenheid krijgt om aan te geven of en op welke wijze zij een van haar moties in stemming wil brengen.

Mevrouw VAN GILSE (VVD): Mijnheer de voorzitter! De motie M20 heb ik reeds ingetrokken, met dank aan de gedeputeerde voor de toezeggingen op dit punt. Ik dank de gedeputeerde voor de toezegging om het tweede punt van het dictum van de motie M21 te gaan uitvoeren. Het enige dat nog onzeker is, is hoe de periodieke rapportage eruit gaat zien. Toch trek ik de motie M21 in.

De VOORZITTER: De motie M21 is ingetrokken en maakt geen deel meer uit van de beraadslaging. De gedeputeerde heeft uw vraag gehoord. Deze kan buiten de vergadering beantwoord worden. Dan gaan wij over tot de stemverklaringen over de voorstellen, de moties en de amendementen.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! De VVD en het FvD trekken de motie M24 in, getiteld op de beantwoording van de gedeputeerde.

De VOORZITTER: De motie M24 is ingetrokken en maakt geen deel meer uit van de beraadslaging. Voordat wij overgaan tot de stemverklaringen gaan wij uw aanwezigheid vaststellen. Ik geef de griffier het woord om dat te doen.

Vaststellen van de aanwezigheid.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de Statenleden mevrouw Chidi en mevrouw De Jong niet aanwezig zijn. De overige Statenleden zijn wel aanwezig. Dat is van belang voor de stemming. Ik ga u in de gelegenheid stellen om stemverklaringen af te leggen, beginnend bij mevrouw Boelhouwer.

Mevrouw BOELHOUWER (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! GroenLinks heeft twee stemverklaringen. GroenLinks krijgt een spruitjesgevoel bij de motie M26, maar zien hiervan wel de waarde in. De aandacht voor het immaterieel erfgoed maakt veel los en levert goede gespreksstof op over allerlei tradities: van de Utrechtse Takkestraat tot de woonwagencultuur. GroenLinks stemt voor deze motie.

GroenLinks is mede-indiener van de motie M27A. Het is nog niet duidelijk of hieraan financiering vasthangt. Temeer dat zo is, realiseren wij ons dat wij een voorstel van GS daarover tegemoet zien en dat wij daar voor zullen stemmen.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! De VVD heeft een stemverklaring over de cultuurnota. De VVD vindt het niet goed om beleid vast te stellen waarvan wij al weten dat het niet gerealiseerd kan worden. Wij willen de sector meer ruimte geven. De lijn van de nota kunnen wij wel ondersteunen. Uiteindelijk zullen wij niet tegen dit voorstel stemmen, met de opmerkingen die in het debat zijn gemaakt.

De VOORZITTER: Ik zie in de chat dat mevrouw De Jong problemen heeft om in de vergadering te komen. Voorafgaand aan de stemming zal ik opnieuw vaststellen of mevrouw De Jong aanwezig is. Dan kom ik bij de fractie van het FvD.

De heer WEIJERS (FvD): Mijnheer de voorzitter! De heer Dinklo zal een stemverklaring afgeven namens het FvD.

De heer DINKLO (FvD): Mijnheer de voorzitter! De stemverklaring van het FvD ligt in lijn met de stemverklaring van de VVD. Wij vinden het lastig om een voorstel te steunen waarvan wij weten dat wij het niet gaan halen. Het FvD hanteert de 80/20 regel: 80% kunnen wij voor zijn en 20% hebben wij minder mee. Daarom zullen wij voor het cultuur- en erfgoedbeleid stemmen. Het FvD stemt tegen de motie M22. Het is een sympathieke motie, maar dit is geen directe taak van de provincie. Het takenpakket wordt al meer uitgebreid. Het FvD is groot voorstander van Nederlands immaterieel erfgoed, maar dit is voldoende afgedekt in de nota. Daarvoor is geen aparte motie nodig. Daarom zullen wij tegen de motie M26 stemmen.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Het CDA heeft geen stemverklaringen.

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! D66 heeft geen stemverklaringen.

Mevrouw d'HONDT (PvdA): Mijnheer de voorzitter! De PvdA heeft een stemverklaring bij de motie M27A over de tram. Via informele kanalen hebben wij begrepen dat het behoud van de tram ongeveer € 100.000 gaat kosten. Wij interpreteren de motie dusdanig dat er nog een notitie van GS naar de Staten toekomt met een dekkingsvoorstel. Op basis daarvan kunnen wij beoordelen of wij hiermee instemmen.

Mevrouw RIKKOERT (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! De ChristenUnie heeft geen stemverklaringen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! De PVV heeft een stemverklaring bij de motie M22. Laaggeletterdheid is een belangrijk thema, maar dit is geen taak voor de provincie en er is geen onderbouwing gegeven waarom een digitale conferentie het verschil zal maken. Ik spreek mij verbazing uit over de motie M23. Aan het einde van de straat is iemand jarig en wij moeten een feestje organiseren. Dit begrijp ik niet. Wij zullen tegen deze motie stemmen.

De VOORZITTER: De motie M23 is reeds ingetrokken.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Dat is buitengewoon verstandig. De PVV heeft geen spruitjesgevoel bij de motie M26. Deze motie is te weinig afgebakend en te weinig gericht op het Nederlands cultureel erfgoed. Wij zullen tegen deze motie stemmen.

Tot slot een stemverklaring bij de motie M27A over het behoud van de tram. Mevrouw d'Hondt heeft haar stemverklaring prima verwoord. De PVV stemt voor deze motie in afwachting van het voorstel. De toonzetting van de motie vinden wij wel wat alarmistisch. Het gaat niet over de laatste bedreigde diersoort die ons gaat verlaten, maar over een tram. Desalniettemin zullen wij voor deze motie stemmen.

De VOORZITTER: De PvdD en de SP hebben aangegeven geen stemverklaring te hebben. Dan kom ik bij de SGP.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! De SGP heeft twee stemverklaringen. Wij zullen voor het statenvoorstel cultuur- en erfgoedprogramma 2020-2023 stemmen, maar zijn tegen het deel dat over de festivals gaat.

De motie M25 is wat bevreemdend. In het besluit staat dat wij voor een 7,5 gaan en in de motie gaan wij voor een 8. Het had daarmee een amendement moeten zijn om effect te hebben op het beleid.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! 50Plus heeft geen stemverklaringen.

De VOORZITTER: De DENK-fractie heeft geen stemverklaring aangevraagd. Dan zijn wij aan het einde gekomen van de stemverklaringen en kunnen wij overgaan tot de stemmingen. Eerst ga ik een poging doen om de aanwezigheid van mevrouw De Jong vast te stellen. Is mevrouw De Jong inmiddels aanwezig in de vergadering?

Mevrouw DE JONG (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Marijke de Jong van GroenLinks is aanwezig. Mijn excuses, ik had een technisch probleem.

De VOORZITTER: Fijn dat u er weer bent. Ik stel vast dat alleen mevrouw Chidi niet aan de vergadering deelneemt. De overige 48 Statenleden zijn wel aanwezig.

Stemming.

De VOORZITTER: Ik ga over tot de stemming. Ik heb met de fractievoorzitters besproken dat de stemming op dezelfde wijze zal plaatsvinden als vorige week. De uitzondering is dat ik alle fractievoorzitters vraag om het stemgedrag van hun fractie aan te geven. Mocht de fractie verdeeld stemmen, dan kunt u dit aangeven. Aan het eind van de stemming zal ik in algemene zin aan de Statenleden vragen of zij anders geacht worden te hebben gestemd dan hun fractievoorzitter heeft aangegeven. Dat ga ik niet meer bij elke fractie apart vragen.

Wij beginnen met agendapunt 5. Wij hebben alleen een besluit te nemen over het statenvoorstel, want de twee moties zijn ingetrokken.

Zonder hoofdelijke stemming besluiten Provinciale Staten overeenkomstig het statenvoorstel financiële consequenties stikstof, PS2020RGW03, met de aantekening dat de fracties van het FvD en de PVV geacht worden te hebben tegengestemd.

Provinciale Staten verwerpen het amendement A16. Voor het amendement hebben gestemd de fracties van de VVD, FvD, PVV en 50Plus.

Zonder hoofdelijke stemming besluiten Provinciale Staten overeenkomstig het statenvoorstel cultuur- en erfgoedbeleid "Voor Jong & Altijd, PS2020BEM08, met de aantekening dat de fractie van de PVV geacht wordt te hebben tegengestemd.

Provinciale Staten aanvaarden de motie M22. Tegen de motie hebben gestemd de fracties van het FvD en PVV.

De VOORZITTER: De moties M23 en M24 zijn ingetrokken.

Provinciale Staten aanvaarden de motie M25. Tegen de motie hebben gestemd de fracties van de PvdD, SP, SGP en DENK.

Provinciale Staten aanvaarden de motie M26. Tegen de motie hebben gestemd de fracties van de VVD, FvD, PVV en PvdD.

De VOORZITTER: De motie M27 is ingetrokken en de gewijzigde versie hierop wordt in stemming gebracht onder als motie M27A.

Provinciale Staten aanvaarden de motie M27A.

Sluiting.

De VOORZITTER: Wij zijn aan het einde gekomen van de Provinciale Statenvergadering. Ik dank u hartelijk voor uw inbreng. Al doende leert men. Wij hebben mooie debatten gehad met elkaar. Ik wens u een fijne avond en wij zien elkaar snel weer; in ieder geval langs de digitale weg.

Einde van de vergadering om 16.35 uur.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van Provinciale Staten van Utrecht van 8 juli 2020.

De voorzitter,

De griffier,